

Reitti kulttuuriympäristöihin

Digitaaliset kulttuuriympäristöreitit käyttäjien ja asiantuntijoiden näkökulmista

Tia Kinnunen

Pro gradu -tutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma

Kulttuuriperinnön tutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

**Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma;
Kulttuuriperinnön tutkimus**

Tia Kinnunen

Reitti kulttuuriympäristöihin – Digitaaliset kulttuuriympäristöreitit käyttäjien ja asiantuntijoiden näkökulmista.

Sivumäärät: 95 s., liitteet 8 s.

Kulttuuriympäristöt ovat moniulotteisia kokonaisuuksia, joiden yhteiskunnallinen merkitys saattaa joskus jäädä huomaamatta. Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen kulttuuriympäristöihin ja niitä esitteleviin digitaalisiin kulttuuriympäristöreitteihin liitettyjä merkityksiä asiantuntijoiden sekä käyttäjien näkökulmista. Tavoitteena on selvittää, millaisia nämä merkitykset ovat, ja miten ne rakentuvat asiantuntijoiden, käyttäjien ja organisaatioiden vuorovaikutuksessa. Lisäksi tavoitteena on selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat digitaalisten kulttuuriympäristöreittien onnistumiseen tiedonvälittäjinä. Tutkielman tapausesimerkkinä toimii Aulangon kulttuuriympäristöreitti, jonka osalta pyrin tunnistamaan kehitysehdotuksia, joiden avulla reittiä olisi mahdollista kehittää käyttäjäystävällisemmäksi ja kulttuuriympäristöjen tunnettuutta paremmin edistäväksi.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja aineistolähtöinen. Tutkimuksen aineisto koostuu pääosin asiantuntijahaastatteluista sekä Aulangon kulttuuriympäristöreittiä koskevan palautekyselyn vastauksista. Myös reitin toteutusprosessi ja siihen liittyvät havaintoni ovat osa aineistoa. Analysoin tutkimusaineistoa teemoittelun ja sisällönanalyysin keinoin. Näiden menetelmien avulla tarkastelen, millaisia käsityksiä ja kokemuksia kulttuuriympäristöistä ja digitaalisista reiteistä nousee esiin aineistossa.

Tutkimukseni osoittaa, että kulttuuriympäristöihin liitetyt merkitykset kytkeytyvät yhteistyöhön, osallistamiseen, uuden oppimiseen, markkinointiviestintään, digitaalisten reittien monipuolisuuteen ja saavutettavuuteen. Merkitykset painottuvat hieman eri tavoin asiantuntijoiden ja käyttäjien välillä. Asiantuntijoiden näkemyksissä korostuvat esimerkiksi kulttuuriympäristöjen suojelu, yhteiskunnallinen merkitys ja tiedonvälittäminen, kun käyttäjien näkemyksissä painottuvat henkilökohtaiset kokemukset, virkistyskäyttö ja kiinnostus historiaa tai luontoa kohtaan. Aineiston perusteella on kuitenkin havaittavissa useita yhteyksiä niissä asioissa, joita sekä asiantuntijat että kulttuuriympäristöreittien käyttäjät pitävät merkityksellisinä. Aineiston perusteella voidaan todeta, että digitaalisten kulttuuriympäristöreittien käytölle ollaan avoimia niin asiantuntijoiden kuin käyttäjienkin osalta. Digitaaliset reitit näyttävät tutkimuksessa monipuolisina tiedonvälittäjinä, joiden vahvuuksia ovat joustavuus, saavutettavuus sekä mahdollisuus monimediaisen sisällön hyödyntämiseen. Niiden toimivuus kuitenkin edellyttää mielenkiintoista sisältöä, selkeää ohjeistusta ja hyvää käytettävyyttä. Aulangon kulttuuriympäristöreitin tarkastelu toi esiin kehittämismahdollisuuksia etenkin ohjeistuksen, käytettävyyden ja reitin ulkoasun muokkaamisen osalta. Jatkotutkimuksen aiheeksi esitän digitaalisten kulttuuriympäristöreittien pedagogisen vaikuttavuuden tarkastelua lasten ja nuorten näkökulmasta.

Avainsanat: Kulttuuriympäristö, kulttuuriperintö, kulttuurimatkailu, reitit, arvot, digitaalisuus, käytettävyys

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuksen aihe ja tausta	5
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	6
1.3	Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät	7
1.4	Aikaisempi tutkimus	10
2	Mikä on kulttuuriympäristö?	12
2.1	Kulttuuriympäristöreitit ja kulttuurimatkailu	15
2.1.1	Kulttuuriympäristöreittien erityispiirteet	17
2.1.2	Osallistaminen, digitaalisuus ja saavutettavuus kulttuuriympäristöissä sekä reiteillä	19
3	Moniulotteiset kulttuuriympäristöt – asiantuntijahaastattelujen keskeiset teemat	23
3.1	Merkitykselliset kulttuuriympäristöt	24
3.2	Kulttuuriympäristöjen tunnettuus	29
3.3	Yhteistyön kulttuuriympäristöt	34
3.4	Haastavat kulttuuriympäristöt	38
3.5	Mahdollisuuksien kulttuuriympäristöt	42
4	Hämeenlinnaan kytkeytyvät kulttuuriympäristöt Aulangon kulttuuriympäristöreitillä	48
4.1	Reitin tausta ja sen kohteet	48
4.2	Reitin luominen ja siihen liittyvät rajoitteet	54
4.3	Opastetut kierrokset	57
4.4	Kulttuuriympäristöreitin palautekyselyn tulokset	60
4.4.1	Avoimen kysymyksen sisällönanalyysi	74
5	Tutkimustulokset ja pohdinta	78
6	Aulangon kulttuuriympäristöreitin kehitysehdotukset ja loppuyhteenveto	86
	Lähteet	89
	Liitteet	97

Liite 1.	97
Liite 2.	98
Liite 3.	99
Liite 4.	100
Liite 5.	101
Liite 6.	102
Liite 7.	104

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe ja tausta

Kulttuuriympäristöt ovat moniulotteisia kokonaisuuksia, jotka kertovat menneisyydestämme ja yhteiskunnan kehityksestä, ja tarjoavat näin välineitä myös nykyhetken ymmärtämiseen. Kulttuuriympäristöjen merkitys saattaa jäädä usein suurelle yleisölle tuntemattomaksi, vaikka kasvava kiinnostus niitä kohtaan on havaittavissa. Tämän vuoksi kulttuuriympäristöihin liittyvä tutkimus on tällä hetkellä tärkeää ja ajankohtaista. Tässä tutkielmassa tarkoitan kulttuuriympäristöillä erilaisia ympäristöjä, joiden muodostumiseen ihminen on toiminnallaan vaikuttanut. Kulttuuriympäristön käsite sisältää tässä tutkimuksessa rakennetun ympäristön, arkeologisen perinnön sekä kulttuurimaiseman ja perinnebiotoopit. Digitalisaation ja teknologian kehittymisen myötä on syntynyt uusia mahdollisuuksia kulttuuriympäristöjen kokemiselle ja niistä oppimiselle. Tämän tutkielman keskiössä ovat digitaaliset kulttuuriympäristöreitit, joilla tarkoitan kulttuuriympäristöjä käsitteleviä, yleensä tarkoin suunniteltuja reittejä, jotka sijaitsevat digitaalisilla alustoilla. Tutkielmassa tarkastelen kulttuuriympäristöjen moniulotteista luonnetta ja analysoin, minkälaisia merkityksiä niihin ja niitä esitteleviin reitteihin liitetään asiantuntijoiden ja käyttäjien näkökulmista. Lisäksi tarkastelen sitä, millainen on onnistunut digitaalinen kulttuuriympäristöreitti.

Idea tutkielmaani varten lähti syksyllä vuonna 2024 museologian harjoittelussani Hämeenlinnan kaupunginmuseolla, jossa yksi työtehtävistäni oli kulttuuriympäristöreitin suunnittelu Aulangolle eMuseo-palvelun kautta. Aulangon kulttuuriympäristöreitti on tarkasteltavissa eMuseossa, mutta se on myös mahdollista kulkea fyysisesti Aulangon kulttuurimaisemien ympäröimänä. Reitti esittelee Hämeenlinnaan kytkeytyviä kulttuuriympäristöjä, kuten erilaisia teitä ja verkostoja. Se luotiin osana Euroopan Kulttuuriympäristöpäiviä, joiden teemana oli vuonna 2024 Reitit ja risteykset, väylät ja verkostot. Aulangon kulttuuriympäristöreitti innoitti minua tämän tutkielman tekemiseen, ja se toimii tapausesimerkkinä, joka tarjoaa tutkielmaan käytännönläheisen näkökulman. Aulangon kulttuuriympäristöreitin yhteyteen suunniteltiin palautekysely, joka muodostaa yhden osan tämän tutkielman aineistosta. Esittelen lisäksi Aulangon kulttuuriympäristöreittiin kohdistuvia kehitysehdotuksia, jotka pohjautuvat tutkimustuloksiin.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman pääasiallisena tavoitteena on selvittää, millaisia merkityksiä kulttuuriympäristöihin ja niitä esitteleviin digitaalisiin reitteihin liitetään. Analysoin tätä tarkastelemalla, miten nämä merkitykset rakentuvat käyttäjien, asiantuntijoiden ja instituutioiden välillä. Olennaisena tavoitteena on myös pyrkiä selvittämään, mitkä tekijät vaikuttavat digitaalisten kulttuuriympäristöreittien onnistumiseen tiedonvälittäjinä, jotta nykyisiä ja tulevia reittejä olisi mahdollista kehittää optimaalisesti. Pyrin luomaan aiheesta kokonaisvaltaisen kuvan tarkastelemalla käyttäjien ja asiantuntijoiden näkemyksiä, sekä analysoimalla, mitä ominaisuuksia heidän toimestaan pidetään tärkeinä reiteillä. Kolmantena ja viimeisenä tavoitteena on selvittää Aulangon kulttuuriympäristöreittiä koskevat kehitysmahdollisuudet, jotta sitä voitaisiin kehittää käyttäjäystävällisemmäksi ja kulttuuriympäristöjen tunnettuutta paremmin edistäväksi. Näihin asioihin pyrin saamaan vastauksia seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

Päätutkimuskysymys: *Millaisia merkityksiä asiantuntijat ja käyttäjät liittävät kulttuuriympäristöihin ja digitaalisiin kulttuuriympäristöreitteihin?*

Ensimmäinen alakysymys: *Mitkä tekijät vaikuttavat digitaalisten kulttuuriympäristöreittien onnistumiseen tiedonvälittäjinä asiantuntijoiden ja käyttäjien näkökulmista?*

Toinen alakysymys: *Miten Aulangon kulttuuriympäristöreittiä voitaisiin kehittää käyttäjäystävällisemmäksi ja kulttuuriympäristöjen tunnettuutta paremmin edistäväksi?*

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään asiantuntijatietoa ja käytännönläheisyyttä. Näiden ominaisuuksien yhdistämisen ansiosta tutkielmasta syntyneitä johtopäätöksiä voidaan soveltaa tulevaisuuden kulttuuriympäristöreitteihin ja kulttuuriympäristötyöhön. Osittain käytännönläheisen tutkimusasetelman tarkoituksena on tehdä kulttuuriympäristöistä ja niitä käsittelevistä reiteistä saavutettavampia. Tutkimuksen avulla on mahdollista lisätä tuntemusta kulttuuriympäristöistä ja korostaa niiden tärkeyttä yhteiskunnallisella tasolla.

Kulttuuriympäristöjen suojelulla, niistä informoimisella ja niiden ylläpitämisellä on suuri rooli myös kulttuuriperinnön vaalimisessa.

1.3 Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät

Tutkimus on aineistolähtöinen¹, ja aineistonkeruumenetelminä käytin pääosin asiantuntijahaastatteluja sekä Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselyä, joka sisälsi sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Tutkimuksen lähestymistapa on laadullinen, vaikka aineiston analysointi sisältää osittain myös määrällisiä piirteitä. Tutkimuksen pääpaino on palautekyselyn vastausten ja haastatteluaineiston laadullisessa sisällönanalyysissa.

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan jokin tulkinta tietyille ilmiölle.² Myös kysely voi siis olla osa kvalitatiivista tutkimusta, vaikka se usein liitetäänkin määrälliseen tutkimukseen.

Haastatteluaineistoa on hankittu vuonna 2025 maaliskuussa ja huhtikuussa toteutetuilla asiantuntijoiden teemahaastatteluilla. Päädyin sisällyttämään haastattelut tutkimukseen, sillä niiden avulla pyrin syventämään Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselystä saatuja vastauksia. Pyrin myös saamaan ymmärrystä kulttuuriympäristöjen merkityksestä.

Haastattelumenetelmäksi valikoitui puolistrukturoitu haastattelu, jonka tarkoituksena on saada haastateltavilta vastauksia tiettyihin kysymyksiin tai teemoihin, mutta se antaa tilaa avoimelle keskustelulle ja on menetelmänä joustavampi kuin täysin strukturoitu haastattelu.³ Etenkin asiantuntijahaastatteluissa on kuitenkin tyypillistä räätälöidä haastattelurunko haastateltavan mukaan.⁴ Haastattelujen aihepiirit olivat melko rajattuja, minkä vuoksi oli tarpeen laatia erillisiä haastattelukysymyksiä. Haastatteluja varten laadin haastattelurungot kullekin haastateltavalle, mutta keskustelun oli tarkoitus olla tästä huolimatta melko vapaata. Sen vuoksi puolistrukturoitu haastattelu oli tutkimuksen kannalta sopiva vaihtoehto.

Haastattelujen aikana tein tarkentavia lisäkysymyksiä, eikä ennalta laadittuja kysymyksiä ollut pakollista käydä läpi tietyssä järjestyksessä. Haastattelut keskittyivät

---

¹ Aineistolähtöisessä analyysissa luodaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus ilman etukäteen sovittuja analyysiyksiköitä. Sarajarvi & Tuomi 2018.

² Sarajarvi & Tuomi 2018.

³ Hämeenaho et al. 2022, 193.

⁴ Alastalo & Åkerman 2015.

kulttuuriympäristöihin liittyvien teemojen ympärille, jonka vuoksi niitä voidaan kutsua teemahaastatteluiksi.⁵

Haastatteluihin osallistui neljä henkilöä, jotka työskentelevät tahoillaan asiantuntijatehtävissä Hämeenlinnan kaupunginmuseossa, ympäristöministeriössä, Museovirastossa sekä Hurahda Hämeeseen -hankkeessa. Laadullisessa haastattelututkimuksessa on tärkeää, että haastateltavat henkilöt tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon, eikä heitä ole valittu satunnaisesti.⁶ Haastateltavat ovat valittu sillä perusteella, että he työskentelevät aktiivisesti kulttuuriympäristöjen parissa ja ovat omien alojensa asiantuntijoita. Täten heidän valintansa tähän tutkielmaan oli perusteltua.

Analysoin haastatteluaineistoa sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysin avulla pyrin tunnistamaan, millaisia merkityksiä ja toimintatapoja asiantuntijat liittävät kulttuuriympäristöihin sekä reitteihin. Lopuksi olen pyrkinyt muodostamaan aineistosta ja teemoista yhtenäisen kokonaisuuden. Haastattelut nauhoitettiin, jonka jälkeen litteroin ne analysoinnin helpottamiseksi. Auki kirjoitetusta aineistosta etsin ja koodasin ilmaisuja, jotka kuvasivat tutkimuksen aihetta. Sarajärvi ja Tuomi kuvaavat tätä vaihetta sisällönanalyysissa aineiston pelkistämiseksi, jossa datasta etsitään tutkimustehtävää kuvaavat ilmaukset sekä niihin liittyvät pelkistetyt ilmaukset.⁷ Sarajärven ja Tuomen mukaan tämän jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Aiemmin koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi, ja niistä etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samoja ilmiötä kuvaavat käsitteet tai ilmaukset ryhmitellään luokiksi. Klusteroinnissa aineistosta poimitut samankaltaiset asiat ryhmitellään pienempiin ryhmiin, joista muodostetaan laajempia luokkia, jotta aineistoa on helpompi analysoida.⁸ Tämän tutkielman haastatteluaineistosta nousi esille viisi keskeistä pääluokkaa, joita kutsun haastatteluaineiston teemoiksi: kulttuuriympäristöjen merkityksellisyys, kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisäämisen keinot, kulttuuriympäristöihin liittyvät haasteet, yhteistyö sekä kulttuuriympäristöjen mahdollisuudet.

Haastattelujen lisäksi toinen osa aineistosta muodostuu Aulangon kulttuuriympäristöreitin yhteyteen suunnitellusta palautekyselystä, joka on luotu Webropol-alustalla. Palautekyselyyn

---

⁵ Teemahaastattelut kohdennetaan tiettyihin teemoihin, ja niissä on keskeistä ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset. Hirsjärvi & Hurme 2022.

⁶ Hirsjärvi & Hurme 2022.

⁷ Sarajärvi & Tuomi 2018.

⁸ Sarajärvi & Tuomi 2018.

oli mahdollista vastata anonyymisti, ja sen tarkoituksena oli selvittää kävijöiden kokemuksia ja mielipiteitä reitistä. Kysely sisälsi suljettujen kysymysten lisäksi myös avoimia kysymyksiä, jotta vastaukset olisivat mahdollisimman tarkkoja. Kysymysten tuloksia tarkastelen kuvailevien prosentiosuuksien avulla, mutta vastaukset on kuitenkin jaettu laadullisiin luokkiin. Palautekyselyssä oli mahdollista kertoa viimeisen avoimen vastauksen kautta vapaasti mielipiteitä reitistä. Tämän kysymyksen vastausten kohdalla olen käyttänyt analysoinnissa sisällönanalyysia, sillä vastaukset olivat monimuotoisia, ja niitä oli tarpeen tarkastella yksityiskohtaisemmin. Olen luokitellut kysymykseen saadut vastaukset eri teemoihin.

Lisäksi palautekyselyn ohella aineistona on Aulangon kulttuuriympäristöreitin suunnitteluprosessi, joka muodostaa osan tutkimuksen käytännönläheisyydestä. Osittaisina aineistoina toimivat myös Aulangon kulttuuriympäristöreitille järjestetyt opastetut kierrokset, joita esittelen tarkemmin luvussa 4.3. Nämä aineistot muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden, joka mahdollistaa kulttuuriympäristöjen ja niitä käsittelevien reittien tarkastelun sekä käyttäjien kokemusten että asiantuntijoiden näkökulmien kautta.

Tämän pro gradu -tutkielman aineiston kerääminen ja sen käsittely on pyritty toteuttamaan hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla, ja olen pyrkinyt viestimään tutkimuksen vaiheista mahdollisimman selkeästi ja läpinäkyvästi. Hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto.⁹ Outi Fingerroosin ja Marja Kokon mukaan hyvä eettinen käytäntö lähtee tutkittaville annettavasta tiedosta tutkimusaineiston käytöstä. Tämä on tärkeää erityisesti silloin, jos tutkimuksessa käytettävä aineisto sisältää henkilö- ja tunnistetietoja.¹⁰ Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselyn osalta vastaajia on tiedotettu sen alussa kyselyn käyttötarkoituksesta. Kyselyssä ei myöskään kysytty vastaajien henkilötietoja, kuten ikää tai asuinkuntaa, joten vastaajia ei pysty tunnistamaan vastauksista. Tämä lisää tutkielman eettisyyttä. Haastattelun osalta tutkimusetiikka on huomioitu haastateltaville enakkoon lähetetyllä tallennetun haastattelun käyttö lupa -lomakkeella (Liite 1.). Lomakkeessa määriteltiin esimerkiksi haastattelujen käytön tarkoitus, tietojen säilyttäminen ja haastateltavan oikeudet. Lomakkeessa todettiin, että haastateltavan nimi ja organisaatio mainitaan tutkimuksessa,

---

⁹ Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK -verkkosivut 2024.

¹⁰ Fingerroos & Kokko 2022, 67.

mutta päädyin kuitenkin käsittelemään aineistoa nimettömänä. Haastateltavien organisaatiot mainitaan tutkimuksessa, sillä ne ovat olennaisia tietoja, jotka todistavat haastateltavien olevan alojensa asiantuntijoita.

1.4 Aikaisempi tutkimus

Kulttuuriperintöön ja kulttuuriympäristöihin liittyvät elementit limittyvät vahvasti toistensa kanssa, ja ne ovat myös sovellettavissa toisiinsa. Olen siis hyödyntänyt kulttuuriperintöön liittyvää tutkimustietoa ja kirjallisuutta kulttuuriympäristöjen tarkastelussa.

Kulttuuriympäristöjäkin on kuitenkin tutkittu laajasti eri näkökulmista. Kulttuuriympäristö on hyvin monimuotoinen käsite, joten on luonnollista, että aihetta käsittelevä kirjallisuus käsittelee aihetta yhtä monimuotoisesti. Myös erilaisia kulttuurireittejä on tutkittu melko kattavasti, mutta tutkimus näyttäisi keskittyvän erityisesti matkailun ja tuotteistamisen näkökulmiin. Kulttuurireiteistä on lisäksi tehty muutamia opinnäytetöitä varsinkin ammattikorkeakouluissa.¹¹ Kulttuuriympäristöreittejä ja etenkin digitaalisia reittejä koskeva tutkimus sen sijaan on huomattavasti vähäisempää, jonka vuoksi tämä tutkimus on hyödyllinen.

Tutkimukseni kannalta keskeisenä teoksena on toiminut Dallen J. Timothyn ja Stephen Boydin teos: *Tourism and Trails: Cultural, Ecological and Management Issues* (2015), joka käsittelee monipuolisesti kulttuuriperintöreittejä ja niihin liittyviä näkökulmia. Teoksessa kuvataan erilaisten reittien ja polkujen moninaisuutta sekä niiden vaikutusta erityisesti kulttuurimatkailun kentällä. Käsitellenkin tutkielmassa paikoittain myös kulttuurimatkailua, joka liittyy olennaisesti kulttuuriympäristöreitteihin. Kulttuurimatkailun osalta kontekstia on tuonut esimerkiksi Bob McKercherin ja Hilary duCrosin teos *Cultural Tourism The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management* (2012). Teos tarjoaa näkökulmia kulttuuriperinnön ja matkailun yhdistämiseen, mutta myös matkailijoiden motivaatioiden hahmottamiseen.

Lisäksi olen kulttuuriympäristön käsitteen määrittelyssä tukeutunut teokseen:

Rakennusperintömme – Kulttuuriympäristön lukukirja, jonka ovat toimittaneet Lauri

---

¹¹ ks. esim. Sara Heiskanen 2023: *Teemallisen kulttuurireitin suunnittelu – teemana Jean Sibelius*.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202304135170>

Putkonen, Kirsi Kaunisharju ja Minna Seppänen. Kirja on kokoelmateos, joka käsittelee kulttuuriympäristöjä monesta eri näkökulmasta. Teoksessa käsitellään erityisesti rakennettua perintöä, mutta myös arkeologista perintöä ja maisemaa. Se on julkaistu vuonna 2001, mutta sisältää edelleen relevantteja näkökulmia ja hyödyllistä tietoa kulttuuriympäristöistä.

Kulttuuriperinnön käsitteen määrittelyssä ja tutkielman aiheiden kriittisemmässä tarkastelussa olen hyödyntänyt Laurajane Smithin teoksia *Uses of Heritage* (2006) ja *Emotional Heritage – Visitor Engagement at Museums and Heritage Sites* (2021). Teokset ovat tarjonneet kriittisempiä näkökulmia kulttuuriperinnön käyttöön ja siihen liitettyihin merkityksiin, jotka ovat osaltaan sovellettavissa myös kulttuuriympäristöihin.

Digitaalisuus on merkittävässä osassa tätä tutkielmaa. Esimerkiksi Bonita M. Kolb tarjoaa näkökulmia kulttuuriorganisaatioiden markkinointistrategioihin etenkin digitaalisissa ympäristöissä teoksessaan *Marketing for Cultural Organizations: New Strategies for Attracting Audience* (2013). Lisäksi olen tutkielmassa käyttänyt erinäisiä tutkimuksia ja artikkeleja, kuten Iakovakin ja työryhmän artikkelia digitaalisten teknologioiden hyödyntämisessä kulttuurireiteillä. Olen myös hyödyntänyt tutkimuksessa viranomaislähteitä, kuten ympäristöministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja, jotka ovat tarjonneet viranomaistahojen näkökulmia kulttuuriympäristöihin. Julkaisujen runsas määrä kertoo siitä, että kulttuuriperintöön ja kulttuuriympäristöihin liittyvä kehittämistyö on ollut viime vuosina vahvan yhteiskunnallisen kiinnostuksen kohteena. Tämä vahvistaa myös tutkimukseni aiheen ajankohtaisuuden.

2 Mikä on kulttuuriympäristö?

Kulttuuriympäristön käsite saattaa olla monille melko tuntematon. Kulttuuriympäristö onkin käsitteenä hyvin laaja ja moniulotteinen, jonka vuoksi pyrin avaamaan sitä, sekä siihen liittyviä muita käsitteitä seuraavissa kappaleissa perusteellisesti. Kulttuuriympäristön käsite alkoi vakiintua hallinnolliseen käyttöön 1990-luvulla, kun alueellinen ja paikallinen kulttuuriympäristöohjelmatyö käynnistyi Suomessa.¹² Vuonna 2014 Valtioneuvoston päätöksestä valmistui Suomen ensimmäinen kulttuuriympäristöstrategia vuosille 2014–2020, jonka mukaan kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntynyttä, erilaisia elementtejä käsittävää kokonaisuutta.¹³ Kulttuuriympäristö voidaan siis yksinkertaistettuna määritellä ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntyneeksi ympäristöksi.

Kulttuuriympäristöihin liittyy monia ulottuvuuksia. Kulttuuriympäristöt ovat muotoutuneet ajan kuluessa, ja ne jatkavat yhä muokkautumistaan uuden rakentamisen ja maanmuokkauksen myötä.¹⁴ Kulttuuriympäristöjen avulla on mahdollista oppia eri alueiden historiasta, kulkureiteistä ja asumuksista, sillä kulttuuriympäristöt ilmentävät yleensä oman alueensa kulttuurihistoriallisia arvoja. Kulttuuriympäristöihin liittyy myös ihmisen suhde omaan ympäristöönsä ja ne sisältävät lisäksi aineettomia merkityksiä.¹⁵

Kulttuuriympäristöjen muotoutumiseen ovat ajan saatossa vaikuttaneet elinkeinot, liikkuminen, asutus sekä erilaiset historialliset tapahtumat. Kulttuuriympäristö on näin ollen yleiskäsite, johon sisällytetään kulttuurimaisema, arkeologinen perintö sekä rakennettu ympäristö.¹⁶

Kulttuurimaisemalla tarkoitetaan maisemaa, jonka muokkaamiseen ihminen on osallistunut.¹⁷ Kulttuurimaisemia on erilaisia, mutta jokainen kulttuurimaisema kertoo kuitenkin oman alueensa historiasta ja elintavoista.¹⁸ Maija Rautamäen mukaan maisema on eräänlainen prosessi ja jatkumo, josta emme välttämättä tiedä kaikkea, mutta johon vaikutamme omalla

---

¹² Kähkönen 2015.

¹³ Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) & ympäristöministeriö (YM) 2014, 8.

¹⁴ YM 2013, 10.

¹⁵ OKM & YM 2014, 8.

¹⁶ Ahola, Tulonen & Utriainen 2007, 7.

¹⁷ Ahola, Tulonen & Utriainen 2007, 7; Maaranen 2001a, 16.

¹⁸ Rautamäki 2001, 8.

toiminnallamme. Kulttuurimaisema on muodostunut ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa, ja Rautamáki toteaa, että luonto on vaikuttanut merkittävästi suomalaiseen kulttuuriin, historian vaiheisiin ja ympäristöön.¹⁹ Kulttuurimaisemaan sisällytetään usein myös perinnebiotoopit, jotka ovat runsaslajisia elinympäristöjä, kuten niittyjä, jotka ovat muotoutuneet karja- ja laiduntalouden kautta.²⁰ Tämän tutkielman kannalta ei ole olennaista lähteä pohtimaan maiseman käsitettä tarkemmin, mutta on olennaista ymmärtää maisema laajana kokonaisuutena, joka ilmentää niin kulttuurisia, sosiaalisia kuin historiallisia kerrostumia.

Kulttuuriympäristöön sisältyy myös *arkeologinen perintö*, joka viittaa muinaisjäännöksiin, jotka ovat säilyneet ympäristössä esihistorialliselta tai historialliselta ajalta. Kiinteät muinaisjäännökset edustavat kulttuuriympäristöjen varhaisimpia aineellisia ilmentymiä, jotka kertovat menneisyyden ihmistoiminnasta ja elintavoista.²¹ Muinaisjäännöksiä on olemassa lukuisia, mutta Muinaismuistolain 2§:n mukaan kiinteitä muinaisjäännöksiä ovat esimerkiksi hautaröykkiöt, kivikehät, pakanuuden aikaiset haudat ja kalmistot, muinaisilta ajoilta peräisin olevat asumusten jäänteet, linnamäet ja linnarauniot sekä huomattavien kulkureittien jäännökset.²² Nykyisessä maisemassa säilyneet muinaisjäännökset tarjoavat arvokasta tietoa menneisyyden ihmistoiminnasta, mutta niiden avulla on mahdollista selvittää myös maisemassa tapahtuneita muutoksia.

Arkeologisen perinnön sekä kulttuurimaiseman lisäksi kulttuuriympäristön käsitteeseen sisältyy *rakennettu ympäristö*. Rakennetulla kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan rakennusten sisä- ja ulkotiloja, mutta myös esimerkiksi rakennuksia ympäröiviä yhdyskuntarakenteita, katuja ja tieverkostoja. Lisäksi siihen sisällytetään prosessit, joiden myötä ympäristö on kehittynyt nykyiseen muotoonsa.²³ Rakennetun ympäristön kulttuurihistoriallinen ja ajallinen kerrostuneisuus kertoo, miten eri aikakausien tapahtumat ja ilmiöt ovat havaittavissa maisemassa ja ympäristössä. Ajallinen kerrostuneisuus korostuu erityisesti vanhimmassa rakennuskannassa, jota on Suomessa jäljellä hyvin vähän, joten vanhimpien rakennusten

---

¹⁹ Rautamáki 2001, 8–9.

²⁰ Lahdenvesi-Korhonen 2009, 8.

²¹ Heikkurinen-Montell 2003, 16; Maaranen 2001a, 16.

²² Muinaismuistolaki 2§ 295/1963.

²³ Ahola, Tulonen & Utriainen, 2007, 43.

suojelu on täten erityisen tärkeää.²⁴ Rakennettujen ympäristöjen rikkaus ja monipuolisuus perustuu kuitenkin eri aikakausien yhdistymiseen. Tämän takia myös nuorempaa rakennuskantaa ja uusia rakennuksia tulisi vaalia, sillä niitä rakentaessa luodaan samalla myös uutta kerrostumaa kulttuuriympäristöön.²⁵

Kulttuuriympäristön ja kulttuuriperinnön käsitteet kietoutuvat tiiviisti toisiinsa, eikä niiden erottaminen toisistaan ole aina yksiselitteistä. Pyrin tässä tutkielmassa selkeyden vuoksi määrittelemään sekä kulttuuriperinnön että kulttuuriympäristöt, mutta pitämään käsitteiden määrittelyn yksinkertaisena. On kuitenkin olennaista tiedostaa, että tosiasiasa molemmat käsitteet ovat kaukana yksinkertaisesta. Niitä tarkastellessa on usein otettava huomioon niin yksilön kuin yhteisön perspektiivi, aineettomat ja aineelliset merkitykset, paikan ja ajallisuuden ulottuvuudet sekä lukuisat muut näkökulmat.

Kulttuuriperinnön käsite on yhtä moniulotteinen kuin kulttuuriympäristönkin – ellei jopa moniulotteisempi. Kulttuuriperinnön käsitteen määrittely on haastavaa, ja usein sen alle asetetaan kaikki mahdolliset historian jäljet.²⁶ Kulttuuriperintö mielletään Tuomi-Nikulan, Haanpään ja Kivilaakson mukaan usein aineellisiksi ja aineettomiksi resursseiksi, jotka ovat periytyneet menneisyydestä, ja jotka tunnustetaan ihmisten kehittyvien arvojen, tietojen tai perinteiden heijastumaksi riippumatta niiden omistuksesta.²⁷ Heidän mukaansa kulttuuriperintö voidaan jakaa julkisesti tai yhteisöllisesti tunnustettuun, aineellisen tai aineettoman kulttuurin jälkiin, sekä yksityisempään ja arkisempaan kulttuuriperintöön. Julkisesti tunnustettu kulttuuriperintö on usein virallisesti suojeltua ja se on merkittävää kansallisella tai kansainvälisellä tasolla. Siihen lukeutuvia asioita voivat olla esimerkiksi museoiden kokoelmat tai kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävät rakennukset. Tähän kategoriaan kuuluvat myös maisemat, luontokohteet ja arkeologinen kulttuuriperintö.²⁸ Erityisesti tässä määritelmässä kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristöt limittyvät toisiinsa läheisesti. Kulttuuriperintö voi olla myös arkisempaa,

---

²⁴ Ahola, Tulonen & Utriainen, 2007, 43; Maaranen 2001b, 190.

²⁵ Ahola, Tulonen & Utriainen, 2007, 43.

²⁶ Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 14.

²⁷ *ibid.*

²⁸ Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 15.

jolloin sen merkitys koskee esimerkiksi tiettyä perhettä tai sukua. Tällaista arjen kulttuuriperintöä voivat olla esimerkiksi saunatavat tai juhlien vietto.²⁹

Laurajane Smithin mukaan kulttuuriperintö ei kuitenkaan tarkoita ainoastaan menneisyydestä säilyneitä fyysisiä esineitä, vaan sen voidaan ajatella olevan aktiivinen prosessi, jossa menneisyyttä koskevia valintoja tehdään nykyhetken arvojen perusteella.³⁰ Fyysiset paikat ja esineet ovat kulttuuriperinnön kokemisen näkökulmasta olennaisia, mutta ne eivät yksinään määritä sitä, mitä kulttuuriperintö on. Kulttuuriperinnön prosessi kytkeytyy muistamisen käytäntöihin, jotka auttavat tuottamaan tapoja ymmärtää nykyhetkeä.³¹ Kulttuuriperinnön prosessiin liittyy myös aineeton kulttuuriperintö, joka on kytköksissä kulttuuriympäristöihin, sillä kulttuuriympäristöt ovat aina seurausta ihmisen toiminnasta. Aineeton ja aineellinen kulttuuriperintö sekä kulttuuriympäristöt limittyvät toisiinsa monin tavoin ja muodostavat yhdessä toisiaan täydentävän kokonaisuuden.

2.1 Kulttuuriympäristöreitit ja kulttuurimatkailu

Kulttuuriympäristöreiteillä tarkoitan tässä tutkielmassa reittejä, jotka esittelevät jonkin alueen kulttuuriympäristöjä. Reitit voivat keskittyä paikalliselle tai kansainväliselle tasolle.

Kulttuuriympäristöreiteillä ja kulttuuriperintöreiteillä on paljon samankaltaisia piirteitä, joten tässä luvussa käsitelen molempia reittityyppisiä ja käytän niitä osittain synonyymeina.

Kulttuuriperintöreitteihin liittyvä tutkimus, käytännöt ja diskurssit tarjoavat hyödyllisiä näkökulmia myös kulttuuriympäristöreittien tarkasteluun, joten niiden huomioiminen on perusteltua.

Iakovaki et al. määrittelevät kulttuurireitit kokoelmana kiinnostavia kohteita (*Points of Interest*), jotka kattavat jonkin tietyn maantieteellisen alueen. Reitien kohteet voivat sisältää yhteisen teeman tai samankaltaisia historiallisia ja arkkitehtonisia ominaisuuksia, ja niihin voi sisältyä myös rakennettua ympäristöä tai luonnonmaisemia. Heidän mukaansa kulttuurireitit pyrkivät luomaan yhteyden jonkin alueen tai kaupungin menneisyyden ja nykyisyyden välille.

³² Timothy ja Boyd puolestaan määrittelevät kulttuuriperintöreitit järjestetyiksi reiteiksi, jotka

---

²⁹ Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 16.

³⁰ Harrison 2013, 22–23.

³¹ Smith 2006, 44.

³² Iakovaki et al. 2023, 1511.

on tarkoitettu erityisesti pyöräilyyn, kävelyyn, ajamiseen tai ratsastukseen, ja jotka ammentavat alueensa kulttuuriperinnöstä. Tämänkaltaiset reitit tarjoavat kävijälle oppimiskokemuksen sekä lisäävät viihtymistä.³³

Reittien kulkeminen saatetaan toteuttaa erilaisina opastettuina kierroksina, jolloin opas kertoo reitin ympärille kytkeytyvistä kulttuuriympäristöistä tai kulttuuriperintökohteista. Reitit saattavat kuitenkin olla myös omatoimisia, jolloin niiden varrelta on löydettävissä opasteita ja infotauluja, jotka auttavat kulkijaa suunnistamaan reitillä. Lisäksi reittejä saattaa olla ainoastaan digitaalisilla alustoilla, jolloin fyysisiä opasteita ei ole, vaan reitillä suunnistetaan esimerkiksi digitaalisen kartan avulla, ja kohteisiin liittyvät tiedot ovat saatavilla samalla alustalla. Digitaalisia reittejä on löydettävissä esimerkiksi eMuseosta ja Citynomadi-sivustolta, joissa on lukuisia eri aihealueisiin liittyviä reittejä, joita on mahdollista kulkea omatoimisesti. Tässä tutkielmassa keskitytään erityisesti tällaisiin digitaalisiin reitteihin, joiden avulla pyritään välittämään tietoa jonkin alueen kulttuuriympäristöistä.

Kulttuuriperintöön tai kulttuuriympäristöihin kytkeytyvät reitit voidaan usein liittää kulttuurimatkailuun, jolla tarkoitetaan UN Tourism -järjestön vuoden 2017 yleiskokouksessa hyväksytyyn määritelmän mukaan suomeksi käännettynä:

Sellaista matkailutoimintaa, jossa vierailijan keskeinen motiivi on oppia, löytää, kokea ja kuluttaa matkailukohteen aineellisia ja aineettomia kulttuurikohteita tai kulttuurituotteita. Nämä kohteet ja tuotteet liittyvät yhteiskunnan erityisiin aineellisiin, älyllisiin, hengellisiin ja emotionaalisiin piirteisiin, jotka kattavat taiteet ja arkkitehtuurin, historiallisen ja kulttuurisen perinnön, kulinaarisen perinnön, kirjallisuuden, musiikin, luovat toimialat sekä elävät kulttuurit elämäntapoineen, arvomaailmineen, uskomuksineen ja perinteineen.³⁴

Kaikkeen matkailuun kuuluu jokin kulttuurinen elementti, mutta kulttuurimatkailun nähdään tarjoavan sekä matkailijalle että vastaanottavalle yhteisölle jotakin enemmän.³⁵

Kulttuurimatkailulla voidaan laajasta näkökulmasta katsottuna tarkoittaa toimintaa, jossa vierailaan kulttuurisia arvoja omaavissa paikoissa. Kulttuurimatkailun käsitettä voidaan pitää sateenvarjoterminä, joka kattaa alleen laajan kirjon matkailun eri osa-alueita, kuten

---

³³ Boyd & Timothy 2015, 17.

³⁴ UN Tourism -verkkosivut 2025, tutkielmantekijän suomennos.

³⁵ duCros & McKercher 2012, 15.

historiamatkailun, taidematkailun ja etnisen matkailun.³⁶ Termin alle voidaan laskea myös kulttuuriperintömatkailu, josta on tullut merkittävä osa kulttuurimatkailua. McKercherin ja duCrosin mukaan kulttuurimatkailun kulmakivinä voidaankin pitää jonkin yhteisön tai maan kulttuuriperintöön liittyviä voimavaroja, jotka kulutuksen mahdollistamiseksi on muunnettava kulttuurimatkailutuotteiksi.³⁷

Kulttuuriperinnön tuotteistaminen ja sen käyttäminen yritystoiminnassa on ajoittain ongelmallista, ja se on herättänyt keskustelua. Tuomi-Nikulan, Haanpään ja Kivilaakson mukaan tämä keskustelu kulminoituu kulttuuriperinnön tuotteistamisen eettisiin kysymyksiin, kuten siihen, kuka omistaa menneisyyden ja voi saada siitä taloudellista hyötyä.³⁸

Kulttuuriperintömatkailuun voi liittyä myös muita negatiivisia vaikutuksia, kuten kulttuuriomaisuuden väärinkäyttöä tai jonkin kohteen liikakäyttöä, jos matkailua ei hallita.³⁹ Kulttuuriperintö liittyy kuitenkin väistämättä matkailuun, ja sen avulla on mahdollista tuoda esille jonkin alueen historiaa matkailijoille. Matkailijoille esitelläänkin usein maan tai alueen tapoja, rakennuksia, maisemia, esineitä ja rituaaleja.⁴⁰ Kulttuuriympäristöihin tai kulttuuriperintöön kytkeytyvät reitit ovat osa kulttuurimatkailua, sillä yksi niihin tutustumisen motiivi on usein oppiminen jonkin alueen historiasta ja kulttuuriperinnöstä. Opetuksellinen ulottuvuus ja tiedon jakaminen ovat monesti myös lähtökohtia reittien suunnittelulle.

2.1.1 Kulttuuriympäristöreittien erityispiirteet

Kulttuuriympäristöreittejä tarkastellessa on tärkeää tiedostaa erot erilaisten reittityyppien välillä. Boydin ja Timothyn mukaan ihmisen luomien reittien määritelmä saattaa vaihdella niiden käyttötarkoituksen, koon ja niihin liitettyjen resurssien mukaan.⁴¹ Boyd ja Timothy käyttävätkin tekstissään useita englanninkielisiä termejä, jotka kuvailevat erilaisia polkuja ja reittejä. Termien kääntäminen englannista suomeksi on ajoittain haastavaa, sillä niissä on hienovaraisia eroja. Myös Boyd ja Timothy toteavat, että tekstissä sisältyvät termit saattavat aiheuttaa hämmennystä riippuen lukijan asuinpaikasta. Heidän kirjassaan käsitteitä käytetään

---

³⁶ duCros & McKercher 2012, 19–20.

³⁷ duCros & McKercher 2012, 20–22.

³⁸ Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 22.

³⁹ duCros & McKercher 2012, 63.

⁴⁰ Hovi 2017, 67.

⁴¹ Boyd & Timothy 2015, 3.

ajoittain keskustelun helpottamiseksi synonyymeinä, jotka kattavat kaikki ihmisten luomat lineaariset nähtävyydet.⁴² Pysin tuomaan tekstissä ilmi käsitteiden erot, käyttämällä kuvailun yhteydessä myös englanninkielisiä termejä.

Eräänlainen polkujen ja reittien yleiskäsite (*trail*) on Boydin ja Timothyn määritelmän mukaan maassa näkyvä väylä, joita on olemassa monenlaisia, ja joilla on menneisyydessä saattanut olla matkustamisen tai kuljettamisen funktio.⁴³ Polut tai kävelypolut (*paths, foodpaths, tracks*) ovat usein kapeita, ja ne ovat muodostuneet ihmisten tai eläinten liikkumisen seurauksena. Polkuja löytyy Boydin ja Timothyn mukaan erityisesti maaseutualueilta sekä erämailta, mutta niitä sijaitsee myös taajamissa ja kaupungeissa, esimerkiksi puistoissa tai jokien varrella. Polkujen käyttötarkoitukset liittyvät usein virkistykseen ja kulkemiseen kylien tai kaupunkien välillä.⁴⁴

Reitit (*routes*) puolestaan ovat yleensä käsitteellisempiä ja perustuvat usein nykyaikaiseen suunnitteluun, jossa kulkureitti yhdistää samanlaisia luonto- tai kulttuurikohteita muodostaen temaattisen lineaarisen kokonaisuuden.⁴⁵ Täten voidaan ajatella, että polut ovat seurausta ihmisten tai eläinten fyysisestä liikkumisesta, kun taas reitteihin liitetään lisäksi kulttuurinen ulottuvuus ja suunnitelmallisuus. Myös Svensson, Sörlin ja Saltzman ehdottavat artikkelissaan, että reitit voidaan erottaa poluista siinä, etteivät ne ole seurausta yhtä spontaanista liikkumisesta.⁴⁶ Reitit muodostetaan yleensä jonkin tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. Näitä tavoitteita voivat olla esimerkiksi matkailun lisääminen, terveyden ylläpitäminen tai virkistäytyminen. Reittejä myös yleensä hoidetaan ja niitä suunnitellaan asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.⁴⁷ Tämän tutkielman osalta on lisäksi oleellista todeta, että kulttuuriympäristöreittejä voidaan toteuttaa sekä pienille poluille että laajemmille reittikokonaisuuksille.

Kulttuuriympäristöreitit voivat olla teemoiltaan erilaisia, ja vaikka esimerkiksi kävelyreittien ajatellaan yleisesti liittyvän enimmäkseen luonnon kokemiseen ja hyvinvoinnin lisäämiseen, voivat ne olla välineitä historiasta ja kulttuuriperinnöstä oppimiseen.⁴⁸ Myös Iakovaki ja

---

⁴² Boyd & Timothy 2015, 4–5.

⁴³ Boyd & Timothy 2015, 3–4.

⁴⁴ Boyd & Timothy 2015, 4–5.

⁴⁵ Boyd & Timothy 2015, 4–5.

⁴⁶ Svensson, Sörlin & Saltzman 2021, 243.

⁴⁷ Svensson, Sörlin & Saltzman 2021, 243.

⁴⁸ Svensson, Sörlin & Saltzman 2021, 6.

muut toteavat kulttuurireittien sisällön vaihtelevan alueen ominaisuuksien sekä reitteihin liittyvän kulttuuriperinnön mukaan. Heidän mukaansa kulttuurireitit voidaan jakaa tiettyä aikakautta ja sen kohteita esitteleviin historiallisiin reitteihin, tiettyä teemaa käsitteleviin temaattisiin reitteihin ja yhdistelmäreitteihin, jotka käsittelevät sekä kulttuuriperintöä että luonnonperintöä osana kulttuurimaisemaa riippumatta aikakaudesta. Lisäksi kulttuurireitit voidaan luokitella esimerkiksi kaupunkireitteihin, paikallisiin reitteihin tai kansallisiin reitteihin.⁴⁹

Boyd ja Timothy luokittelevat kulttuuriperintöreitit kahteen ryhmään: luonnollisesti muodostuneisiin reitteihin sekä tietoisesti suunniteltuihin reitteihin. Luonnollisesti muodostuneet reitit mukailevat usein jotakin historiallista kulkuväylää ja huolimatta niiden sijainnista, omaavat kulttuurillisen alkuperän.⁵⁰ Luonnollisia reittejä voivat olla esimerkiksi pitkän matkan reitit, jotka ovat toimineet kauppareitteinä, muinaiset pyhiinvaellusreitit sekä ihmisen luomat lineaariset kulkuväylät, joita ei alun perin ollut tarkoitettu esimerkiksi matkailutarkoituksiin, mutta nykyään toimivat sellaisina.⁵¹ Tämän tutkielman kannalta on olennaista tarkastella tietoisesti suunniteltuja reittejä, joilla Boyd ja Timothy viittaavat reitteihin, jotka on tarkoituksellisesti suunniteltu ja kehitetty esimerkiksi matkailureiteiksi. Niiden tavoitteena on yhdistää toisiinsa erilaisia kohteita tai paikkoja, jotka kiinnostavat samankaltaisia ihmisryhmiä. Kyseiset reitit voivat Boydin ja Timothyn mukaan olla teemoiltaan hyvin vaihtelevia, ja ne voidaan rakentaa minkä tahansa kulttuuriperintöteeman ympärille, esimerkiksi kaupunkiympäristössä jonkin kaupungin rakennusten historian esittelyyn.⁵²

2.1.2 Osallistaminen, digitaalisuus ja saavutettavuus kulttuuriympäristöissä sekä reiteillä

Kulttuuriorganisaatioiden toiminta on viime vuosina muuttunut entistä osallistavammaksi. Yhteiskunnassamme vallitsee nykyään osallistava kulttuuri⁵³, joka on havaittavissa etenkin

---

⁴⁹ Iakovaki et al. 2023, 1511.

⁵⁰ Boyd & Timothy 2015, 20–21.

⁵¹ ibid.

⁵² Boyd & Timothy 2015, 23–24, 45.

⁵³ Osallistavassa kulttuurissa taiteellinen ilmaisu ja kansalaisosallistuminen ovat matalan kynnyksen toimintoja, ja jossa sekä luomista että jakamista tuetaan vahvasti. Osallistavaan kulttuuriin kuuluu myös ajatus siitä, että kaikkien ei ole pakko osallistua, mutta saavat tehdä niin halutessaan. Osallistavan kulttuurin muotoja voivat olla

museoissa, jotka tavoittelevat elämyksellisten kokemusten tarjoamista vierailijoille. Nina Simon käsittelee osallistamista kulttuurilaitoksissa teoksessaan *The Participatory Museum*. Simon määrittelee osallistavan kulttuurilaitoksen paikaksi, jossa kävijät voivat luoda, jakaa ja olla yhteydessä toisiinsa sisällön ympärillä.⁵⁴ Osallistavassa toiminnassa kävijät voivat tuoda omia ideoitaan ja luovaa ajatteluaan osaksi instituution toimintaa, he jakavat ja muokkaavat sisältöjä sekä ovat vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Toiminta tapahtuu organisaatiolle keskeisten teemojen, esineiden tai ideoiden ympärillä. Osallistaminen voidaan nähdä eräänlaisena strategiana, ja parhaat osallistavat hankkeet tuottavat uutta arvoa sekä organisaatiolle että osallistujille, mutta myös niille kävijöille, jotka eivät itse aktiivisesti osallistu toimintaan.⁵⁵

Osallistaminen voi näkyä myös kulttuuriympäristöihin liittyvänä suojeluna ja hoitona, jota toteutetaan esimerkiksi vapaaehtoisten toimesta. Kulttuuriympäristöjen suojelu perustuu etenkin rakennusperinnön osalta suurelta osin kaavoitukseen, eli maankäytön ja alueiden suunnitteluun, joka pohjautuu kuntien, kansalaisten ja viranomaisten aktiiviseen osallistumiseen ja vuorovaikutukseen.⁵⁶ Kulttuuriympäristöjen suojeluun vaikuttavat kuitenkin myös suoraan tai välillisesti lukuisat lait ja asetukset, kuten perustuslaki. Perustuslaki on vahva pohja kulttuuriympäristöjen ja kulttuuriperinnön suojelulle, mutta suojelutoimintaa ohjaavat myös monet muut lait, joista tärkeimpiä ovat alueidenkäyttölaki, muinaismuistolaki, laki rakennusperinnön suojelemisesta sekä kirkkolaki.⁵⁷ Lisäksi erilaiset sopimukset velvoittavat kulttuuriympäristöjen suojelua. Yksi tunnetuimmista sopimuksista on Unescon maailmanperintösopimus, joka korostaa kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyttämistä tuleville sukupolville ja tukee kansainvälistä yhteistyötä kulttuuriperintökohteiden suojelussa.⁵⁸

Lakien ja säädösten lisäksi, kulttuuriympäristöjä suojellaan myös instituutioiden ja vapaaehtoisten välisellä yhteistyöllä. Hämeenlinnan kaupunginmuseon toteuttama Adoptoi Monumentti -toiminta on hyvä esimerkki vapaaehtoistoiminnalla hoidetuista

---

esimerkiksi erilaiset sosiaalisen median yhteisöt, luovat tuotokset, yhteistyö ongelmanratkaisussa ja uuden tiedon välittämisessä sekä blogien kirjoittaminen ja kommentointi. Jenkins et al. 2009, 5–7.

⁵⁴ Simon 2010.

⁵⁵ ibid.

⁵⁶ Museoviraston verkkosivut a.

⁵⁷ Virkki n.d. 1.

⁵⁸ Virkki n.d., 3–4.

kulttuuriympäristökohteista. Adoptoi Monumentti -toiminnalla pyritään vapaaehtoistoiminnan avulla hoitamaan ja vaalimaan erilaisia arkeologisia kohteita, historiallisia rakenteita ja vanhoja rakennuksia. Toimintaan kuuluu esimerkiksi tiedon keräämistä, hoitosuunnitelmien laatimista, siivousta sekä kohteen mukaan maalausta, korjauksia ja tervausta. Tärkeässä osassa toimintaa on lisäksi yhdessä oleminen ja kulttuuriympäristöjen tekeminen tunnetummaksi.⁵⁹ Kulttuuriympäristöjen suojelutoiminnan voidaan siis ajatella olevan eri toimijoita osallistava prosessi, johon osallistuvat monet erilaiset tahot. Asiantuntijoiden, kansalaisten ja viranomaisten yhteistyöllä on mahdollista toteuttaa suojelutoimintaa monipuolisesti ja sisällyttää siihen erilaisten ryhmien näkökulmat.

Osallistavan kulttuurin lisääntymiseen ovat vaikuttaneet merkittävästi sosiaalinen media ja digitaaliset ratkaisut. Mobiiliteknologiat mahdollistavat käyttäjien spontaanin ja jatkuvan osallistumisen esimerkiksi digitoitun kulttuuriperintösisällön keräämiseen, säilyttämiseen ja tulkitsemiseen.⁶⁰ Digitaalisuus näyttäytyy yhä vahvemmin kulttuuri-, taide- ja museoalalla. Koronapandemian vauhdittama teknologinen muutos esimerkiksi museokentällä on muokannut tapoja, joilla kulttuuriperintöä esitetään, koetaan ja dokumentoidaan. Erilaiset teknologiat, kuten virtuaalitodellisuus, tekoäly ja kolmiulotteisuus tarjoavat uudenlaisia mahdollisuuksia museoille.⁶¹ Näiden uudehkojen teknologioiden ja digitaalisten ratkaisujen, kuten 3D-mallinnuksen tai virtuaalitodellisuuden avulla, voidaan jälleenrakentaa historiallisia kohteita, esineitä tai rakennuksia, joka mahdollistaa virtuaalisten kierrosten kokemisen. Myös esimerkiksi lisätyn todellisuuden keinoin voidaan tuoda ympäristöön digitaalisia ulottuvuuksia.⁶² Digitaalisuutta on hyödynnetty myös kulttuuriympäristötyössä kulttuuriympäristökasvatuksessa ja digitaalisten kulttuuriympäristöreittien luomisessa. Esimerkiksi erilaiset mobiilisovellukset voivat mahdollistaa lisäarvon tuottamisen, opastettujen kierrosten tarjoamisen digitaalisesti, yksityiskohtaisen tiedon esille tuomisen sekä interaktiivisten kokemusten luomisen.⁶³

Kulttuuriympäristötiedon välittämisessä voidaan hyödyntää digitaalista tarinankerrontaa, jota on mahdollista sisällyttää myös kulttuuriympäristöreitteihin. Digitaalinen tarinankerronta on

---

⁵⁹ Adoptoi monumentti -verkkosivut.

⁶⁰ Giaccardi 2012, 24–25.

⁶¹ Giannini & Bowen 2022, 192, 202.

⁶² Pentescu 2023, 231.

⁶³ Pentescu 2023, 231; Yıldırım et al. 2021, 166.

kehittynyt 1980-luvulta lähtien teknologian ja visuaalisen kulttuurin myötä. Se voi viitata kertomuksiin, jotka yhdistelevät erilaisia visuaalisia elementtejä, kuten kuvia, videoita ja ääntä. Siihen voidaan myös liittää interaktiivisia elementtejä, kuten virtuaalitodellisuutta.⁶⁴ Yksinkertaistettuna se tarkoittaa tarinoiden kertomista digitaalisten teknologioiden avulla, joita voidaan tuottaa sekä ammattilaisten että harrastelijoiden toimesta.⁶⁵ Vaikka tarinankerronta saattaa usein viitata fiktion, se soveltuu myös faktojen kertomiseen. Sitä käytetään laajasti eri yritysten markkinoinnissa, uutisoinnissa sekä politiikassa.⁶⁶ Digitaalinen tarinankerronta voi olla hyödyllinen keino myös digitaalisten kulttuuriympäristöreittien vaikutuksen tehostamiseksi.

Digitaalisuus voi lisäksi helpottaa kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristöjen saavutettavuutta, joka on välttämätöntä kulttuuriperinnön tutkimisen ja kokemisen kannalta. Saavutettavuus voi olla fyysistä, jolloin on mahdollista päästä jonkin kohteen lähelle, mutta saavutettavuudella voidaan tarkoittaa myös tiedon ja kokemuksen saavutettavuutta.⁶⁷ Saavutettavuus ymmärretään usein fyysisenä esteettömyytenä, joka on ehdottoman tärkeää, mutta ei kuitenkaan ole saavutettavuuden ainoa ulottuvuus. Kaikille tulisi taata yhdenvertainen osallistuminen tulkita kulttuuriperintöä omista lähtökohdistaan.⁶⁸ Pääsy tiedon äärelle tulisi olla helppoa ja sujuvaa. Internet mahdollistaa nopean tiedonhaun, jota on tärkeää hyödyntää myös kulttuuriympäristötiedon välittämisen osalta. Esimerkiksi Kulttuuriympäristön palveluikkuna -sivusto on Museoviraston ylläpitämä palvelu, josta on löydettävissä kattavasti koottua tietoa kulttuuriympäristöistä. Palvelu sisältää viraston rekistereihin, arkistoon ja kokoelmiin tallennettua tietoa erilaisista kulttuuriympäristöistä.⁶⁹

---

⁶⁴ Sabah 2023, 3–4.

⁶⁵ Alexander 2011, 3.

⁶⁶ Alexander 2011, 12.

⁶⁷ Sørmoen 2009, 13–14.

⁶⁸ Sørmoen 2009, 15.

⁶⁹ Museoviraston verkkosivut b.

3 Moniulotteiset kulttuuriympäristöt – asiantuntijahaastattelujen keskeiset teemat

Tutkimusta varten toteutettiin neljä asiantuntijahaastattelua maaliskuussa ja huhtikuussa 2025. Haastattelujen avulla halusin saada tutkimukseen näkökulmaa, joka syventäisi Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselystä ja sen toteutusprosessista saatua aineistoa.

Asiantuntijahaastattelujen tavoitteena on hankkia tietoa tutkittavasta ilmiöstä tai prosessista, ja haastateltavat valitaan heidän institutionaaliseen asemansa tai muun osallisuuteensa perusteella.⁷⁰ Asiantuntijahaastattelut valikoituivat haastattelutyypiksi tähän tutkimukseen, koska kulttuuriympäristöistä ja niihin liittyvistä ominaisuuksista oli olennaista saada syvällisempää tietoa Aulangon palautekyselyn tueksi.

Asiantuntijahaastatteluilla pyritään tuomaan esille faktatietoa jostakin aiheesta, mutta niihin liittyy myös rajoituksia, jotka ovat hyödyllisiä ottaa huomioon. Vaikka asiantuntijat pyrkivät esittämään tietonsa faktana, esitetyt tiedot ovat ensisijaisesti vuorovaikutustilanteessa tuotettuja tulkintoja. Se, mitä haastateltava kertoo haastattelussa, riippuu osittain hänen omista näkemyksistään ja asemastaan, mutta myös siitä, miten haastatteli ohjaa keskustelua.⁷¹ Haasteena voi olla joissakin tilanteissa muistin rajallisuus, jolloin osa asioista voi jäädä kokonaan mainitsematta.⁷² Näitä ongelmia on pyritty tässä tutkimuksessa minimoimaan useamman haastattelun toteuttamisella ja taustatiedon hankkimisella ennen haastatteluja. Lisäksi eräs asiantuntijahaastatteluja koskeva ongelma on haastateltavien tunnistettavuus, sillä rajatulla asiantuntijakentällä toimijoiden anonymisoiminen on yleisestikin hankalaa.⁷³ Haastateltavien kanssa on aiemmin sovittu, että heidän työtehtävänsä ja organisaationsa voidaan mainita tässä tutkimuksessa. Olen kuitenkin päätenyt käsittelemään haastatteluja nimettöminä. Nimettömyys ei takaa haastateltavien täyttä anonymiteettia, sillä haastateltavien työtehtävät mainitaan tutkimuksessa, mutta tämä on kontekstin ja tutkimuksen luotettavuuden kannalta välttämätöntä. Selvyyden vuoksi olen numeroinut haastattelut niiden toteuttamisjärjestyksen mukaan.

---

⁷⁰ Alastalo & Åkerman 2015.

⁷¹ *ibid.*

⁷² *ibid.*

⁷³ *ibid.*

Ensimmäinen haastattelu (HA1) toteutettiin Hämeenlinnan kaupunginmuseossa työskentelevän kulttuuriympäristöasiantuntijan kanssa, joka työskentelee myös Adoptoi monumentti -toiminnan parissa. Toinen haastattelu (HA2) järjestettiin ympäristöministeriön suunnittelijan kanssa, joka työskentelee myös Euroopan kulttuuriympäristöpäivien parissa. Kolmas haastattelu (HA3) toteutettiin Museovirastossa työskentelevän ja Euroopan kulttuurireittien kanssa toimivan erityisasiantuntijan kanssa. Neljäs haastattelu (HA4) järjestettiin Hurahda Hämeeseen -hankkeen projektipäällikön kanssa. Haastateltavien vastaukset ja mielipiteet eivät ole heidän organisaatioidensa virallisia linjauksia, vaan heidän omia näkemyksiään aiheista. Haastatteluaineiston keskeisiksi teemoiksi nousivat: kulttuuriympäristöjen merkityksellisyys ja hyödyt, kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisäämisen keinot, kulttuuriympäristöihin liittyvät haasteet, yhteistyö ja kulttuuriympäristöjen mahdollisuudet. Vaikka haastattelut toteutettiin eri tasoissa organisaatioissa työskenteleville henkilöille, kaikissa haastatteluissa korostui erityisesti kulttuuriympäristöjen arvo ja niiden merkitys yhteiskunnalle. Haastattelut alleviivasivat myös kulttuuriympäristöjä koskevan viestinnän ja tiedottamisen tärkeyttä. Viestintä kuitenkin nähtiin haastatteluissa suurena haasteena, joka vaatii edelleen suunnittelua. Haastatteluissa korostui myös tiedonsaannin helpottaminen ja saatavuus, joka olisi tärkeää kulttuuriympäristöjen arvostuksen lisäämiselle.

3.1 Merkitykselliset kulttuuriympäristöt

Tässä luvussa käsittelen haastatteluaineiston ensimmäistä teemaa, eli kulttuuriympäristöjen merkityksellisyttä ja niiden tuottamia hyötyjä, jotka kytkeytyvät aineiston perusteella kulttuuriympäristöjen arvojen ymmärtämiseen. Ensimmäisen haastateltavan mukaan kulttuuriympäristöt ovat kaikkien yhteistä historiaa:

Jos ihminen ei ymmärrä menneisyyttä ja omaa menneisyyttään, niin ei voi periaatteessa ymmärtää tätä nykyhetkeä ihan täysin, ja niitä niin kun virstanpylväitä, miten tähän on päädytty. Kulttuuriympäristöt on myöskin tavallaan niitä meidän omia juuria ja sitä omaa historiaa.⁷⁴

Haastateltavan mukaan kulttuuriympäristöjen ja historian virstanpylväiden ymmärtäminen auttaa ymmärtämään nykyisyyden lisäksi sitä, miten olemme nykytilanteeseen päätyneet.⁷⁵

---

⁷⁴ HA1.

⁷⁵ HA1.

Samankaltaista pohdintaa heräsi myös neljännessä haastattelussa. Neljäs haastateltava totesi, että kehittämällä ja hoitamalla kulttuuriympäristöjä, vaalitaan samalla historiaa ja paikallista identiteettiä.⁷⁶ Haastateltava neljä pohti asiaa myös kehittämisen näkökulmasta. Hänen mielestään kuntien ja yritysten on tärkeää ymmärtää oman toiminta-alueensa kulttuuriympäristöjen arvo, sillä ilman alueen historian ja taustan tuntemusta on vaikea kehittää uutta vastuullisesti.⁷⁷

Toisessa haastattelussa nousivat esille kulttuuriympäristöjen mahdollisuudet vahvistaa kriisinsietokykyä omien juurten tuntemisen kautta.⁷⁸ Haastattelussa nousi esille myös identiteetin vahvistaminen. Kulttuuriperintöstrategiassa vuosille 2023–2030 todetaan, että avoin ja saavutettava kulttuuriperintö tarjoaa aineksia identiteetin rakentamiseen, sillä se tuo esiin erilaisten ihmisten kertomuksia, perinteitä, esineitä ja muuta aineistoa.⁷⁹ Tämä on sovellettavissa kulttuuriympäristöjenkin osalta. Lisäksi esimerkiksi Tilley tunnistaa identiteetin merkityksen, sillä hänen mukaansa muuttuvassa yhteiskunnassa ihmiset etsivät turvaa muista yhteisöllisistä identiteeteistä. Kollektiivinen identiteetti ei myöskään ole pysyvä tai luonnollinen, vaan se määritetään aina historiallisten ja kulttuuristen viittausten kautta.⁸⁰ Siksi eri aikoina samoja paikkoja on myös voitu kokea eri tavoin.⁸¹ Identiteetti rakentuu monista tekijöistä ja kokemuksista, joita ovat af Forselles-Riskan mukaan esimerkiksi paikkaan liittyvät kokemukset, tunteet ja käsitykset.⁸²

Kulttuuriympäristöjen merkityksellisyys kytkeytyy siis lisäksi paikkakokemukseen ja paikkaan kuulumisen tunteeseen, joita sivuttiin myös haastatteluaineistossa. Haastattelussa kolme asia nousi esille seuraavasti: ”[...] Niin siihen [kulttuuriympäristöihin] liittyy kaikkia muistoja, siihen liittyy kokemuksia, tällöistä niinku paikkaan kuulumisen tunnetta ja tavallaan semmoista merkityksellisyyttä”.⁸³

---

⁷⁶ HA4.

⁷⁷ HA4.

⁷⁸ HA2.

⁷⁹ Mattila 2023, 31.

⁸⁰ Tilley 2006, 11–12.

⁸¹ af Forselles-Riska 2006, 218.

⁸² *ibid.*

⁸³ HA3.

Michael Clarkin mukaan paikkakokemus on monimutkainen prosessi, jossa yksilöt ja ryhmät määrittelevät itsensä henkilökohtaisten kokemusten ja merkitysten kautta. Ihmisten ja paikkojen välinen suhde on tärkeä yksilöllisen, mutta myös yhteisöllisen identiteetin lähde.⁸⁴ Laurajane Smith puolestaan toteaa, että paikan käsite on keskeinen kulttuuriperinnön ymmärtämisessä. Perinnön paikat vaikuttavat nykyiseen maailmankuvaan ja kokemuksiin, eivätkä ne ainoastaan esitä menneisyyttä, vaan paikat voivat toimia identiteetin ja kuulumisen symboleina.⁸⁵ Paikkoihin liitetyt merkitykset rakentuvat vuorovaikutuksessa paikan ja kokijan välillä, ja Smithin mukaan kohtaamiset kulttuuriperintöpaikoissa auttavat sitomaan yhteisöjä yhteen jaettujen muistojen lisäksi jaettujen kokemusten avulla.⁸⁶ Paikkakokemus muodostuu täten monista eri aspekteista, mutta tämän tutkimuksen kannalta niitä ei ole relevanttia tarkastella yksityiskohtaisemmin. On kuitenkin tärkeää todeta, että paikkakokemukset ja identiteetti liittyvät olennaisesti kulttuuriympäristökohteisiin ja kulttuuriympäristöjä esitteleviin reitteihin, sillä ne käsittelevät usein aiheita tai paikkoja, joilla on erityinen merkitys jonkin alueen asukkaille.

Kulttuuriympäristöt ovat haastatteluaineiston mukaan lisäksi tärkeitä virkistykseen ja hyvinvoinnin lähteitä.⁸⁷ Kulttuuriympäristöreitit sijaitsevat vaihtelevissa ympäristöissä, mutta erityisesti luonnonympäristöissä sijaitsevat reitit omaavat terveyshyötyjen ulottuvuuden. Esimerkiksi Aulangon kulttuuriympäristöreitin sijainti on otollinen tarjoamaan kulkijalle kokonaisvaltaista hyvinvointia oppimiskokemuksen ohella. Luontoympäristöjen terveyshyödyistä on mahdollista puhua, kun luonnosta saatavat positiiviset vaikutukset ylittävät negatiiviset.⁸⁸ Luonnon terveysvaikutuksia on lähivuosina tutkittu verrattain monipuolisesti, ja tutkimukset ovat vahvistaneet luonnon myönteisten vaikutusten toteutumista.⁸⁹ Tutkimukset ovat osoittaneet, että luonnossa liikkuminen vähentää stressiä, laskee sydämen sykettä ja pidentää sykevälivaihtelua. Luonnossa oleskelu myös kohentaa mielialaa sekä vähentää kielteisiä tunteita, kuten ärtyneisyyttä.⁹⁰ Luonnon hyvinvointivaikutuksilla on myös sosiaalinen ulottuvuus, jolloin luonto tarjoaa

---

⁸⁴ Clark 2012, 121.

⁸⁵ Smith 2006, 77.

⁸⁶ *ibid.*

⁸⁷ HA2.

⁸⁸ Tyrväinen et al. 2024, 9.

⁸⁹ *ibid.*

⁹⁰ Leppänen & Pajunen 2017, 23; Tyrväinen et al. 2024, 55.

mahdollisuuden joko vetäytyä sosiaalisista suhteista tai päinvastoin vahvistaa niitä tarpeen mukaan.⁹¹

Kulttuuriympäristöreittejä voi sijaita lisäksi kaupunkiympäristöissä, joissa luontoelementit ovat vähäisempiä. Kuitenkin myös rakennetut ympäristöt voivat tuottaa elpymisen kokemuksia, joka on oleellista tämän tutkielman kannalta. Ne voivat tuottaa etenkin myönteisiä miellelyhtymiä, jotka saattavat usein liittyä nostalgisuuteen.⁹² Tästä esimerkkinä on vuonna 2023 toteutettu kiinalaistutkimus, jossa tarkasteltiin kulttuuriperintökohteiden tuottamia psyykkisiä terveysvaikutuksia. Tutkimuksessa yhdistettiin fysiologisia mittauksia ja kyselyaineistoa, joiden perusteella kaupunkiympäristössä sijaitsevat kulttuuriperintökohteet tuottivat ihmisillä merkittäviä fyysisiä ja psyykkisiä elpymisvaikutuksia.⁹³ Tutkimuksen mukaan kaupunkiympäristöt vaikuttivat positiivisesti mielenterveyteen, jopa yhtä paljon kuin luonnonympäristöt. Tutkimuksen työryhmä esittää, että historiallisten rakennusten esteettinen arvo saattoi selittää osan vaikutuksista.⁹⁴ Tästä näkökulmasta esimerkiksi kaupunkiympäristöissä sijaitsevilla kulttuuriympäristöreiteillä voi olla merkittäviä positiivisia terveysvaikutuksia.

Kulttuuriympäristöjen merkityksellisyys liittyy aiemmin mainittujen elementtien lisäksi kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen, joka voidaan haastatteluaineiston perusteella nähdä sekä hyötynä että mahdollisuutena. Yksi suurimmista uhista kulttuuriympäristöjen osalta on ilmastonmuutos. Rakennettu ympäristö, arkeologinen perintö ja kulttuurimaisemat ovat alttiita olosuhteiden muutosten aiheuttamille negatiivisille vaikutuksille.⁹⁵ Sään muutokset ja ääri-ilmiöt vaikuttavat konkreettisesti kulttuuriperinnön sekä kulttuuriympäristöjen säilymiseen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen.⁹⁶ Ilmastonmuutos voi aiheuttaa esimerkiksi perinnebiotooppien uhanalaistumisen, jonka myötä myös luonnonperintö köyhtyy.⁹⁷ Ilmastonmuutos ja ihmisen toiminta saattavat muuttaa kulttuuriympäristöä merkittävästi, ja ne uhkaavat sekä aineellista että aineetonta kulttuuriperintöä.⁹⁸

---

⁹¹ Tyrväinen et al. 2024, 11.

⁹² Leppänen & Pajunen 2017, 46.

⁹³ Wang et al. 2023.

⁹⁴ Wang et al. 2023, 1, 8–10.

⁹⁵ Mattila 2023, 25.

⁹⁶ Barthel-Bouchier 2016, 122–123; Mattila 2023, 25.

⁹⁷ Mattila 2023, 25.

⁹⁸ Barthel-Bouchier 2016, 122–123.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset eivät suoranaisesti tulleet esille aineistossa, mutta haastatteluissa kaksi ja kolme käsiteltiin ilmastotavoitteita ja kestävä kehityksen tavoitteita kulttuuriympäristöjen näkökulmasta. Esimerkiksi haastateltava kaksi kuvasi kulttuuriympäristöjen kunnossapidosta syntyviä positiivisia vaikutuksia seuraavasti: ”Se niiden [kulttuuriympäristöjen] kunnossapito, niin se säästää luonnonvaroja ja ylläpitää luonnon monimuotoisuutta ja auttaa kestävässä kehityksessä ja ilmastotavoitteiden saavuttamisessa.”⁹⁹ Myös Valtioneuvoston päätöksessä Kulttuuriympäristöstrategiasta vuosille 2014–2020 todetaan, että kulttuuriympäristöjen suunnitelmallinen hoito on osa kestävä kehitystä, ja olemassa olevan rakennuskannan, infrastruktuurin sekä kulttuurimaisemien hyvän hoitamisen voidaan ajatella olevan kestävä kehityksen perusta.¹⁰⁰

Kulttuuriympäristöjen hyötyjä tarkastellessa ei sovi unohtaa niiden tuottamia taloudellisia vaikutuksia, jotka tulivat esille haastatteluaineistossa. Käsittelen näitä taloudellisia hyötyjä ja niiden merkityksiä erityisesti matkailun näkökulmasta, sillä matkailu nousi osittain esiin haastatteluissa. Kulttuuriympäristöt ja kulttuuriperintö voivat kolmannen haastateltavan mukaan lisätä elinvoimaa etenkin matkailun kautta.¹⁰¹ Lisäksi toisen haastateltavan mukaan esimerkiksi Aulangon kaltaiset kohteet voivat tuoda matkailutuloja paikkakunnalle.¹⁰² Valtioneuvoston periaatepäätös kulttuuriperintöstrategiasta 2023–2030 korostaa kulttuuriperinnön merkitystä etenkin yhteiskunnallisena pääomana, jonka arvot liittyvät aineellisiin ja aineettomiin arvoihin. Kulttuuriperintöala tuottaa kuitenkin myös taloudellista arvoa, sillä vuonna 2019 kulttuurialojen osuus oli 3,1 % Suomen bruttokansantuotteesta.¹⁰³ Strategiassa esitetään myös, että kulttuuriperintöön investoinnista syntyy taloudellisia kerrannaisvaikutuksia, esimerkiksi palveluiden ostoina, hankintoina, maksettujen palkkojen tuottamana ostovoimana ja kysynnän synnyttämisenä muiden alojen palveluille.¹⁰⁴ Näiden näkökulmien kanssa on linjassa esimerkiksi vuonna 2009 julkaistu tutkimus, jossa arvioitiin norjalaisen, Unescon maailmanperintöluetteloon sisältyvän Rørosin kaupungin kulttuuriperintöön perustuvan matkailun paikallistaloudellisia vaikutuksia. Tutkimuksessa

---

⁹⁹ HA3.

¹⁰⁰ OKM & YM 2014, 6, 14.

¹⁰¹ HA3.

¹⁰² HA2.

¹⁰³ Mattila 2023, 46.

¹⁰⁴ *ibid.*

yhdistettiin matkailijakyselyitä, hotelliöypymistilastoja sekä kirjallisuuskatsauksen tarkastelua.¹⁰⁵ Tutkimuksen perusteella arvioitiin, että noin 60 % yksittäisistä hotelliöypymisistä Røroksella kytkeytyi kaupungin kulttuuriperintöön. Myös noin 7 % kaupungin työllisyydestä on liitettävissä suoraan tai välillisesti kulttuuriperintömatkailuun.¹⁰⁶ Tutkimus tukee näkökulmaa, jossa kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristöt synnyttävät esimerkiksi matkailun kautta taloudellisia kerrannaisvaikutuksia, jotka kohdistuvat paikallisiin palveluihin.

3.2 Kulttuuriympäristöjen tunnettuus

Haastatteluaineiston toiseksi teemaksi muodostui kulttuuriympäristöjen tunnettuuden¹⁰⁷ lisääminen ja sen keinot. Haastattelujen perusteella kulttuuriympäristöjä pyritään tuomaan tutuiksi erityisesti tapahtumien ja viestinnän avulla. Tapahtumat ovat hyödyllinen keino tavoittaa erilaisia ihmisryhmiä, sillä ne kokoavat ihmisiä yhteen joko fyysisesti tai internetin välityksellä esimerkiksi erilaisissa webinaareissa. Tapahtumien voidaan ajatella olevan uniikkeja, sillä ne eivät ole pysyviä, vaan ne järjestetään usein eri paikoissa, eri aikoihin ja eri syistä.¹⁰⁸ Haastateltava kaksi liitti tapahtumat kulttuuriympäristötietouden lisäämiseen sekä kulttuuriympäristöjen hoitoon seuraavasti: ”Pitää lisätä sitä tietoisuutta viestinnällä ja vaikka just tapahtumilla, jotta sitten ne ihmiset tavallaan pystyy sitoutumaan oman ympäristön ylläpitämiseen ja hoitamiseen.”¹⁰⁹

Tapahtumat tuottavat hyötyjä myös kävijöille, joten viestinnän ja markkinoinnin näkökulmasta on tärkeää ymmärtää, miksi tapahtumiin halutaan osallistua. Kolbin mukaan syitä osallistua tapahtumiin voivat olla esimerkiksi sosiaaliseen rituaaliin osallistuminen, viihteen ja arjesta irrottautumisen tarve tai kiinnostus jotakin tiettyä kohdetta tai taiteen muotoa kohtaan.¹¹⁰ Monille osallistumisen motiivina voi olla itsensä kehittäminen uuden tiedon hankkimisen kautta, mutta syy osallistumiselle voi olla myös halu kuulua johonkin yhteisöön.¹¹¹

---

¹⁰⁵ Bowitz & Ibenholt 2009, 1–3.

¹⁰⁶ Bowitz & Ibenholt 2009, 6–7.

¹⁰⁷ Kuinka laajalti jokin asia tunnetaan tai on tunnettu. Kielitoimiston sanakirja 2024: tunnettuus.

¹⁰⁸ Bladen et al. 2018, 3–5, 7.

¹⁰⁹ HA2.

¹¹⁰ Kolb 2013, 80–82.

¹¹¹ Kolb 2013, 82.

Haastatteluaineistosta nousi esille, että tapahtumia järjestetään sekä paikallisella että kansainvälisellä tasolla. Yksi laajimmista kulttuuriympäristöihin liittyvistä tapahtumakokonaisuuksista on Euroopan kulttuuriympäristöpäivät, joka nousi esille myös haastatteluaineistossa. Haastateltava kaksi työskentelee ympäristöministeriössä Kulttuuriympäristöpäivien parissa, ja hänen mukaansa tapahtumalla pyritään lisäämään kulttuuriympäristöjen tunnettuutta etenkin asukastasolla.¹¹² Euroopan kulttuuriympäristöpäivät eli *European Heritage Days*, on Euroopan laajin yleisötapahtumien kokonaisuus, jonka tavoitteena on lisätä tietoisuutta Euroopan kulttuurisesta monimuotoisuudesta, vahvistaa eurooppalaisten kulttuurien arvostusta ja ymmärrystä, sekä korostaa kulttuuriperinnön suojelun tarvetta.¹¹³ Kulttuuriympäristöpäivien vuoden 2024 teema Reitit ja risteykset, väylät ja verkostot inspiroi myös Aulangon kulttuuriympäristöreitin suunnittelua.

Paikalliset tapahtumat ovat tärkeitä jonkin tietyn alueen kulttuuriperinnön esille tuomiseksi. Hämeenlinnan kaupunginmuseossa työskentelevä haastateltava nostaa haastatteluaineistossa esille historiaan nivoutuvat tapahtumat, kuten Hämeen keskiaikafestivaalit, jotka kertovat kiinnostuksesta alueen menneisyyttä kohtaan, mutta samalla myös kulttuuriympäristöjen merkityksellisyydestä.¹¹⁴ Hämeen keskiaikafestivaaleille osallistuu vuosittain noin 30 000 kävijää. Tapahtumassa yhdistyy menneen ajan arkielämä ja kulttuuri, sekä keskiajan myyttisyys, joita esitellään viihteellisyyden kautta.¹¹⁵ Hämeen linnan historiallisessa kulttuuriympäristössä järjestetään myös esimerkiksi Musiikkia linnassa-konserttisarjaa, joka on saanut alkunsa jo vuonna 1989. Konsertit keskittyvät vanhaan musiikkiin, ja niitä järjestetään Hämeen linnan lisäksi myös muissa kaupungin historiallisesti merkittävissä rakennuksissa, kuten Raatihuoneella ja Verkatehtaalla.¹¹⁶

Myös Euroopan neuvoston kulttuurireittitoiminnan näkökulmasta tapahtumat ovat tärkeä keino lisätä kulttuurireittien näkyvyyttä. Museovirastossa ja Euroopan neuvoston kulttuurireittitoiminnan parissa työskentelevä haastateltava kertoi, että Museovirasto sekä

---

¹¹² HA2.

¹¹³ European Heritage Days -verkkosivut 2025; Kotiseutuliiton verkkosivut a.

¹¹⁴ HA1.

¹¹⁵ Keskiaikafestivaalin verkkosivut 2025.

¹¹⁶ Musiikkia linnassa -verkkosivut 2025.

järjestää tapahtumia että osallistuu tapahtumiin.¹¹⁷ Museovirasto järjestää esimerkiksi webinaareja ja seminaareja, jotka viestivät kulttuurireittitoiminnasta, mutta samalla myös kulttuuriympäristöistä. Myös Euroopan neuvoston kulttuurireittiohjelmalla on omia tapahtumia, jotka pyrkivät erityisesti vahvistamaan kansainvälisiä verkostoja ja reittitoimintaa.¹¹⁸ Haastattelun perusteella erityisen tärkeää kulttuurireittitoimintaan liittyvien tapahtumien näkökulmasta ovat reittien omat tapahtumat, toimijoiden viestintä ja aktiivisuus. Reitit järjestävät itse monipuolisia tapahtumia, kuten tanssitempauksia, näyttelyitä, tieteellisiä konferensseja tai yhteistöitä kouluyhteisöjen kanssa. Tapahtumien kirjo vaihtelee pienimuotoisista tempauksista laajoihin yleisötapahtumiin, ja ne voivat toimia myös väylänä uusien yleisöjen tavoittamiseen.¹¹⁹

Tapahtumien lisäksi kulttuuriympäristöjä pyritään tuomaan tunnetuiksi erilaisten viestinnällisten keinojen kautta. Kaikissa haastatteluissa korostui viestinnän tärkeys, mutta se koettiin samalla myös haasteeksi. Ensimmäisessä haastattelussa ei käsitelty kovin tarkasti konkreettisia viestinnällisiä keinoja, vaan lähinnä niiden tärkeyttä kulttuuriympäristöjen tunnettuuden edistämiseksi. Esimerkiksi toisessa haastattelussa käsiteltiin tarkemmin, minkälaisia keinoja ympäristöministeriö käyttää kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisäämiseksi. Yhtenä ympäristöministeriön viestinnän kulmakivistä voidaan pitää taustatyötä, johon kuuluu esimerkiksi sanastotyö:

Me tehdään myös semmoista ikään kuin taustatyötä, semmoista sanastotyötä ja yhteentoimivuustyötä, koska se sitten kuitenkin mahdollistaa sen, että me puhutaan vaikka samoilla käsitteillä.¹²⁰

Haastateltavan mukaan taustoittava työ on tärkeää, sillä se mahdollistaa asiantuntijoiden ja kansalaisten puhumisen samoilla käsitteillä.¹²¹ Taustatyön lisäksi monipuolinen tiedon tuottaminen on erityisen tärkeää kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisäämisessä ja niiden suojelussa. Ympäristöministeriön tuottamien erilaisten raporttien ja tutkimusten avulla, kulttuuriympäristöjen kanssa toimivien tahojen on mahdollista hyödyntää niistä saatavaa

---

¹¹⁷ HA3.

¹¹⁸ HA3.

¹¹⁹ HA3.

¹²⁰ HA2.

¹²¹ HA2.

tietoa omassa toiminnassaan. Saavutettavan tiedon ja ohjeistusten avulla, esimerkiksi kuntapäätäjien ja kiinteistönomistajien olisi mahdollista käyttää hyödykseen ohjeistuksia.¹²²

Lisäksi erilaiset kampanjat ja hankkeet ovat tehokas keino nostaa kulttuuriympäristöjä esille. Neljännessä haastattelussa käsiteltiin Hurahda Hämeeseen -hanketta, jota voidaan jo itsessään pitää keinona, jolla kulttuuriympäristöjen tunnettuutta saadaan lisättyä. Hurahda Hämeeseen on tiedonvälityshanke, jossa kootaan digitaalinen tietopaketti Hämeen kulttuuriympäristöistä. Kuvien, videoiden ja tarinoiden kautta esitellään nykypäivän hämäläisyyttä, paikallisidentiteettiä ja maakuntien kulttuuriympäristöjen arvoja. Tärkeässä osassa on sidosryhmien osallistaminen, ja hankkeeseen sisältyykin useita työpajoja sekä haastatteluja, joihin ovat tervetulleita osallistumaan Kanta- ja Päijät-Hämeen kulttuuriympäristöjen parissa toimijat, kunnat, kylät ja niiden asukkaat.¹²³ Haastateltavan mukaan hankkeen tavoitteena on tehdä Hämeestä kiinnostava ja nostaa Hämeessä sijaitsevia kulttuuriympäristöjä esille. Hankkeessa tavoitellaan sitä, että esimerkiksi Hämeen kylissä ymmärrettäisiin paikallisten, arkisten ympäristöjen merkitys.¹²⁴ Hanke tuottaa myös konkreettisia hyötyjä esimerkiksi vapaasti käytettävän markkinointikuvaston ja -materiaalin tuottamisella.¹²⁵

Toisessa ja kolmannessa haastattelussa nousi esille Reittien lumoa -kampanja, joka esitteli erilaisia kohteita, jotka sijaitsevat reittien ja verkostojen varrella. Kyseisessä sosiaalisen median kampanjassa oli mukana matkailureittejä ja museoiden muodostamia verkostoja, joita esiteltiin Facebookissa ja Instagramissa. Kampanjan toteuttivat Museovirasto, Suomen Kotiseutuliitto ja ympäristöministeriö yhteistyössä reittitoimijoiden kanssa.¹²⁶ Haastateltava kaksi arvioi, että julkaisut tavoittivat kymmeniä tuhansia katsojia.¹²⁷ Kampanjoihin ja hankkeisiin saattaa usein liittyä myös erilaisia kilpailuja, jotka edistävät kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisäämistä. Kolb nimeää kilpailut yhdeksi mainonnan muodoksi, joskin hän käsittelee niitä myynninedistämisen näkökulmasta. Hänen mukaansa kilpailut ovat keino luoda lisää myyntiä sekä tuottaa jännitystä ostotilanteeseen. Lisäksi niiden avulla on mahdollista kerätä kuluttajatietoa, jos kyseessä on esimerkiksi lippuarvonta ja asiakas antaa

---

¹²² HA2.

¹²³ ProAgrian verkkosivut 2025.

¹²⁴ HA4.

¹²⁵ HA4.

¹²⁶ Ympäristöministeriö 15.2.2024.

¹²⁷ HA2.

suostumuksensa yhteystietojensa käsittelyyn.¹²⁸ Kulttuuriympäristöjen näkökulmasta kilpailujen avulla voidaan tavoitella myös näkyvyyttä ja osallistamista. Esimerkiksi Hurahda Hämeeseen -hankkeessa järjestetään valokuvauskilpailu, joka osallistaa alueiden asukkaita ja rohkaisee pohtimaan omaa suhdetta ympäristöön.¹²⁹

Sosiaalinen media ja internet ovat digitalisoituneella nykyajalla tehokkaita kanavia tavoittaa eri kohderyhmiä, mikä nousi vahvasti esille haastatteluaineistossa. Kolmannessa haastattelussa selvisi, että esimerkiksi Museovirasto tekee kulttuurireittitoiminnasta tiedotteita sekä nostoja sosiaalisen median kanavilleen.¹³⁰ Sosiaalisen median lisäksi Museovirasto ylläpitää sähköistä uutiskirjettä Euroopan neuvoston kulttuurireiteistä ja kulttuurimatkailun kehittämisestä Suomessa.¹³¹ Myös neljäs haastateltava korosti haastattelun aikana sosiaalisen median tärkeyttä. Hänen mukaansa sosiaalisen median kanavat ovat tehokkain tapa tavoittaa paikallisia asukkaita Hurahda Hämeeseen-hankkeen näkökulmasta.¹³²

Haastatteluaineisto tukee tutkimuskirjallisuutta, jossa korostetaan digitaalisen markkinoinnin tärkeyttä. Esimerkiksi Kolb korostaa sosiaalisen median tehostavaa vaikutusta viestinnässä ja markkinoinnissa, mutta ei kuitenkaan väheksy hieman perinteisemmän sähköpostimarkkinoinnin toteuttamista. Sähköpostin ja uutiskirjeiden lähettäminen mahdollistaa tiettyjen segmenttien tavoittamisen, kun nämä haluavat vastaanottaa tietynlaista informaatiota.¹³³ Kolbin mukaan sosiaalinen media tarjoaa kulttuuriorganisaatioille mahdollisuuden tavoittaa eri asiakassegmenttejä, mukaan lukien esimerkiksi etnisiä vähemmistöjä, joita on voinut olla vaikea tavoittaa aikaisemmin. Sosiaalisen median mahdollistaman viestinnän avulla vahvojen asiakassuhteiden luominen helpottuu.¹³⁴ Laadukkaasti suunniteltu sosiaalisen median kanava välittää tehokkaasti organisaation brändiä ja viestiä, ja verkossa julkaistu sisältö mahdollistaa katsojalle kokemuksen ilman fyysistä käyntiä. Siinä missä verkkosivut ovat hyödyllinen kanava tarjoamaan tietoa esimerkiksi tapahtuman yksityiskohdista, sosiaalinen media mahdollistaa vuorovaikutuksen organisaation

---

¹²⁸ Kolb 2013, 173–174.

¹²⁹ ProAgrian verkkosivut 2025.

¹³⁰ HA3.

¹³¹ HA3.

¹³² HA4.

¹³³ Kolb 2013, 178–179.

¹³⁴ Kolb 2013, 69, 144–145.

ja yleisön välillä.¹³⁵ Kolb toteaa, että sosiaalisen median käyttöönotto saattaa olla kulttuuriorganisaatioille hankalaa, ja se muistuttaa aikaa, jolloin verkkosivujen perustaminen oli uutta.¹³⁶ Nykyään sosiaalisen median tehokkuus on kuitenkin laajasti tunnistettu, ja tämä muutos näkyy myös tutkimuksessa.

Esimerkiksi Floričić, Šker ja Maras Benassi ovat tapaustutkimuksessaan käsitelleet kulttuurikohteiden digitaalista promootioita. Tutkimuksen kohteena toimi Kroatiassa sijaitseva Poreč in kaupunki, joka on merkittävä matkailukohde. Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida, miten verkkosivut, online-markkinointityökalut ja älyteknologiat tukevat kulttuurikohteiden kilpailukykyä sekä digitaalista näkyvyyttä. Tutkimus sisälsi kohteiden ja alueellisen matkailuorganisaation virallisten verkkosivujen analysointia vuosina 2018, 2020 ja 2022. Lisäksi tutkimuksessa toteutettiin haastatteluja kaupungin keskeisille matkailu- ja kulttuurialan päätöksentekijöille.¹³⁷ Tutkimuksen tulokset myötäilevät tämän tutkielman haastatteluaineistoa. Tutkimus osoittaa, että kulttuurikohteiden verkkosivujen monipuolisuus on kehittynyt, mutta digitaalisten ratkaisujen hyödyntäminen on edelleen rajallista.¹³⁸ Sosiaalisen median hyöty on kyseisen tutkimuksen perusteella kuitenkin tunnistettu esimerkiksi päätöksentekijöiden keskuudessa, sillä sosiaalisen median markkinointia ja sisältömarkkinointia käytettiin keskeisinä online-markkinoinnin välineinä, joskin niiden hyödyntämiseen olisi vieläkin enemmän potentiaalia.¹³⁹

3.3 Yhteistyön kulttuuriympäristöt

Seuraavaksi teemaksi aineistosta muodostui yhteistyö¹⁴⁰ eri sidosryhmien välillä. Yhteistyö nousi aineistosta kulttuuriympäristötyön perusedellytykseksi, sillä kulttuuriympäristöt voivat usein ylittää hallinnollisia rajoja, eri tieteenaloja sekä toimijatasoja. Erityisen selvästi yhteistyön merkitys korostuu hanketoiminnassa, kulttuurireittien kehittämisessä ja niiden

---

¹³⁵ Kolb 2013, 176–178.

¹³⁶ *ibid.*

¹³⁷ Floričić, Šker & Maras Benassi 2023.

¹³⁸ Floričić, Šker & Maras Benassi 2023, 86.

¹³⁹ Floričić, Šker & Maras Benassi 2023, 84.

¹⁴⁰ Yhteistyö on kehittyvä prosessi, jossa kaksi tai useampi toimija osallistuu aktiivisesti ja vastavuoroisesti yhteisiin toimiin tavoitellakseen vähintään yhtä yhteistä päämäärää. Nämä vuorovaikutukset voivat ilmetä monin eri tavoin, kuten arjen tiimityönä, organisaatorajat ylittävänä liittoina tai yhteishankkeina. Näiden toimien kautta organisaatiot pyrkivät vahvistamaan yhteistyökykyään sekä parantamaan kilpailukykyä. Bedwell et al. 2012.

ylläpitämisessä. Kolmas haastateltava kuvasi yhteistyön perusajatuksen kulttuurireittien osalta seuraavasti:

Jos ajatellaan matkailu-ulottuvuutta, mikä ei ole ainoa ulottuvuus tässä, niin jos ajatellaan yksittäistä kohdetta, on hirveän vaikea saada mitään käyntiin yksin. Jos aatellaan vaikka matkanjärjestäjää, niin on tosi haastavaa lähteä rakentamaan tuotetta, jos kyseessä on vain yksi kulttuuriperintökohde tai museo. Reitti toimii tavallaan tuotteen rakentamisen välineenä. Yksin on tosi vaikea tehdä, yksin on vaikea tuotteistaa. Yhteistyökumppanit ovat melkein edellytys.¹⁴¹

Yhteistyöllä on kulttuurireittien näkökulmasta useita hyötyjä, ja ne korostuvat esimerkiksi tuotteistamisessa, viestinnässä, oppimisessa ja tiedonvaihdossa sekä rahoitusmahdollisuuksissa. Haastatteluaineiston mukaan eri toimijoiden yhteistyön kautta rakennetaan esimerkiksi kampanjoita ja viestintätyökaluja, joita voidaan hyödyntää reittien ja niihin kytkeytyvien tahojen keskuudessa. Reitit voivat myös saada lisää näkyvyyttä esimerkiksi ristiinmarkkinoinnilla.¹⁴² Kolbin mukaan ristiinmarkkinoinnissa kaksi tai useampi organisaatio tekevät yhteistyötä, jonka tavoitteena on kannustaa yhden toimijan asiakkaita käyttämään myös toisen osapuolen palveluja. Kyse voi olla esimerkiksi kahden kulttuuriorganisaation yhteistyöstä, jossa yhdellä lipulla pääsee molempiin kohteisiin.¹⁴³ Föhl ja Pröbstle puolestaan toteavat, että yhteistyö ja toimijoiden välinen ristiinmarkkinointi auttaa luomaan lisäarvoa tuotteelle, sillä usein yksittäistä elementtiä vetovoimaisempi kokonaisuus syntyy, kun tuotteeseen yhdistetään useita toimijoita. Tähän vaikuttavat myös nykyajan matkailijoiden monimuotoiset matkustusmotiivit, jotka sisältävät kokonaisvaltaisia tuotteita.¹⁴⁴ Reittitoimijoiden ja muiden tahojen yhteistyö on tärkeää Suomen sisällä, mutta kolmannen haastattelun perusteella myös kansainväliset verkostot ovat erittäin merkityksellisiä reittitoiminnan jatkuvuudelle ja menestymiselle.¹⁴⁵

Föhl ja Pröbstle käsittelevät artikkelissaan yhteistyöhön liittyviä näkökulmia, ja nämä näkökulmat ovat osittain linjassa haastatteluaineiston kanssa. Artikkelissa esitetään, että kulttuurialalla ja matkailualalla on hyvin erilaisia tavoitteita sekä toimintatapoja, mutta näiden

---

¹⁴¹ HA3.

¹⁴² HA3.

¹⁴³ Kolb 2013, 172–173.

¹⁴⁴ Föhl & Pröbstle 2013, 77.

¹⁴⁵ HA3.

alojen yhteistyö on silti välttämätöntä.¹⁴⁶ Kyseinen asia nousi esille kolmannessa haastattelussa, mutta haastateltava ei kuitenkaan tunnista kulttuuri- ja matkailualan ristiriitoja täysin samalla tavalla Suomessa.¹⁴⁷ Kolmannen haastateltavan mukaan kulttuuriperintöala voisi hyötyä merkittävästi matkailualan myyntituotteista ja osaamisesta. Vastaavasti erityisesti kulttuurimatkailun menestymiselle kulttuuriperintö on välttämätöntä, sillä se tarjoaa matkailulle keskeisen sisällöllisen perustan.¹⁴⁸ Kulttuuriperintöstrategiassa vuosille 2023–2030 todetaankin, että kulttuuriperintösisältöjen ja kulttuuriperintökohteiden merkitys saattaa olla tunnistettu parhaiten erityisesti matkailussa.¹⁴⁹

Kulttuurimatkailun sisällä tehtävästä yhteistyöstä saattaa olla monia erilaisia hyötyjä, kuten resurssien vaihtamisesta syntyvä optimaalinen resurssien kohdentuminen. Tällä tarkoitetaan Föhlin ja Pröbstlen mukaan tilannetta, jossa kaikki yhteistyötä tekevät osapuolet tuovat mukanaan hyödyllisimmät voimavaransa, jolloin resurssit kohdentuvat optimaalisesti ja saadaan aikaan paras mahdollinen kokonaisuus. Tästä näkökulmasta esimerkiksi taiteellinen sisältö on kulttuurialan ammattilaisten vastuulla, kun taas matkailutoimijoiden ammattitaitoa voidaan tarvita tuotteistamisesta.¹⁵⁰

Yhteistyö nousi haastatteluaineistosta esille lisäksi osallistamisen kautta. Tämä näkyi esimerkiksi eri toimijoiden osallistamisena monissa työpajoissa ja hankkeissa, mutta myös yleisöjen osallistamisessa organisaatioiden toimintaan. Yleisöjen osallistaminen voi näkyä monella tavalla, mutta Nina Simonin mukaan yleisin tapa on yleisöjen oma panos yrityksen toimintaan, jolloin kävijät tuottavat sisältöä instituution määrittelemissä puitteissa.¹⁵¹ Museoiden kontekstissa tämä voi näkyä eri tavoin. Kävijät voivat esimerkiksi jakaa tarinoita, antaa palautetta tai tuoda esineitä yhteisnäyttelyihin. Vierailijoiden osallistuminen ja heidän panoksensa monipuolistavat museoiden esittämiä näkökulmia sekä antavat yleisölle validaatiota heidän tiedoistaan ja osaamisestaan.¹⁵² Lisäksi nopeasti kehittynyt digitaalisuus on sekä mahdollistanut että pakottanut kulttuuri- ja museoalan instituutioita laajentamaan toimintatapojaan, joka koskee myös yleisöjen osallistamista. Esimerkiksi Bowenin ja

---

¹⁴⁶ Föhl & Pröbstle 2013, 76.

¹⁴⁷ HA3.

¹⁴⁸ HA3.

¹⁴⁹ *ibid.*

¹⁵⁰ Föhl & Pröbstle 2013, 77–78.

¹⁵¹ Simon 2010.

¹⁵² *ibid.*

Gianninin mukaan museoiden näyttelyt kattavat yhä monipuolisempia virtuaalisia teknologioita, jotka laajentavat kokemusten luomisen mahdollisuutta ja tukevat oppimista uudella, interaktiivisella tavalla.¹⁵³ Vaikka tutkimuskirjallisuus käsittelee osallistamista etenkin museoiden ja muiden kulttuurilaitosten kontekstissa, se on suoraan sovellettavissa kulttuuriympäristökohteiden ja kulttuuriympäristötyön näkökulmista.

Osallistaminen saattaa osittain liittyä vapaaehtoistyöhön, joka nousi myös esille haastatteluaineistossa. Vapaaehtoistyö on museo- ja kulttuurialalla miltei välttämätön osa toimintaa, ja useat organisaatiot ovat riippuvaisia vapaaehtoistoiminnasta. Kirsten Holmes käsittelee vuonna 2003 julkaistussa artikkelissaan museoiden vapaaehtoistyötä ja siihen liittyviä näkökulmia Iso-Britannian museokentällä. Hänen mukaansa vapaaehtoisilla on koko kulttuuriperintöalalla samankaltaisia rooleja, mutta ne korostuvat etenkin museotyössä. Museoiden vapaaehtoiset voivat kulissien takana tehtävän työn, kuten konservoinnin ja dokumentoinnin lisäksi osallistua asiakaspalvelutehtäviin, esimerkiksi opastuksen ja näyttelyvalvonnan kautta.¹⁵⁴ Lisäksi vapaaehtoistyö voi olla yhteisölähtöistä kulttuuriperinnön suojelua, jossa esimerkiksi jonkin yhteisön tai alueen jäsenet tutkivat alueensa historiallisia voimavaroja. Nämä voimavarat voivat kohdistua johonkin paikkaan liittyviin tapahtumiin tai tarinoihin, kuten poliittisesti tärkeisiin merkkipaaluihin tai merkittäviin henkilöihin. Myös fyysiset paikat, kuten kävelyreitit tai hautausmaat voivat olla kohteina.¹⁵⁵

Boyd ja Timothy ovat todenneet, että vapaaehtoistoiminnalla saattaa joissakin tapauksissa olla suuri rooli kohteiden kunnossapidossa.¹⁵⁶ Esimerkkinä tästä voitaisiin käyttää Hämeenlinnan kaupunginmuseon Adoptoi monumentti -toimintaa, joka perustuu vapaaehtoisten työpanokseen. Haastateltava yksi kertoi, että toiminnan avulla halutaan saada ammattikunnan ulkopuoliset ihmiset mukaan kulttuuriympäristöjen suojelutyöhön.¹⁵⁷

Vapaaehtoisten työpanos on tärkeää kulttuuriperintöalalle, mutta sillä on myös positiivisia vaikutuksia itse vapaaehtoistyötä tekeville. Boyd ja Timothy käsittelevät teoksessaan näitä

---

¹⁵³ Giannini & Bowen 2022, 196–199.

¹⁵⁴ Holmes 2003, 342–343.

¹⁵⁵ Smyth & Power 2016, 160.

¹⁵⁶ Boyd & Timothy 2015, 185.

¹⁵⁷ HA1.

vaikutuksia vapaaehtoisten keskuudessa. Heidän mukaansa osallistuminen kulttuurireittien päätöksentekoon ja suunnitteluprosessiin voi vahvistaa yhteisöjen toimijuutta siten, että se tukee ylpeyden ja paikkasiteen kehittymistä.¹⁵⁸ Yksi kulttuurireittien positiivisista vaikutuksista on yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistaminen, joka voi olla seurausta esimerkiksi vapaaehtoisten asukkaiden osallistamisesta reittien toteuttamisessa.

Vapaaehtoisten työpanos saattaa myös vahvistaa heidän yhteyttään omiin elinympäristöihinsä.

¹⁵⁹ Samankaltaisia havaintoja nousi esille myös Smythin ja Powerin tutkimuksessa¹⁶⁰, jossa selvisi, että yhteisöllinen kulttuuriperintötyö tuottaa esimerkiksi ylpeyden ja yhteenkuuluvuuden tunteita, jotka puolestaan vahvistavat paikkaan kuulumisen kokemuksia.

¹⁶¹

Haastateltava kolme kertoi, että Euroopan neuvoston reitit tavoittelevat usein kansainvälisiä statuksia, jotka antavat toiminnalle struktuuria ja auttavat jatkuvuuden ylläpitämisessä. Hän kuvasi asiaa näin: ”Yhteistyöllä voi löytää hankekumppaneita, joilla on osaamista ja sitten luodaan yhteiset tavoitteet, joita edistetään hakemalla rahoitusta.”¹⁶² Tässä kontekstissa yksi yhteistyön merkittävimmistä hyödyistä on pääsy rahoituslähteiden äärelle. Kolmannen haastateltavan mukaan yhteishakemusten laatiminen mahdollistaa EU-rahoitusten tavoittelun silloinkin, kun yksittäisellä kohteella ei olisi siihen resursseja. Kansainväliset statukset parantavat usein hakemusten läpimenoa, ja yhteistyön kautta löytyy kumppaneita, joiden osaaminen täydentää erityisesti pienten reittien mahdollisuuksia.¹⁶³

3.4 Haastavat kulttuuriympäristöt

Kolmanneksi teemaksi haastatteluaineistoista muodostui kulttuuriympäristöihin ja reitteihin liittyvät haasteet. Ensimmäisessä haastattelussa heräsi keskustelua erityisesti siitä, miten ammattikunnan ulkopuoliset ihmiset saataisiin kiinnostumaan kulttuuriympäristöistä.

Haastateltava kuvasi asiaa kattavasti seuraavalla tavalla:

---

¹⁵⁸ Boyd & Timothy 2015, 185–187.

¹⁵⁹ *ibid.*

¹⁶⁰ Kyseisen tutkimuksen osalta on otettava huomioon, että suurin osa siihen osallistuneista henkilöistä oli naimisissa, eikä tuloksista täten voida tehdä yleistäviä päätelmiä esimerkiksi sosiaalisesti haavoittuvampien ryhmien osalta. Lisäksi hyvinvointivaikutusten arviointi perustui osallistujien itsearviointiin, eikä heitä haastateltu ennen heidän osallistumistaan kulttuuriperintötoimintaan.

¹⁶¹ Smyth & Power 2016, 165.

¹⁶² HA3.

¹⁶³ HA3.

Se, miten tää asia esitetään – että siitä saadaan kiinnostava ja helposti ymmärrettävä – on ehkä se isoin haaste. Että miten saadaan ammattikunnan ulkopuolella olevat ihmiset aidosti kiinnostumaan ja kokemaan tää [kulttuuriympäristöt] merkitykselliseksi. Ei ehkä toimi se, että asiantuntijat vaan kertoo, mikä on tärkeätä, vaan pitäis löytää tapa osallistaa ihmisiä mukaan, koska kaikki ihmiset määrittelee sitä, mikä kulttuuriympäristössä on tärkeää ja suojeltavaa ja merkityksellistä.¹⁶⁴

Sama ongelma tunnistettiin haastattelussa neljä, jossa aihetta käsiteltiin erityisesti digitaalisten alustojen näkökulmasta.¹⁶⁵ Kulttuuriympäristön käsitteen ymmärrettävyys ja eräänlainen ”arkistaminen” nousi haasteeksi aineistossa. Aineiston perusteella kulttuuriympäristön käsite koetaan usein vaikeasti ymmärrettäväksi ja jopa vieraannuttavaksi.¹⁶⁶

Vuoden 2021 kulttuuriperintöbarometri¹⁶⁷ tarkastelee, kuinka tuttuja kulttuuriympäristön ja kulttuuriperinnön käsitteet ovat vastaajille. Kulttuuriperintöbarometrin kyselyyn vastasi vuonna 2021 yhteensä 2031 henkilöä siten, että haastateltu joukko edusti Manner-Suomen yli 18-vuotiasta väestöä. Barometrin mukaan kulttuuriympäristön käsitettä pitää erittäin tuttuna vain 12 % vastaajista ja melko tuttuna 52 %. Melko vieraana kulttuuriympäristön käsitettä piti 28 % ja täysin vieraana 6 %. Vastaajista 2 % ei osannut sanoa mielipidettään. Barometrin mukaan koulutustaso vaikuttaa myös merkittävästi kulttuuriympäristöjen tuttuna pitämiseen, sillä akateemisesti koulutetuista 74 % tuntee käsitteen, kun perustason koulutuksen saaneista vastaava luku on 56 %.¹⁶⁸ Barometrin tulosten perusteella kulttuuriympäristön käsitteen tunnettuuden parantamisessa on vielä kehitettävää, sillä kulttuuriympäristön merkitys ja sisältö eivät ole täysin selkeästi hahmottuneet osalle väestöstä.

Kulttuuriympäristön käsitteen ymmärtämistä on hyödyllistä tarkastella myös Laurajane Smithin esittämän auktorisoidun kulttuuriperinnön teorian kautta. Auktorisoidulla kulttuuriperinnöllä Smith tarkoittaa ajattelutapaa kulttuuriperinnöstä, jossa korostetaan esteettisesti arvokkaita rakennuksia, kohteita ja maisemia, joita nykyisten sukupolvien tulee

---

¹⁶⁴ HA1.

¹⁶⁵ HA4.

¹⁶⁶ HA1 & HA2.

¹⁶⁷ Tämän tutkielman kirjoitusprosessin aikana on julkaistu vuoden 2025 Kulttuuriperintöbarometri. Analyysissa olen kuitenkin alun perin hyödyntänyt vuoden 2021 barometria, joten yhtenäisyyden säilyttämisen vuoksi pitäydyn tutkielmassa sen tuloksien tarkastelussa.

¹⁶⁸ Museovirasto, Opetus- ja kulttuuriministeriö & Ympäristöministeriö 2021 8,11.

suojella tulevia sukupolvia varten.¹⁶⁹ Smithin mukaan auktorisoidun kulttuuriperinnön lähestymistapa saattaa sivuuttaa yksilölliset, paikalliset, vähemmistöjen tai työväenluokan identiteetit, jotka eivät välttämättä sovi vallitsevaan käsitykseen kulttuuriperinnöstä.

Auktorisoidun kulttuuriperintödiskurssin seurausta on myös se, että asiantuntijoille annetaan keskeinen rooli määrittellä, mikä on arvokasta ja mitä merkityksiä siihen liitetään. Tällaisessa ajattelutavassa yleisö ja vierailijat nähdään passiivisina tiedon vastaanottajina, vaikka todellisuudessa kulttuuriperintöä käytetään ja tulkitaan Smithin mukaan aktiivisesti.¹⁷⁰

Kulttuuriperintöbarometrin tulokset ja Smithin teoria ovat linjassa haastattelujen kanssa, koska aineistosta nousi esille, että kulttuuriympäristöt voidaan usein ymmärtää erityisen mahtipontisiksi kohteiksi, kuten tuomiokirkoiksi tai kuvauksellisiksi vanhoiksi kaupungeiksi.

¹⁷¹ Nämä huomiot viittaavat siihen, että auktorisoituun kulttuuriperintöön liittyvät käsitykset voivat osaltaan ohjailta sitä, miten kulttuuriympäristöt ymmärretään. Tämä ongelma on haastatteluaineiston perusteella tunnistettu, ja väärinymmärryksiä pyritään esimerkiksi ympäristöministeriön taholla korjaamaan kuvallisella viestinnällä ja sanoituksella.¹⁷²

Haastatteluissa haasteeksi nousi myös viestintä. Haastattelussa yksi korostettiin haasteena sitä, millainen viestintä toimii kullekin kohderyhmälle.¹⁷³ Viestintäväylien kohdentaminen ja markkinointi nousivat esille lisäksi haastattelussa neljä, jossa viestintä ja ihmisten tavoittaminen koettiin ajoittain ongelmalliseksi.¹⁷⁴ Myös haastattelussa kaksi pohdittiin tiettyjen kohderyhmien, kuten lasten ja nuorten tavoittamisen haasteellisuutta ympäristöministeriön näkökulmasta.¹⁷⁵ Kuten edellisessä luvussa mainittiin, kulttuuriorganisaatioiden rooli on muuttunut aiempaa osallistavammaksi. Tämä on muuttanut myös markkinoinnin tarvetta ja sen keinoja. Bonita M. Kolbin mukaan markkinoinnin ja viestinnän tärkeys on viime vuosina ymmärretty taide- ja kulttuurialalla. Aikaisemmin markkinoinnin tavoitteina nähtiin olevan yleisön informoiminen organisaation tuotteista, yleisön houkuttelemine osallistumaan ja palaamaan uudestaan.¹⁷⁶ Nykyään markkinointia ei nähdä ainoastaan yksisuuntaisena viestintänä organisaatiolta yleisölle, vaan markkinoinnin on

---

¹⁶⁹ Smith 2006, 29.

¹⁷⁰ Smith 2006, 29–32, 44, 84.

¹⁷¹ HA2 & HA3.

¹⁷² HA2.

¹⁷³ HA1 & HA2.

¹⁷⁴ HA4.

¹⁷⁵ HA2.

¹⁷⁶ Kolb 2013, 18–19.

mahdollistettava kaksisuuntainen viestintä yleisön kanssa. Tämä tarjoaa mahdollisuuden yhteisön rakentumiselle esimerkiksi jonkin taidetuotteen ympärille.¹⁷⁷

Haastatteluaineiston perusteella yhdeksi kulttuuriympäristötyöhön liittyväksi haasteeksi nousi resurssien puute, joka saattaa näkyä esimerkiksi ajankäytössä ja budjetissa, joita voitaisiin käyttää mainonnan toteuttamiseen.¹⁷⁸ Resursseihin kytkeytyvät asiat ovat havaittavissa kaikissa haastatteluissa joko suoraan tai epäsuorasti. Haastatteluaineiston perusteella kulttuuriperintöalalla resurssit ovat usein rajallisia, joka aiheuttaa haasteita useille hankkeille sekä organisaatioille.¹⁷⁹

Aineistosta nousi haasteeksi myös kulttuuriympäristöihin liittyvän toiminnan jatkuvuuden ylläpitäminen, joka osaltaan kytkeytyy resurssien puutteeseen. Aihe korostui erityisesti kolmannessa haastattelussa, jossa käsiteltiin kulttuurireittien toimintaa, mutta se on havaittavissa myös muiden haastattelujen aineistosta. Haastateltava kolme kuvasi jatkuvuutta kulttuurireittien näkökulmasta seuraavasti: ”Sitten myös se, että se toiminta pysyy kasassa, eikä se reitti ole vaan jossain tuolla, se vaatii ylläpitoa. [...] kyse ei ole vain pisteen vetämisestä kartalle”.¹⁸⁰ Kolmannessa haastattelussa tuotiin esiin, että kulttuuriperintöalan kehittämisessä toiminnan vakinaistaminen vaatii sitoutumista ja pitkäjänteisyyttä.¹⁸¹ Kulttuurireittitoiminnan jatkuvuuden tavoitteluun kuuluu haastattelusta nousseiden asioiden perusteella esimerkiksi verkostojen hankkiminen ja niiden ylläpitäminen, viestintä, rahoitus, osallistaminen, reitin kehittäminen, tuotteistaminen ja markkinointi.¹⁸² Yhtenä jatkuvuuteen liittyvänä osa-alueena voidaan pitää etenkin digitaalisten reittien ja verkkosivustojen suunnittelua sekä ylläpitämistä. Digitaalisten reittien yleistyessä olisi neljännen haastateltavan mukaan kiinnitettävä huomiota niiden laadukkuuteen. Nopeasti kehittyvät sivustot muodostavat ongelmaksi esimerkiksi digitaalisilla alustoilla sijaitsevien reittien vanhentumisen.¹⁸³

---

¹⁷⁷ *ibid.*

¹⁷⁸ HA2.

¹⁷⁹ HA2 & HA3.

¹⁸⁰ HA3.

¹⁸¹ HA3.

¹⁸² HA3.

¹⁸³ HA4.

Haastatteluaineistossa nousi esiin tilastoinnin ja kulttuuriympäristöjen vaikuttavuuden mittaamisen haasteellisuus, joka tuli ilmi jokaisessa haastattelussa suoraan tai epäsuorasti. Boydin ja Timothyn teorian mukaan kulttuurireitteihin kytkeytyy usein monia eri sidosryhmiä, jotka ovat sijoittuneet eri toimivalta-alueille, ja joilla on erilaisia menettelytapoja, jotka vaikeuttavat tilastoinnin toteuttamista.¹⁸⁴ Boyd ja Timothy tunnistavat lisäksi ongelman reittien kysynnän mittaamisessa, joka näkyy esimerkiksi siinä, että usein matkailijat voivat liittyä reitille sen varrella mistä tahansa kohdasta.¹⁸⁵ Haastatteluaineisto myötäilee Boydin ja Timothyn nimeämiä ongelmia. Kolmas haastateltava kertoi, että esimerkiksi Museovirasto ei kerää kulttuurireitteihin liittyvää kävijätilastoa, eikä reiteistä ole ainakaan Suomen kontekstissa tuotettu selkeää dataa. Museovirasto tekee haastateltavan mukaan museotilastointia, mutta tämäkään ei suoraan liity kulttuurireitteihin, vaikka museo olisikin osa jotakin reittiä.¹⁸⁶ Haastateltava huomauttaa kuitenkin, että Euroopan kulttuurireittien sertifiointissa on kysymyksiä tilastointiin liittyen, ja siinä pyritään observoimaan tilastoinnin kaltaisia asioita. Reitit toteuttavat tätä vaihtelevasti omien tavoitteidensa ja resurssiensa puitteissa.¹⁸⁷ Lisäksi jonkin tietyn reitin vaikutusten selvittämisen kannalta, kävijätilastoinnissa olisi tärkeää selvittää matkailijoiden motiiveja. Kolmannen haastateltavan mukaan tällöin olisi aiheellista kysyä, mistä he ovat kuulleet reitistä ja mikä on saanut heidät vierailemaan siellä. Tämä on kuitenkin haastavaa, sillä kohteet järjestävät usein omia tapahtumia, mikä saattaa hämärtää vierailun alkuperäistä syytä, eikä matkailija välttämättä ole tietoinen kohteen kuulumisesta osaksi kulttuurireittiä.¹⁸⁸

3.5 Mahdollisuuksien kulttuuriympäristöt

Viimeisenä teemana haastatteluaineistosta nousi esille kulttuuriympäristöjen ja niitä esittelevien reittien mahdollisuudet, joita pidetään monipuolisina. Aineistossa korostui kulttuuriympäristöreittien opetuksellisuus. Haastatteluaineiston perusteella kulttuuriympäristöreitit mahdollistavat ympäristön hahmottamisen sen myönteisten ja kielteisten ominaisuuksien kautta. Tästä kolmas haastateltava käytti esimerkkinä teolliseen perintöön keskittyvää reittiä: ”Jos ajatellaan vaikka tätä teollisen perinnön reittiä, niin

---

¹⁸⁴ Boyd & Timothy 2015, 237.

¹⁸⁵ *ibid.*

¹⁸⁶ HA3.

¹⁸⁷ HA3.

¹⁸⁸ HA3.

teollistuminen on yks keskeinen syy, miksi me ollaan rikkaita ja hyvinvoivia, mutta myös miksi ekokatastrofi kolkuttelee ovella.”¹⁸⁹

Teolliseen perintöön liittyvät reitit tarjoavat siis välineitä ymmärtää teollistumiseen liittyviä historiallisia kehityskulkuja, jotka ovat osaltaan mahdollistaneet yhteiskunnallisen vaurauden ja hyvinvoinnin, mutta jotka ovat samalla johtaneet myös ympäristökriisin uhkaan.¹⁹⁰

Kyseinen esimerkki havainnollistaa erinomaisesti kulttuurireittien opetuksellisia mahdollisuuksia, jotka tulivat esille myös muissa haastatteluissa. Neljännessä haastattelussa mainittiin paikallisuuden sisältyminen koulujen opetussuunnitelmiin, ja haastateltava huomautti, että opettajien olisi mahdollista hyödyntää digitaalisia kulttuuriympäristöreittejä kulttuuriympäristökasvatuksessa. Reittien käyttö ei vaadi opettajien näkökulmasta suuria resursseja, joten opettajat voisivat opastaa esimerkiksi yläkoululaiset kulkemaan kulttuuriympäristöreittiä omatoimisesti.¹⁹¹ Kulttuuriympäristöihin tutustuminen on jo esillä perusopetuksen opetussuunnitelmassa, jossa mainitaan esimerkiksi, että 3–6 vuosiluokilla tavoitteena on tutustua kotiseudun kulttuuriin sekä kulttuuriympäristön moninaisuuteen ja sen muutoksiin.¹⁹² Tähän liittyen internetistä on löydettävissä ainakin muutama koululaisten opetuskäyttöön suunniteltu reitti, jotka esittelevät kulttuuriympäristöjä.¹⁹³ On kuitenkin vaikea todentaa, millainen käyttöaste kyseisillä reiteillä on.

Aineistosta on havaittavissa myös yleisesti kulttuuriympäristöreittien kysynnän nousu, joka on luokiteltavissa mahdollisuudeksi. Kysynnän kasvu näkyy toisen haastateltavan mukaan esimerkiksi Euroopan kulttuuriympäristöpäivien edellisen teemavuoden suosiossa, ja reittitoimijoiden kanssa tehdyn yhteistyön lisääntymisessä.¹⁹⁴ Varsinaista tilastotietoa reittien suosion kasvusta ei ole löydettävissä, mutta haastateltavan mukaan reittien hyöty on tunnistettu myös strategiatason asiakirjoissa, joita esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriö ja ympäristöministeriö laativat. Lisäksi kulttuuriympäristöjä ja reittejä kohtaan herännyt kiinnostus näkyy esimerkiksi sosiaalisen median kampanjoista, jotka ovat saavuttaneet

---

¹⁸⁹ HA3.

¹⁹⁰ HA3.

¹⁹¹ HA4.

¹⁹² Opetushallitus 2014, 273.

¹⁹³ ks. esim. Kulttuurin vuosikello: *Inkoon kulttuuripolku*. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura. <https://kulttuurinvuosikello2.fi/inkoon-kulttuuripolku/>

¹⁹⁴ HA2.

näkyvyyttä.¹⁹⁵ Haastattelussa kolme nousi esille, että myös Euroopan neuvoston kulttuurireittitoiminta on aiheuttanut kasvavaa kiinnostusta Suomessa, jota voidaan tarkastella esimerkiksi jäsenhakemusten määrästä.¹⁹⁶ Myös ensimmäinen haastateltava näkee ihmisten olevan kiinnostuneita kulttuuriympäristöreiteistä. Hänen mukaansa etenkin digitaalisessa muodossa olevien reittien mahdollisuudet korostuvat siinä, että ne tarjoavat tietoa, mutta myös mahdollistavat liikkumisen omatoimisesti vapaa-ajalla oman aikataulun mukaan.¹⁹⁷

Kaikissa haastatteluissa digitaaliset reitit ja niiden alustat nähtiin hyvänä mahdollisuutena ja kehityskohteena. Niiden käyttö ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton, ja aineistosta nousi esille reittien ja kohteiden löydettävyyden, joka saattaa rajoittaa niiden mahdollisuuksia. Aineistosta selvisi, että esimerkiksi luontomatkailureittejä- ja kohteita on jo kerätty esimerkiksi Luontoon.fi-verkkosivuille, josta reitit ovat löydettävissä helposti samasta paikasta.¹⁹⁸ Tätä olisi toivottavaa hyödyntää myös kulttuuriympäristöreittien osalta, ja haastattelussa kaksi pohdittiinkin tämän asian mahdollisuutta.¹⁹⁹ Haastatteluissa nähtiin keskeisenä se, että tieto reiteistä olisi helposti löydettävissä. Reittien saavutettavuutta ja löydettävyyttä tehostaisi haastatteluaineiston mukaan markkinointi, joka nähtiin kiinteäksi osaksi reittien kehittämistä ja tunnetuksi tekemistä.²⁰⁰ Eräs digitaalisuuteen liittyvä mahdollisuus voidaan nähdä myös haasteena. Haastateltava neljä tunnisti yhdeksi digitaalisten reittien hyödyksi niiden ilkvapauden.²⁰¹ Digitaalisten reittien ohessa ei välttämättä ole lainkaan fyysisiä opastetauluja, vaan reittejä pystyy tarkastelemaan täysin verkossa. On siis totta, että digitaalisia reittejä ei pysty töhrimään. On kuitenkin olennaista todeta, että täysin ilkvapaita ne eivät välttämättä ole. Tämä voi ilmetä esimerkiksi siten, jos reittiin liittyy sivustolle johdettava QR-koodi, joihin liittyvät huijaukset ovat yleistyneet koronapandemian jälkeen.²⁰² Vaikka kulttuuriympäristöreittien QR-koodeihin kohdistuva ilkvapaus on todennäköisesti harvinaista, sen mahdollisuus on kuitenkin hyödyllistä huomioida reittejä suunnitellessa.

---

¹⁹⁵ HA2.

¹⁹⁶ HA3.

¹⁹⁷ HA1.

¹⁹⁸ HA2.

¹⁹⁹ HA2.

²⁰⁰ HA1 & HA2.

²⁰¹ HA4.

²⁰² Nelskylä 4.4.2025.

Digitaalisuuteen liittyväksi mahdollisuudeksi nimettiin myös audiovisuaalisuus, joka yhdessä runsaan taustatiedon kanssa auttaa syventämään kokemusta kohteesta.²⁰³ Haastateltava neljä kuvasi reittien monipuolisuutta seuraavasti:

Sillon, kun tullaan uuteen kohteeseen tai näköalapaikkaan, esimerkiksi Aulangon tornin huipulle, niin, kun sää oot siellä, niin huomaat sen hienon maiseman ja nautit siitä, mutta sitten kun pystyt lukemaan tietoa, että hei siinä on Rapolan linnavuori oikeella, niin se avaa ihan eri tavalla, kun se et sä meet sinne ja katot.²⁰⁴

Kuten sitaatista ilmenee, kontekstuaalinen tieto voi visuaalisen kokemuksen lisäksi syventää paikan kokemusta ja merkitystä. Tätä näkökulmaa tukee myös tutkimuskirjallisuus. Eric Malcom Champion ja Laia Pujol Tost ovat käsitelleet digitaalisuutta kulttuuriperinnön kontekstissa jo vuonna 2007. Heidän tutkimuksensa käsittelee läsnäoloa kulttuuriperinnön ja virtuaalisen kulttuuriperinnön näkökulmasta. He käyttävät tutkimuksessaan käsitettä ”*virtual heritage*” eli virtuaalinen perintö. Virtuaalisen perinnön avulla voidaan hyödyntää interaktiivisuutta, personointia ja joustavuutta, joiden avulla on mahdollista parantaa kulttuuriperintökohteiden saavutettavuutta, ymmärrettävyyttä sekä levittää keskustelua menetelmistä, joiden pohjalta virtuaaliset rekonstruktiot on luotu.²⁰⁵ Tiivistettynä virtuaalisen perinnön tarkoituksena on tallentaa, suojella sekä luoda uudelleen kulttuurisesti merkittäviä esineitä ja prosesseja.²⁰⁶ Tutkimuksen perusteella virtuaalisen kulttuuriperinnön suunnittelu tulisi keskittyä käyttäjien kokemukseen, kulttuurisen merkityksen välittämiseen sekä pedagogiseen arvoon. Teknologian ei itsessään tulisi olla hankkeiden päämääränä, vaan sen tulisi toimia päämäärän saavuttamisen välineenä. Kulttuurinen läsnäolo auttaa arvioimaan kävijöiden kokemuksia ja auttaa samalla luomaan virtuaalikokemuksista merkityksellisiä.²⁰⁷

Samankaltaisia havaintoja on esitetty myös tuoreemmassa tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin arvopohjaisen digitaalisen tarinankerronnan käyttöä kulttuuriperintöviestinnässä. Se keskittyi erityisesti virtuaaliympäristöjen vaikutukseen kävijöiden kulttuuriperintöarvojen tunnistamisessa. Tutkimuksessa luotiin kolmiulotteinen virtuaaliympäristö Etelä-Korealaisen Seonamsa-buddhalaistemppelein ympäristöstä, johon sisällytettiin digitaalista tarinankerrontaa.

---

²⁰³ HA4.

²⁰⁴ HA4.

²⁰⁵ Champion & Pujol Tost 2007, 246.

²⁰⁶ *ibid.*

²⁰⁷ Champion & Pujol Tost 2007, 254–255.

Tutkimus pyrki selvittämään, miten käyttäjät kommunikoivat ja kontekstualisoivat temppelein arvoja.²⁰⁸ Tutkimuksen tulokset osoittavat, että virtuaalinen tarinankerronta lisäsi osallistujien ymmärrystä sekä temppelein aineellisista että aineettomista arvoista. Osallistujat kokivat immersiiivisen ja dialogisen kokemuksen perinteisiä opastetauluja miellyttävämmäksi. Tutkimuksen perusteella osallistujien kiinnostus kohteeseen lisääntyi, mutta se myös vahvisti paikan merkityksen ymmärtämistä. Tutkimuksen osallistujamäärä oli melko pieni, joka on syytä ottaa huomioon tuloksia tarkastellessa.²⁰⁹ Kyseinen tutkimus on kuitenkin rohkaiseva tämänkin tutkielman kannalta, sillä digitaalista tarinankerrontaa voidaan liittää myös digitaalisiin kulttuuriympäristöreitteihin. Edellä esitetyt näkökulmat tukevat haastatteluaineistossa esille tullutta näkemystä siitä, että reittien avulla on mahdollista tarjota tietoa monipuolisemmin ja syvällisemmin.

Lisäksi kulttuuriympäristöreitit voivat tukea aineiston perusteella myös kestävyystavoitteiden saavuttamista. Kestävyystavoitteita käsiteltiin etenkin haastatteluissa kaksi ja kolme, mutta aihe voidaan epäsuorasti havaita myös haastattelussa yksi, sillä esimerkiksi Adoptoi monumentti -toiminnan kautta pyritään suojelemaan kulttuuriympäristöjä ja lisäämään paikallisten osallistumista niiden säilyttämiseen ja hoitoon. Kolmannen haastateltavan mukaan Euroopan neuvoston kulttuurireittitoiminnassa kestävä kehityksen tavoitteet ovat keskiössä.²¹⁰ Myös toinen haastateltava pitää kulttuurireittejä kestävä kehityksen kannalta hyödyllisenä. Tämä näkyy hänen mukaansa esimerkiksi siinä, jos paikallistasolla ylläpidetään jotakin reittiä ja hoidetaan siihen mahdollisesti liittyviä rakennuksia. Tämän voidaan ajatella tukevan suoraan kestävä kehityksen tavoitteita.²¹¹ Kestävyys voi haastateltavan mukaan näkyä myös siinä, että reitit voivat edistää kotimaanmatkailua, joka on selvästi ekologisempaa kuin esimerkiksi lentäminen kaukomaakohteeseen katsomaan jotakin kulttuuriperintökohdetta.²¹²

Eryteisesti haastatteluissa kaksi ja kolme nousivat esille rakennusperintöön kytkeytyvät voimavarat, jotka liittyvät kestävyteen. Toinen haastateltava mainitsi olemassa olevan rakennuskannan ylläpitämisen osana ilmastotavoitteiden saavuttamista, sillä nykyiseen

---

²⁰⁸ Shim et al. 2024, 172–174.

²⁰⁹ Shim et al. 2024, 185–189.

²¹⁰ HA3.

²¹¹ HA2.

²¹² HA2

rakennuskantaan on sitoutunut valtavasti materiaalia sekä pääomaa.²¹³ Myös kolmannessa haastattelussa tuli esille ihmisten rakentaman infrastruktuurin, rakennusten ja muiden rakennelmien purkamiseen liittyvät ilmastovaikutukset, jotka ovat merkittäviä.²¹⁴ Aihe on tunnistettu myös tutkimuskirjallisuudessa, ja esimerkiksi Diane Barthel-Bouchierin mukaan useiden valtioiden viranomaiset ovat aiemmin lähteneet oletuksesta, että uudet rakennukset pystyisivät täyttämään energiansäästöstandardien mukaiset vaatimukset vanhoja rakennuksia paremmin.²¹⁵ Sittemmin esimerkiksi Saksassa, Ranskassa ja Iso-Britanniassa kulttuuriperinnön asiantuntijat ovat korostaneet, että historialliset rakennukset voivat olla yhtä energiatehokkaita ja pitkällä aikavälillä jopa kestävämpiä kuin uudisrakennukset.²¹⁶ Kestävän kehityksen näkökulma on tämän tutkielman kannalta siltä osin oleellinen, että ilman kulttuuriympäristöjen kestävää hoitoa ja ylläpitoa, kohteet ovat vaarassa tuhoutua.

---

²¹³ HA2.

²¹⁴ HA3.

²¹⁵ Barthel-Bouchier 2016, 163, 210–211.

²¹⁶ *ibid.*

4 Hämeenlinnaan kytkeytyvät kulttuuriympäristöt Aulangon kulttuuriympäristöreitillä

4.1 Reitin tausta ja sen kohteet

Tässä luvussa esittelen Aulangon kulttuuriympäristöreittiä ja sen kohteita, jotka ovat tutkimuksen kontekstin kannalta olennaisia. Aulangon kulttuuriympäristöreitti on digitaalinen reitti, joka esittelee Hämeenlinnaan ja sen lähialueisiin kytkeytyviä kulttuuriympäristöjä. Reitti on julkaistu eMuseo-palvelussa, joka on erilaisia mobiilioppaita esittelevä sivusto, jossa on tällä hetkellä yli 100 opasta.²¹⁷ eMuseo-sivusto sopii esimerkiksi kotiseutumuseoille, paikallismuseoille tai kävelyreiteille, ja sivustolle saa liitettyä tekstin lisäksi kuvia, ääntä, karttoja ja jopa pelillisiä ominaisuuksia.²¹⁸ eMuseon mobiilioppaat luodaan Tarinatallennintyökalulla, joka on internetiselaimella käytettävä, sisällönhallintaan kehitetty työkalu. Sillä luodut mediaoppaat soveltuvat käytettäväksi älypuhelimilla, tableteilla, tietokoneilla tai yleisötilojen kosketusnäytöillä.²¹⁹

Aulangon kulttuuriympäristöreitin suunnittelu ja luomisprosessi alkoi omalta osaltani museologian harjoittelussani Hämeenlinnan kaupunginmuseolla syksyllä 2024. Suunnittelu oli harjoitteluni alkaessa vasta alussa, ja sain suuren vastuun reitin luomisessa harjoitteluni aikana. Kulttuuriympäristöreitti haluttiin toteuttaa siten, että se sijoittuu fyysisesti Aulangolle, mutta ei esittele kyseisellä alueella sijaitsevia kohteita, vaan Hämeenlinnaan kytkeytyviä verkostoja. Reitti on suunniteltu osana vuoden 2024 Kulttuuriympäristöpäiviä, joiden teemana oli Reitit ja risteykset, väylät ja verkostot. Reitin tavoitteena oli esitellä Hämeenlinnan historiaan liittyviä merkittäviä kulttuuriympäristöjä, mutta reitti haluttiin sijoittaa Aulangon arvokkaisiin kansallismaisemiin, jotka ovat omalta osaltaan vaikuttaneet huomattavasti Hämeenlinnan yhteiskunnalliseen imagoon ja identiteettiin.

Prosessin ensimmäinen askel oli valita reitillä esiteltävät kohteet. Kohteita valitessa, tarkoitus oli pitää fokus erilaisissa teissä, verkostoissa ja ihmisten liikkumisessa. Reitillä haluttiin esitellä kohteita, jotka ovat vaikuttaneet Hämeenlinnan kehitykseen ja muovanneet alueen identiteettiä. Tavoitteena oli myös valita kohteita useilta eri aikakausilta, jotta saataisiin

---

²¹⁷ Kotiseutuliiton verkkosivut b.

²¹⁸ *ibid.*

²¹⁹ Momeon verkkosivut 2024.

mahdollisimman laaja kuva verkostojen kehityksestä Suomessa ja Hämeenlinnan alueella. Ensimmäisiä kohteita reitille oli pohdittu jo ennen harjoitteluni aloittamista. Nämä kohteet olivat Hämeen Härkätie ja Vanajaveden muinaislinnaketju. Kyseiset kulttuuriympäristöt ovatkin eräitä olennaisimpia ja merkittävimpiä historiallisia kohteita Kanta-Hämeen alueella. Reitin kohteiksi ja aiheiksi valikoituivat lisäksi: Helsinki-Hämeenlinna rautatie, Vanajaveden vesistöreitti Tampereelle, Hiidentie, luonnon hyödyntäminen liikkumisessa ja liikkumisen välineet.

Kuva 1. Näkymä Rapolanharjulta 1890-luvulla. C.O. Saxelinin kokoelma. Hämeenlinnan kaupunginmuseon valokuvakokoelmat.

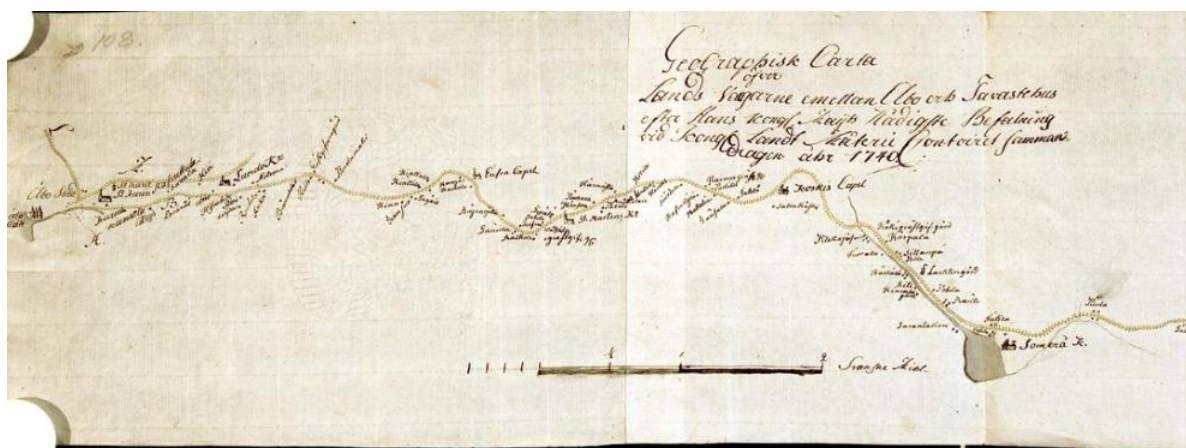
Vanajaveden laakso ja Aulanko muodostavat maisemakokonaisuuden, jossa historiallinen kerroksellisuus näyttäytyy erityisen poikkeuksellisen ja monimuotoisena. Vanajaveden laakso on arvioitu valtakunnallisesti merkittäväksi maisema-alueeksi, ja se kuuluu myös Suomen 27 kansallismaiseman joukkoon.²²⁰ Vanajaveden laaksoon sijoittuu muinaislinnaketju, jota esitellään myös Aulangon kulttuuriympäristöreitillä.

---

²²⁰ Mikkola et al. 2001, 21.

Muinaislinnaketjuun kuuluvat Hakovuori, Mantereenlinna, Aulangonlinna sekä Tenholan linnavuori.²²¹ Alueelta on löydetty yksi sisämaan merkittävimmistä rautakaudelle ajoitetuista asutuskeskittymistä, jonka muinaisjäännöksiin myös muinaislinnaketju lukeutuu.²²²

Muinaislinnat ovat rakennettu jyrkkärinteisille ja vaikeakulkuisille harjuille, sillä niitä on käytetty tähytukseen sekä vesiväylien valvontaan.²²³ Muinaislinnaketju valikoitui Aulangon kulttuuriympäristöreitin kohteeksi, koska se on varhainen esimerkki puolustusverkostojen muodostumisesta. Myös myöhemmin keskiajalla rakennettua Hämeen linnaa voidaan pitää osana Hämeen muinaislinnaketjusta alkanutta puolustusvarustusten sarjaa.²²⁴

Kuva 2. Hämeen härkätien kartta vuodelta 1740. Maanmittauskonttori. Jyväskylän yliopisto, Finna.

Hämeen Härkätien voidaan ajatella olevan soveltuva esimerkki Timothyyn ja Boydin kuvaamasta kulttuuriperintöreitistä, joka mukailee sen alkuperäistä historiallista kulkuväylää. Hämeen Härkätie on yksi Suomen vanhimmista teistä, jonka arvellaan muodostuneen jo 800-luvulla ja toimineen tärkeänä kauppareittinä Varsinais-Suomesta Hämeeseen.²²⁵ Myöhemmin se on lisäksi toiminut Turun ja Hämeen linnojen yhdysreittinä. Härkätie mukailee alkuperäistä reittiään ja on säilynyt hyvin, vaikka sitä on osin päällystetty ja paikoin oiottu.²²⁶ Nykyään Hämeen Härkätie on suosittu matkailutie, jota on kehitetty ja tuotteistettu kulttuuriperintökohteena sekä matkailuliiketoiminnan näkökulmasta. Härkätien varrelta löytyy lukuisia luonto- ja kulttuurikohteita, muinaismuistoja, rakennusperintöä sekä

²²¹ ibid.

²²² Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus 2021, 19.

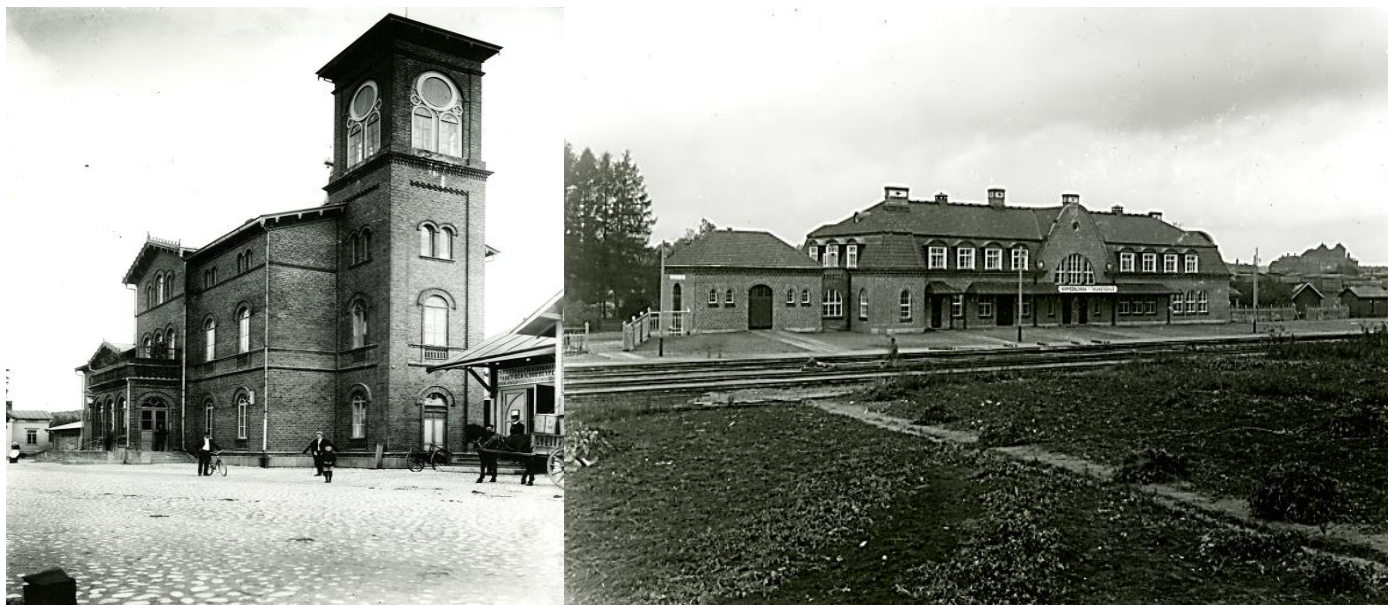
²²³ Mikkola et al. 2001, 20.

²²⁴ YM & SYKE 2021, 19.

²²⁵ Piltz & Soosalu 2016, 11.

²²⁶ Museovirasto 2009.

muistomerkkejä.²²⁷ Kyseiset nähtävyydet nostavat Härkätien historiallista arvoa vierailijoiden tietoisuuteen.

Kuva 3. Vasemmalla Hämeenlinnan alkuperäinen asema vuonna 1907. Hämeenlinnan kaupunginmuseon valokuvakokoelmat. Kuva 4. Oikealla Hämeenlinnan uudistettu asema vuonna 1921. Kuvaaja Enok Rytkönen. Hämeenlinnan kaupunginmuseon valokuvakokoelmat.

Vanajaveden muinaislinnaketjun ja Hämeen Härkätien lisäksi kulttuuriympäristöreitillä käsitellään rautateiden syntymistä. Hämeenlinna on merkittävässä osassa Suomen rautatieverkoston kehittymistä ja laajentumista, sillä Suomen ensimmäinen rataosuus valmistui Helsingistä Hämeenlinnaan vuonna 1862. Samassa yhteydessä Hämeenlinnaan rakennettiin myös arkkitehti C.A Edelfeltin piirtämä asemarakennus.²²⁸ Kyseinen rakennus tuhoutui vuoden 1918 sisällissodassa, mutta tilalle rakennettiin uusi, Thure Hällströmin suunnittelema punatiilinen asemarakennus, joka on säilynyt tähän päivään asti.²²⁹ Rautatieasema sekä Helsingistä Hämeenlinnaan kulkeva rautatieosuus valikoituivat Aulangon kulttuuriympäristöreitille, sillä ne edustavat rautateiden kehitystä Suomessa. Rautatieverkosto on mahdollistanut sujuvamman liikkumisen ja tavarankuljetuksen ympäri Suomea, joten ensimmäisen rataosuuden sijoittuminen Hämeenlinnaan on merkittävä osa rautateiden historiaa. Rautatieaseman ympäristössä on edelleen näkyvissä ajallinen kerroksellisuus, joka muodostaa alueesta merkityksellisen kulttuuriympäristön.

²²⁷ Hämeen Härkätie-yhdistyksen verkkosivut 2019.

²²⁸ Hämeen liitto 2019, 15.

²²⁹ Putkonen 2003, 107.

Kuva 5. Näkymä Vanajavedelle ja Hämeenlinnan keskusta 1960–70-lukujen välillä. Kuvaaja Arvo Granholm. Hämeenlinnan kaupunginmuseon valokuvakokoelmat.

Eräs Hämeenlinnan alueen huomattavimmista matkustamisen ja liikkumisen väylistä on jo pitkään ollut Vanajaveden vesistöreitti. Vanajaveden ympäristö on vesiliikenteen lisäksi toiminut merkittävänä virkistäytymisen välineenä Hämeenlinnassa.²³⁰ Vanajaveden ympäristössä on myös harjoitettu monia elinkeinoja ja niihin liittyvää toimintaa, kuten puun uittoa (Kuva 5.). Vesistö on edelleen matkailu- ja virkistyskäytössä, ja esimerkiksi Suomen Hopealinjat liikennöi edelleen vuonna 2026 sisävesiristeilyjä Hämeenlinnaan.²³¹ Vesistöreitti valikoitui kulttuuriympäristöreitille, sillä se havainnollistaa vesiliikenteen kehittymistä sekä matkailukentän laajentumista Suomessa.

Hämeen tieverkoston syntyvaiheita ja kehittymistä edustaa Aulangon kulttuuriympäristöreitillä Hämeen Härkätien lisäksi Hiidentie, joka on eräs vanhimmista tunnetuista teistä Kanta-Hämeen alueella. Hiidentien juuret johtavat ainakin 1500-luvulle, mutta sen arvellaan toimineen kulkureittinä jo rautakaudella. Tien varrella on sijainnut monia

²³⁰ YM & SYKE 2021, 20.

²³¹ ks. esim. Hopealinjojen verkkosivut 2026: ”Risteilyt Hämeenlinnassa 2026”.

<https://www.hopealinjat.fi/risteilyt-hameenlinnassa-2026/>

kestikievareita, ja sen lähetyvillä sijaitsee monia vanhoja kyliä, kuten Sattulan kylä, joka esiintyy asiakirjoissa ensimmäisen kerran jo vuonna 1411.²³²

Kuva 6. Väkeä Hämeenlinnan torilla 1900-luvun alussa. Kuvaaja Enok Rytkönen. Hämeenlinnan kaupunginmuseon valokuvakokoelmat.

Lisäksi kulttuuriympäristöreitillä käsitellään luonnon hyödyntämistä liikkumisessa sekä entisaikojen yleisimpiä liikkumisen välineitä, kuten hevoscärryjä. Näiden asioiden kautta pyrittiin havainnollistamaan liikkumisen kehittymistä aikojen saatossa. Ajatuksia haluttiin herättää myös siitä, miten liikkuminen on muuttunut, mutta samaan aikaan sen tarkoitukset ovat pysyneet melko samoina.

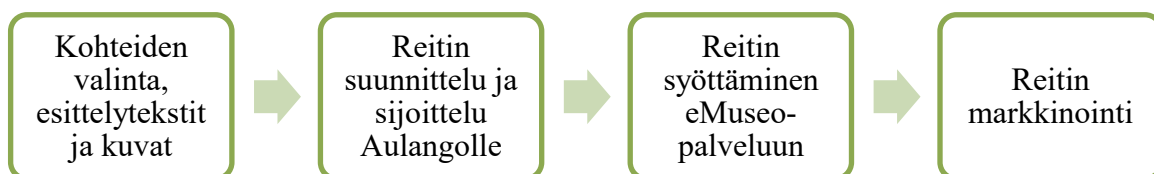
Kulttuuriympäristöreitillä haluttiin tuoda esille erilaisten kulttuuriympäristöjen monipuolisuutta ja herättää kiinnostusta niitä kohtaan. Reitillä esitetyt kohteet ja kertomukset on valittu korostamaan Hämeenlinnan ja sen lähialueiden yhteyttä Suomen kulttuurihistoriaan, mahdollistaen sekä paikallisille että vierailijoille hieman syvemmän ymmärryksen alueen historiasta ja liikkumisen kehityksestä. Reitien suunnittelussa pyrittiin

²³² Hämeen liitto 2019, 34; Luoto 2011, 23.

myös herättämään ajatus siitä, että arkiset ympäristöt kätkevät usein mielenkiintoisia historiallisia kerroksia, joita ei tavallisesti tule omassa arjessa havainneeksi. Kyseinen aihe muodostui esimerkiksi haastatteluaineiston perusteella haasteelliseksi, joten kulttuuriympäristöreitin voidaan ajatella edistävän tämän ongelman ratkaisua.

Kulttuuriympäristöjen esille nostamisen lisäksi reitin suunnittelussa oli tärkeää sen tarjoama kokonaisvaltainen hyvinvointikokemus. Reitti haluttiin sijoittaa maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävälle Aulangon alueelle, jotta vierailija saisi reitillä oppimiskokemuksen lisäksi myös terveyshyötyjä. Reitin avulla haluttiin saada kävijät liikkumaan sekä tutustumaan Aulangon maisemiin, mutta samalla myös oppimaan kulttuuriympäristöistä ja niiden moninaisuudesta. Jokaiselle reitin aiheelle on määritetty eMuseossa karttapiste, jossa tekstit on suunniteltu luettavaksi. Tekstit voi kuitenkin lukea myös vapaavalintaisilla paikoilla, eikä reittiä ole välttämätöntä kulkea ennalta määritetyllä tavalla. Tekstit ovat myös luettavissa vapaasti eMuseossa, joka lisää reitin saavutettavuutta.

4.2 Reitin luominen ja siihen liittyvät rajoitteet

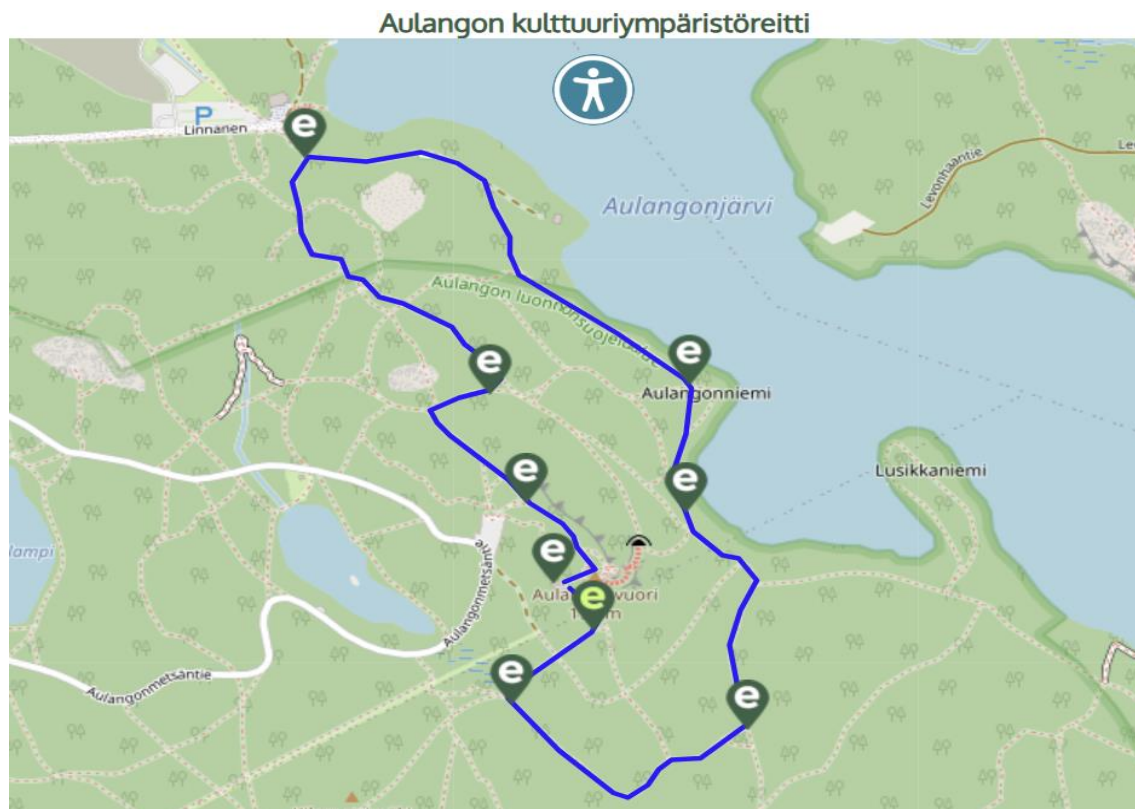
Taulukko 1. Aulangon kulttuuriympäristöreitin toteutusprosessin eteneminen.

Reitin toteutusprosessi on osa tämän tutkielman aineistoa, jonka vuoksi kuvaan tässä luvussa reitin suunnittelua ja toteutusta. Kohteiden valikoimisen ja niihin liittyvien tekstien valmistumisen jälkeen, valitsin aiheisiin liittyvät kuvat havainnollistamaan ja virkistämään tekstiä. Etsin kuvat Hämeenlinnan kaupunginmuseon valokuvakokoelmista ja Finna-sivustolta. Tämän jälkeen skannasin kuvat ja tallensin ne eMuseoon syöttämistä varten. Tämän jälkeen oli määritettävä reitin sijoittuminen Aulangolla. Tämä osoittautui lopulta haasteelliseksi, sillä alkuperäinen ajatus reitin sijoittumisesta ei ollut ihanteellinen. Suunnittelimme kollegani kanssa reittiä ensin Aulangon luonnonsuojelualueella kulkevan, asfalttipäällysteisen rengastien varteen, sillä se olisi ollut reittinä selkeä ja helppokulkuinen. Kyseinen reitti olisi myös ollut esteetön, sillä asfalttitiellä olisi mahdollista kulkea myös esimerkiksi pyörätuolin kanssa. Tulimme kuitenkin käynnin jälkeen toisiin ajatuksiin

monestakin eri syystä. Ensimmäinen ongelma muodostui siitä, että tiellä liikkui melko paljon autoja, jotka häiritsivät kulkemista ja vaikuttivat negatiivisesti reitin kokemiseen. Liikenne voisi hankaloittaa myös kulkemista esimerkiksi lasten kanssa. Lisäksi huomasimme, että reitin varrella oli jo nähtävyyksiä, joiden läheisyydessä oli informaatiotaulut. Tämä olisi voinut vaikeuttaa kulttuuriympäristöreitin ymmärtämistä ja kokemista, sillä kahden reitin sijoittuminen päällekkäin ei olisi ollut johdonmukaista.

Reitin suunnittelu maastoon oli osittain haasteellista myös sen vuoksi, ettemme kollegani kanssa kumpikaan olleet liikkuneet Aulangon alueella, joka on valtavan suuri kokonaisuus. Aulangolla kulkee kattava polkuverkosto, johon oli vaikeaa tutustua nopealla aikataululla. Päätimme tästä huolimatta kuitenkin sijoittaa reitin uudestaan. Kävin uudelleen Aulangolla suunnittelemassa reittiä, ja päätin sijoittaa sen syvemmälle metsään, jotta ympäristö olisi rauhallisempi. Reitin tuli olla sopivan pituinen ja tarpeeksi helppokulkuinen, jotta se sopisi monelle eri kohderyhmälle. Reitistä muodostui noin kolmen kilometrin pituinen kokonaisuus. Otin uuden reitin varrella havainnollistavia kuvia ja merkitsin alustavien karttapisteiden koordinaatit.

Reitin suunnittelun jälkeen syötin reitin tiedot ja merkitsin karttapisteet eMuseon alustalle. Myös tämä muodostui haasteelliseksi, sillä eMuseon Google Maps -karttapohja ei tunnistanut metsässä kulkevia polkuja, joka on välttämätöntä reitin kulkemiselle ja sen löytämiselle. Vaihtoehtoisesti yritin liittää alustalle kuvankaappauksen avulla kartan Aulangon poluista, johon olin merkinnyt reitin ja karttapisteet. Tästä ei osoittautunut toimivaksi tavaksi, mutta kyseisen kartan sai kuitenkin lisättyä havainnollistavaksi kuvaksi reitin alkuun. Lopulta sain eMuseon karttapohjaksi vaihdettua OpenStreet Map -kartan, jossa oli näkyvissä Aulangolla kulkevat polut. Tähän karttaan sain lisättyä kohteiden karttapisteet, jotka muodostivat välilleen halutun reitin.

Kuva 7. Aulangon kulttuuriympäristöreitin kartta, OpenStreet Map. Vihreät merkit kuvastavat pisteitä, joissa tekstit on suunniteltu luettaviksi. Kuvankaappaus eMuseon sivustolta.

Reitin esteettömyys muodostui pohdittavaksi elementiksi. Lopullista reittiä ei ollut mahdollista suunnitella täysin esteettömäksi, mutta sen esteettömyyttä ja saavutettavuutta lisää jonkin verran reitin digitaalisuus. Kävijän on mahdollista kulkea reitti haluamassaan ympäristössä ja haluamallaan tavalla. Lisäksi reitin tekstit ovat vapaasti luettavissa eMuseossa, jolloin pääsy tiedon äärelle on saavutettavampaa.

Reitin valmistuttua prosessin seuraava vaihe oli pohtia reitin markkinointia. Esille tuli uusi ongelma, joka liittyi reitin nimeämiseen. Alun perin kulttuuriympäristöreitistä käytettiin nimeä Aulangon kulttuuriympäristöpolku. Prosessin edetessä kävi kuitenkin ilmi, että Hämeenlinnan seudulla on käytössä Kulttuuripolku, joka on osa opetussuunnitelmaa. Kulttuuripolku luo lapsille ja nuorille polun, joka koostuu erilaisista kulttuurielämyksistä. Suunnitelmaan sisältyy esimerkiksi kulttuurikohdevierailuja sekä työpajoja, jotka auttavat lapsia tutustumaan paikalliseen lähikulttuuriin ja uuden luomiseen.²³³ Sekaannuksen välttämiseksi, kulttuuriympäristöpolun nimi vaihdettiin kulttuuriympäristöreitiksi. Termit korjattiin myös reitin teksteihin yhtenäisyyden vuoksi.

²³³ Kulttuurikasvatussuunnitelman verkkosivut.

Nimen täsmentämisen jälkeen reitti julkaistiin, ja sitä alettiin markkinoimaan eri kanavissa, kuten Instagramissa. Reitti lisättiin Hämeenlinnan kaupunginmuseon verkkosivuille, josta se on helposti löydettävissä oman otsikon alta. Lisäksi reitistä tehtiin mainoksia kaupungin ilmoitustauluille sekä kaupunginmuseon päätoimipisteeseen. Reitille luotiin oma QR-koodi, jonka kautta reitti on mahdollista avata, ja joka on löydettävissä mainoksista sekä Aulangolle sijoitetusta fyysisestä taulusta. Aulangon kulttuuriympäristöreitin näkyvyyttä pyrittiin myös lisäämään toukokuussa järjestetyllä Teiden tarinat -tapahtumalla, jossa reitille järjestettiin opastettu kierros. Tapahtuman yhteydessä reitin mainoksia vietin myös Aulangon näkötornin läheisyydessä sijaitsevalle Aulangon tornikahvilalle.

4.3 Opastetut kierrokset

Aulangon kulttuuriympäristöreitille järjestettiin kaksi opastettua kierrosta. Ensimmäinen kierros järjestettiin joulukuussa 2024 ja sen kohderyhmänä olivat Hämeenlinnan kaupunginmuseon työntekijät. Toinen, kaikille avoin opastettu kierros järjestettiin yhteistyössä Hämeenlinnan kaupunginmuseon kanssa toukokuussa 2025. Kyseiset kierrokset ovat sisällytetty tähän tutkimukseen osana reitin toteutusprosessin tarkastelua, ja lisäksi niistä saatu aineisto tarjoaa suuntaa-antavaa tietoa, jonka avulla on mahdollista täydentää Aulangon reitin kehittämismahdollisuuksien tarkastelua. Tämän tutkimuksen pääpaino on kuitenkin palautekyselyn aineiston sekä asiantuntijahaastatteluista saadun aineiston tarkastelussa, ja kierrosten havainnot toimivat vain niitä tukevana aineistona.

Ensimmäinen kierros järjestettiin Hämeenlinnan kaupunginmuseon työhyvinvointipäivän yhteydessä, ja sen tavoitteena oli saada ammatillista näkökulmaa reitin kehittämiseen. Palauteet kierroksesta keräsin Webropol-kyselyn avulla anonymisti, jotta kynnys palautteiden antamiseen työntekijöiden keskuudessa madaltuisi. Kyselyllä pyrin selvittämään osallistujien mielipiteitä koskien reittiä ja sen pituutta, eMuseossa olevien tekstien sisältöä sekä mielipiteitä opasteiden lisäämisestä reitille.

Kierrokselle osallistui viisi henkilöä, joista kaikki vastasivat palautekyselyyn. Vastauksia kyselyyn tuli näin ollen viisi kappaletta, ja ne olivat hyvin yhtenäisiä. Pienen otannan vuoksi ei ollut tämän tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaista luokitella vastauksia, lukuun

ottamatta viimeistä avointa kysymystä, josta olen muodostanut yksinkertaisen taulukon. Olen tehnyt vastauksista tiiviin sanallisen yhteenvedon, jonka esittelen seuraavissa kappaleissa.

Ensimmäisenä kierrokselle osallistujilta kysyttiin, mitä mieltä he olivat eMuseon tekstien pituudesta, johon kaikki vastaajat olivat vastanneet tekstiä olevan sopivasti. Toinen kysymys koski tekstien sisällön informatiivisuutta, ja myös tästä vastaajat olivat yksimielisiä, sillä kaikki vastanneet kokivat, että teksteissä oli sopivasti tietoa. Kolmannella kysymyksellä pyrin selvittämään, mitä mieltä osallistujat olivat reitin pituudesta. Tämänkään kysymyksen kohdalla vastauksissa ei esiintynyt hajontaa, vaan osallistujien mielestä kolmen kilometrin pituinen reitti oli sopivan pituinen.

Seuraava kysymys oli avoin ja se käsitteli reittiä yleisesti. Kysymykseen sai jättää kommentteja esimerkiksi reitin kulkusuunnasta, maastosta ja maisemista. Vastauksia kysymykseen tuli neljä, joista kolme keskittyi maastoon ja maisemiin, joita kommentoitiin positiivisella sävyllä. Yksi vastanneista olisi ollut valmis vielä haastavammassa maastossa kulkemiseen. Lisäksi eräs vastaaja kommentoi reittiä seuraavalla tavalla:

Reitin kulkusuunta oli hyvä, koska ala- ja ylämäet tuntuivat luontevilta kulkea. Myös infopläjäykset asettuivat luonteviin kohtiin reitin pituuteen nähden. Koska Aulangolla risteilee niin paljon erilaisia polkuja ja reittejä, tuo tällainen valmiiksi linjattu reitti helpotusta valinnan vaikeuteen - joillakin voi semmoinenkin olla. Liittyy olennaisesti ulkoilun saavutettavuuteen...²³⁴

Seuraava kysymys oli: ”Pitäisikö reitillä olla opasteet/merkit niissä kohdissa, joissa tekstit on tarkoitus lukea?” Vastauksia tähän kysymykseen tuli vain kaksi, joiden perusteella opasteita kannatetaan. Seuraava kysymys oli avoin ja se koski osittain samaa asiaa kuin edellinen kysymys:” eMuseossa esiteltävät kohteet eivät sijaitse fyysisesti Aulangon kulttuuriympäristöreitin varrella. Koitko tämän hämmentävänä tai tuntuiko asia ns. irralliselta? Lisäisikö opasteiden laittaminen kontekstia reitille?” Tähän kysymykseen vastauksia tuli neljä, jotka jakautuivat hieman. Kolmessa vastauksessa tuli ilmi jollakin tapaa, että kohteet tuntuivat hieman irrallisilta reitiltä. Eräässä vastauksessa todettiin, että eMuseossa pitäisi selventää, etteivät kohteet löydy Aulangolta. Tämä on kuitenkin sanallistettu lyhyesti eMuseossa. Eräs vastanneista oli sitä mieltä, ettei reitti ollut hämmentävä, sillä kohteet olivat

---

²³⁴ Hämeenlinnan kaupunginmuseon työntekijöille järjestetyn kierroksen palautekysely. Kysymys nro 4. Vastaus 3/4.

sujuvasti selostettu. Vastaja sanallisti ajatuksiaan vastauksessa myös seuraavasti: ”Koin reitin kohteet enemmänkin ehkä kivoina pysähtymiskohtina, joissa saattoi pitää taukoa kävelystä ja jotka rytmittivät lenkkiä sopivasti.”²³⁵

Viimeinen kysymys oli avoin, ja sen alle sai jättää kehitysehdotuksia sekä muita kommentteja. Vastauksia tähän kysymykseen tuli kolme kappaletta. Vastauksissa esiintyi monia erilaisia kommentteja ja kehitysehdotuksia, jotka ovat hyödyllisiä ottaa huomioon, joten olen laatinut niiden pohjalta tiiviin taulukon.

Positiivinen palaute	Kehitysehdotukset ja huomiot
Valmis reitti teki ulkoiluhetkestä saavutettavamman.	Opasteet selkeyttämään reittiä (nuolet, reittimerkit).
Reitin toimivuus kännykässä, helppo seurattavuus.	Mahdollisuus oman kulkemisen seuraamiseen kartalla.
Ulkoiluun kannustaminen.	Ajoittain haastavaa siirtyä tekstien ja kartan välillä.
Taukopaikat rytmittivät matkaa.	
Yleisesti toimiva reitti.	

Taulukko 2. Hämeenlinnan kaupunginmuseon työntekijöille suunnattu kysely. Kysymys nro 6. vastaukset.

Vastausten perusteella reitti koettiin yleisellä tasolla toimivaksi. Vastauksissa mainittiin reitin positiivisiksi ominaisuuksiksi sen saavutettavuus, helppokäyttöisyys, taukopaikkojen hyvä sijoittelu sekä niiden vaikutus reitin kulkemiseen sekä yleisesti ulkoilu. Kehitysehdotuksina nimettiin opasteet, jotka selkeyttäisivät fyysistä reittiä. Lisäksi eräässä vastauksessa pohdittiin mahdollisuutta oman kulkemisen seuraamiseen kartalla, joka helpottaisi etenemistä.

Toisen, toukokuussa järjestetyn kierroksen tarkoituksena oli saada näkyvyyttä reitille. Motivaationa oli saada näkyvyyttä myös palautekyselylle, jotta siihen saataisiin kattavammin vastauksia. Kierros järjestettiin valitsemalla reitiltä olennaisimmat aiheet, joita olisi hyödyllistä esitellä kävijöille. Päädyimme ratkaisuun, jossa kierrättäisiin ryhmän reitillä, jotta voisin samalla havainnoida ryhmää, ja osallistujat löytäisivät varmasti opastettuihin pisteisiin. Jokaisella pisteellä oli oma esittelijä, joka esittelisi tietyn kohteen. Kierrokselle esiteltäviksi

²³⁵ Hämeenlinnan kaupunginmuseon työntekijöille järjestetyn kierroksen palautekysely. Kysymys nro 6. Vastaus 3/4.

kohteiksi valikoituivat: Hämeenlinna-Helsinki rautatie, Hämeen Härkätie, Vanajaveden vesistöreitti ja Hiidentie. Lisäksi sairastapauksen vuoksi, viides piste ”liikkumisen välineet” muodostui lopulta omatoimipisteeksi, jossa kävijät saivat lukea tekstit itsenäisesti. Jokaiselle pisteelle tulostettiin myös havainnollistavat kuvat sekä järjestettiin oheisohjelmaa lapsille.

Kierrokselle osallistui kymmenen henkilöä, mutta kierroksella sijaitseville pisteille osallistui päivän aikana arviolta noin 50 ihmistä. On tämän tutkimuksen läpinäkyvyyden kannalta oleellista mainita, että olosuhteiden vuoksi kierrokselle suunniteltu havainnointi jäi vähäiseksi. Siksi on asianmukaisempaa, että havainnointiaineisto toimii tässä tutkimuksessa vain muita aineistoja täydentävänä näkökulmana. Kierrokselle osallistujat olivat aktiivisia ja esittivät runsaasti kysymyksiä. Kierroksen aikana sain suullisesti positiivista palautetta reitistä, ja yleisesti tämänkaltaisen reitin toteuttamisesta. Kohteet koettiin mielenkiintoisina, ja pisteillä olevia kuvia keuhuttiin.²³⁶ Vaikka havainnointi jäi vähäiseksi, on kierroksen perusteella pääteltävissä, että reitti ja siihen liittyvät kohteet aiheuttivat mielenkiintoa. Myös ulkoilun mahdollisuudesta oltiin tyytyväisiä. Rakentava palaute koski eMuseon toimivuutta ja sen osittaista vaikeakäyttöisyyttä. Itse fyysinen reitti saattoi olla osalle osallistujista mahdollisesti hieman liian rankka.²³⁷

4.4 Kulttuuriympäristöreitin palautekyselyn tulokset

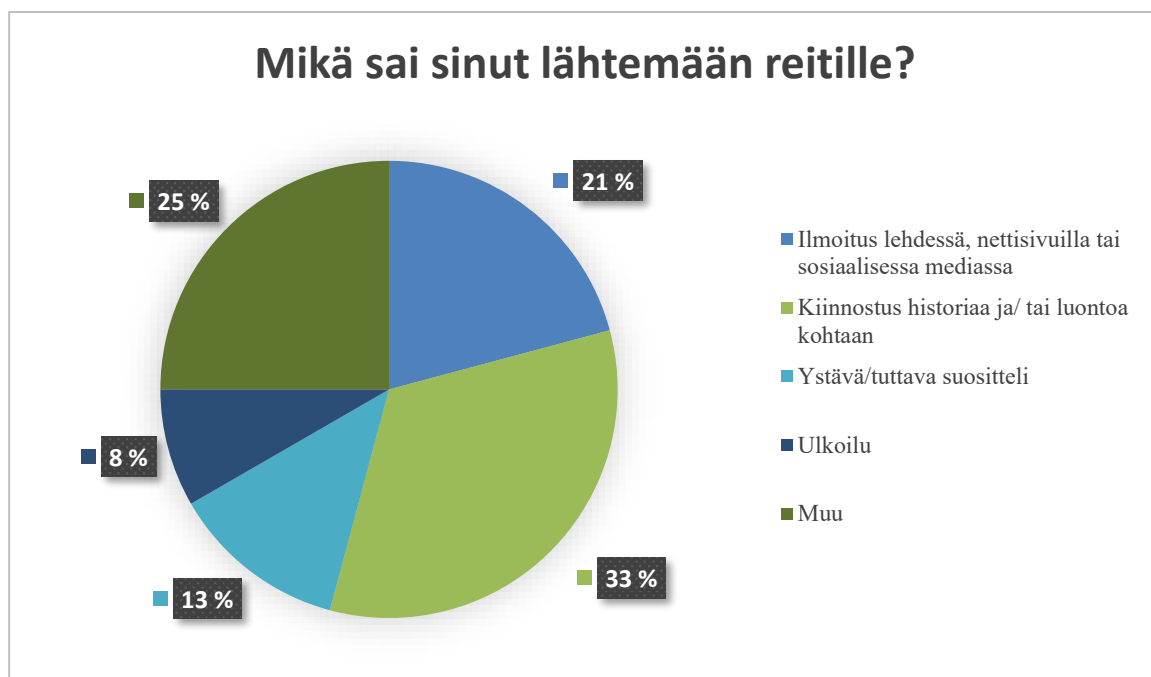
Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekysely luotiin reitin julkaisemisen yhteydessä vuoden 2024 marraskuussa. Kyselyssä pyrittiin selvittämään kävijöiden kokemuksia reitistä. Kyselyn avulla haluttiin selvittää myös eMuseon käyttökokemusta ja reitin sisällön laatua. Kyselyn infotekstissä oli määritelty, että kyselyn vastauksia käytetään tässä pro gradu - tutkielmassa sekä Hämeenlinnan kaupunginmuseon toiminnan kehittämisessä. Kysely pidetään edelleen avoinna, jotta Hämeenlinnan kaupunginmuseo voisi saada palautetta reitin kehittämiseksi. Päivämäärän 9.10.2025 jälkeen tulleita vastauksia ei enää oteta huomioon tässä tutkielmassa. Kyselyn alussa olevaa infotekstiä muokattiin sopivammaksi vastausten analysoinnin jälkeen.

---

²³⁶ Opastetun kierroksen 24.5.2025 havainnointi.

²³⁷ *ibid.*

Reitin palautekyselyyn oli 9.10.2025 mennessä saatu yhteensä 26 vastausta. Yksi vastaus oli kuitenkin lähetetty kahteen kertaan, joten todellinen vastausmäärä oli täten 25. Valtaosa vastauksista (16) oli lähetetty toukokuussa 2025, kun loput jakautuivat satunnaisesti muille kuukausille. Vastausajankohdissa on havaittavissa selkeä toukokuun piikki, joka ajoittuu samaan aikaan järjestetyn opastetun kierroksen kanssa, joka todennäköisesti lisäsi vastausaktiivisuutta. Kyselyssä oli sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Avointen kysymysten kohdalla olen analysoinut vastaukset sisällönanalyysin avulla. Olen koonnut vastaukset yhteen ja muodostanut niistä taulukot tulosten ymmärtämisen helpottamiseksi. En käsittele tässä luvussa kysymyksiä täysin kyselylomakkeen alkuperäisessä järjestyksessä, sillä olen muuttanut kysymysten järjestystä hieman johdonmukaisemmaksi tämän tutkielman näkökulmasta.

Taulukko 3. Kysymys nro 1: Mikä sai sinut lähtemään reitille?

Kyselyn ensimmäisenä kysymyksenä oli: ”Mikä sai sinut lähtemään reitille?”. Kysymys oli avoin, ja sen avulla pyrittiin selvittämään kävijöiden motivaatiotekijöitä reitin kulkemiseen. Kysymykseen vastasi 24 henkilöä. Kuten yllä olevasta taulukosta on nähtävissä, 33 % vastaajista lähti reitille, sillä he olivat kiinnostuneita historiasta ja / tai luonnosta. Useissa vastauksissa nimettiin kiinnostus sekä historiaan että luontoon, joten olen yhdistänyt molemmat asiat yhdeksi kategoriaksi. Vastaajista 21 % nimesi reitille lähtemisen motivaatioksi ilmoituksen sanomalehdessä, sosiaalisessa mediassa tai Hämeenlinnan

kaupunginmuseon verkkosivuilla. 13 % vastaajista kiinnostui reitistä ystävän tai tuttavan suosittelemana. 8 % vastaajista motivaatio reitille lähtemiseen liittyi ulkoiluun. Lisäksi 25 % vastauksista on sijoitettu kategoriaan ”Muu”, sillä ne muodostivat sisällöllisesti heterogeenisen ryhmän, jota ei ollut tarkoituksenmukaista luokitella erillisiin alaluokkiin. Näissä vastauksissa mainittiin motivaatiotekijöinä muun muassa seikkailunhalu, spontaani päätös sekä suotuisat sääolosuhteet reitin kulkemiselle. Lisäksi eräs vastaus liittyi Hämeenlinnan esteettömyyden kartoittamiseen, joka on tärkeää tuoda esille.

Kulttuuriperintökohteisiin kohdistuvan matkailun motiiveja on tutkittu laajasti. Esimerkiksi McKerher ja duCros sekä Smith ovat tarkastelleet matkailijoiden käyttäytymistä ja matkustusmotiiveja. He ovat määritelleet erilaisia osa-alueita, joiden avulla kävijöiden motiiveja ja käyttäytymistä voidaan tarkastella. Nämä määritelmät ovat sovellettavissa myös kulttuuriympäristöreitille osallistumiseen. Tutkimuskirjallisuudessa todettu, että kulttuurimatkailijoiden motiivit vierailta kulttuuriperintökohteissa vaihtelevat merkittävästi. Perintö ja kulttuuri voivat olla toisille pääasiallinen motivaatio vierailta jossakin kohteessa, kun taas toisille se merkitsee huomattavasti vähemmän, vaikka vierailu kulttuurikohteessa sisältyisikin matkaan.

Tuomi-Nikulan, Haanpään ja Kivilaakson mukaan kulttuurimatkailijoiden motivaationa on oppia muiden kulttuurien tuotteista sekä prosesseista, ja perinnematkailussa olennaista on kohteen aitous, sen saavutettavuus ja kiinnostavuus.²³⁸ McKercher ja duCros ovat puolestaan tunnustaneet viisi kulttuurimatkailijatyyppeä perustuen siihen, kuinka keskeisesti kulttuurimatkailu vaikuttaa kohteeseen matkustamiseen sekä kuinka syväallinen kokemus on.²³⁹ Tavoitteelliselle kulttuurimatkailijalle (*the purposeful cultural tourist*) kulttuurimatkailu on ensisijainen motiivi kohteeseen matkustamiseen ja kulttuurikokemus on syväallinen. Nähtävyydmatkailijalle (*the sightseeing tourist*) kulttuurimatkailu on ensisijainen tai merkittävä syy kohteeseen matkustamiselle, mutta kokemus jää pinnallisemmaksi. Sattumanvaraiselle kulttuurimatkailijalle (*the serendipitous cultural tourist*) kulttuuri ei ole motiivina matkustamiselle, mutta joka sattumalta osallistumisen myötä saa syväallisen kulttuurisen kokemuksen. Satunnaista kulttuurimatkailijaa (*casual cultural tourist*) kulttuurimatkailu motivoi heikosti, ja myös kokemus jää pinnalliseksi. Viimeisenä

---

²³⁸ Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 23.

²³⁹ duCros & McKercher 2012, 126–127.

kategoriiana on insidentaalin kulttuurimatkailija (*the incidental cultural tourist*), jolle matkustamisen syy ei ole kulttuurimatkailu, mutta hän siitä huolimatta osallistuu joihinkin aktiviteetteihin, joista saa pinnallisen kulttuurikokemuksen.²⁴⁰

McKercherin ja DuCrosin mukaan nämä kulttuurimatkailijatyypit eivät ole tiukasti sidottuina kategorioihinsa, eivätkä ne poissulje toisiaan, sillä sama henkilö voi kuulua kaikkiin kategorioihin. Kaikkia viittä kulttuurimatkailijatyypistä voi esiintyä samanaikaisesti samassa kohteessa, mutta matkailijoiden suhteellinen osuus kuitenkin vaihtelee matkailijan alkuperän, kohteen ja nähtävyyden mukaan. Lisäksi kohteen tunnettuus ja sen maine kulttuurikohteena vaikuttavat siihen, millaisia kävijöitä se houkuttelee.²⁴¹ Nämä kulttuurimatkailijatyypit ovat vain suuntaa antavia, mutta ne soveltuvat joidenkin kulttuurimatkailijoiden ominaisuuksien ja ilmiön monimuotoisuuden tarkasteluun.

McKercher ja duCros ovat määrittelyssään käyttäneet lähtökohtana matkailijoiden motiiveja, kun taas Laurajane Smith tarkastelee kävijöiden toimintaa kulttuuriperintökohteissa. Smithin esittelemä käsite ”*Registers of Engagement*” pitää sisällään sen, miten kävijät toimivat kulttuuriperintökohteissa ja merkityksellistävät kokemuksiaan. Tämä lähestymistapa huomioi vierailijoiden tavanomaiset sekä poikkeukselliset kokemukset, ja keskeistä on kävijöiden ymmärtäminen. Käsite pitää sisällään ajatuksen siitä, että kulttuuriperinnön tuottamiseen ja kuluttamiseen sisältyy sosiaalisesti säädeltyjä käytäntöjä, mutta samalla kävijät toimivat aktiivisesti, jolloin he kyseenalaistavat sekä muokkaavat kulttuuriperinnön esitettyjä tulkintoja. Huomio keskittyy ammattilaisten sijaan yksilöihin ja ryhmiin.²⁴² Smithin mukaan ”registers of engagement”, tai ”osallistumisen rekisterit”, koostuvat kolmesta keskeisestä ulottuvuudesta. Ensimmäinen osa-alue on osallistumisen intensiteetti, joka voi vaihdella matalasta tai pinnallisesta hyvin intensiiviseen. Toinen osa-alue eli valenssi tarkoittaa, koettiinko kohde ja osallistuminen myönteisiä tunteita vahvistavana, herättivätkö ne ristiriitaisia tai neutraaleja reaktioita vai liittyikö kohteeseen kielteisiä tunteita. Kolmantena osa-alueena ovat jännitteet konservatiivisten ja liberaalien, sosiaalisten sekä poliittisten arvojen välillä. Tämä ulottuvuus on tärkeä sen vuoksi, että se auttaa tunnistamaan seurauksia, joita kulttuuriperintöön liittyvät käytännöt saavat aikaan kävijöiden toiminnassa.²⁴³ Näitä

---

²⁴⁰ duCros & McKercher 2012, 130.

²⁴¹ duCros & McKercher 2012, 130–132.

²⁴² Smith 2021, 64–65.

²⁴³ Smith 2021, 65–66.

kolmea ulottuvuutta täydentävät toissijaiset ulottuvuudet, kuten kehollisuus, kuinka tärkeää henkilölle on päästä fyysiseen kohteeseen, affektit ja tunteet, muistamisen ja unohtamisen prosessit, mielikuvitus ja leikkisyys sekä ideologiat.²⁴⁴ Smith antaa myös huomiota sille, että termit ”turisti” ja ”vierailija” sisältävät etäisen luonteen, ja niillä viitataan lähinnä viihdettä hakeviin henkilöihin, jotka eivät todellisuudessa ole yhteydessä kulttuuriperintökohteeseen.

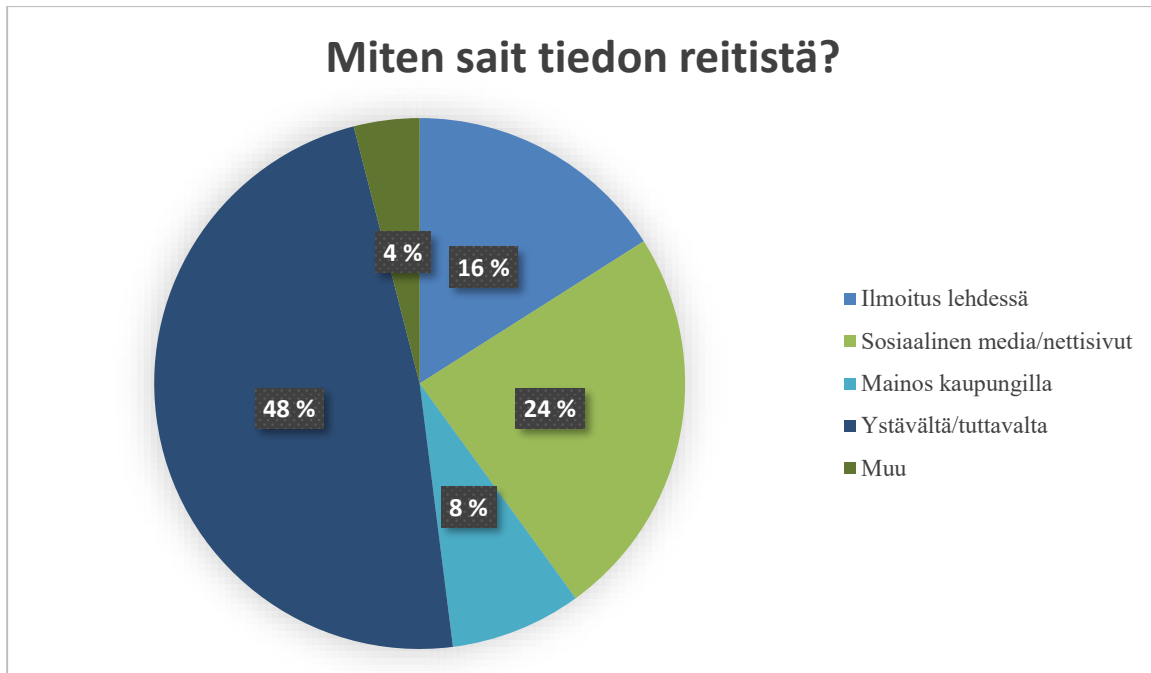
245

Palautekyselyn vastauksista voidaan havaita, että reitti houkuttelee ensisijaisesti historiasta ja luonnosta kiinnostuneita henkilöitä, mutta myös tiedon saanti erilaisten viestintäkanavien kautta toimi merkittävänä motivaatiotekijänä reitille lähtemiseen. Henkilöt, jotka osallistuivat kulttuuriympäristöreitien kulkemiseen historian tai luonnonympäristöjen kokemisen vuoksi, saattavat McKercherin ja duCrosin kulttuurimatkailejajamallia mukaillessa olla tavoitteellisia vierailijoita, joille kyseiset sisällöt ovat pääasiainen motiivi osallistumiselle. Toisaalta ne henkilöt, jotka lähtivät reitille ulkoilun, viestinnän tai sosiaalisten suositusten perusteella, voivat olla satunnaisia tai sattumanvaraisia matkailijoita, joille kulttuuriympäristöt tai historia eivät ole ensisijaisia motiiveja osallistumiseen, mutta joiden kiinnostus on herännyt reitin aikana. Smithin teorian näkökulmasta reitin kävijöiden osallistumisen intensiteetti vaihtelee intensiivisestä matalaan. Reitti houkuttelee historiasta ja luonnosta kiinnostuneita, joka viittaa aiheen merkityksellisyyteen, josta on palautekyselyn perusteella herännyt myönteisiä tunteita osallistujille. Toisaalta osalle vastanneista reitti ei ole herättänyt erityisiä tunteita ja siihen on suhtauduttu neutraalisti. Osalle on herännyt reitistä myös negatiivisempia tunteita. Reitien voidaan siis ajatella tavoittavan sekä motivoituneita kävijöitä että kevyemmin sitoutuneita kävijöitä, jotka suhtautuvat siihen eri tasoisella intensiteetillä.

---

²⁴⁴ Smith 2021, 66–71,

²⁴⁵ Smith 2021, 80–81.

Taulukko 4. Kysymys nro. 3: Miten sait tiedon reitistä?

Kyselyssä pyrittiin selvittämään myös sitä, mistä vastaajat olivat saaneet tiedon reitistä. Kysymyslomakkeen kolmantena kysymyksenä oli ”Miten sait tiedon reitistä?”, ja siihen oli kerääntynyt 25 vastausta. Kysymys oli avoin, jotta saatava tieto olisi mahdollisimman tarkkaa. Vastauksissa korostui sosiaalisen suosituksen tehokkuus. Kuten yllä olevasta kaaviosta on huomattavissa, 48 % vastaajista oli kuullut reitistä ystävältä tai tuttavalta. Vastausten perusteella myös sosiaalinen media ja internet ovat välittäneet tehokkaasti tietoa reitistä, sillä 24 % vastanneista oli saanut tiedon sosiaalisen median tai Hämeenlinnan kaupunginmuseon verkkosivujen kautta. 16 % vastaajista oli saanut tiedon reitistä lehti-ilmoituksen kautta ja 8 % oli nähnyt kaupungilla mainoksen reitistä esimerkiksi ilmoitustaulussa. 4 % vastauksista olivat sisällöltään epärelevantteja, eivätkä ne olleet oleellisia tätä tutkimusta varten, joten niitä ei ole luokiteltu mihinkään kategoriaan.

Sosiaaliset suositukset tiedonvälittäjinä korostuivat vastausaineistossa selvästi. Suullisen suosituksen tehokkuutta onkin käsitelty kirjallisuudessa laajalti, ja englanniksi aiheesta käytetään ilmaisua ”*word of mouth*”. Suullisten suositusten on todettu olevan yksi tehokkaimmista tietoisuuden lisäämisen keinoista esimerkiksi markkinoinnin näkökulmasta. George Silvermanin mukaan paras tapa lisätä jonkin yrityksen myyntiä, on saada asiakkaat puhumaan tuotteista oikeille henkilöille positiivisella tavalla. Tätä voidaan pitää suullisen

markkinoinnin ydinajatuksena.²⁴⁶ Myös Kolbin mukaan suulliset suositukset muokkaavat kuluttajien odotuksia, ja sukulaisten tai ystävien suositukset ovat vaikuttavampia kuin mediasta saadut suositukset.²⁴⁷ Tätä tukee myös McKinsey & Companyn tuottama kyselytutkimus, joka selvitti kuluttajien käyttäytymistä kansainvälisellä tasolla vuonna 2025. McKinsey ConsumerWise Sentiment Survey -kyselyyn osallistui yli 25 000 kuluttajaa 18 eri markkina-alueelta. Kyseisen kyselyn sekä State of the Consumer Market Survey -tutkimuksen tulokset yhdistävässä analyysissä on todettu, että sosiaalista mediaa ei yleisesti koeta luotettavaksi suositusten lähteeksi. Siitä huolimatta sosiaalisessa mediassa esiintyvät muiden käyttäjien mielipiteet vaikuttavat kuitenkin merkittävästi ostopäätöksiin.²⁴⁸ Tutkimuksen mukaan perhe ja ystävät ovat tutkimukseen osallistuneille luotettavin tiedonlähde ostopäätöksiä tehdessä.²⁴⁹ Myös Silvermanin mukaan suullista markkinointia pidetään uskottavampana ja luotettavampana kuin perinteisiä myynti- ja markkinointikeinoja. Lisäksi se saattaa tavoittaa enemmän ihmisiä nopeammin.²⁵⁰

Perinteinen suullinen suosittelu tapahtuu yleensä kasvotusten, jolloin henkilöt usein tuntevat toisensa, ja heidän on mahdollista seurata erilaisia sosiaalisia viiheitä. Yleensä keskustelu on myös yksityisempää, kun taas virtuaalisessa ympäristössä kommunikointi on usein avoimesti nähtävillä, eivätkä henkilöt tunne toisiaan henkilökohtaisesti. Tämä saattaa vaikuttaa siihen, millä tavoin erilaiset viestit tulkitaan.²⁵¹ Sekä Silverman että Kolb korostavat, että viestintäteknologian ja internetin kehityksen muutos on johtanut informaatiotulvaan, jossa ihmisillä on välitön pääsy tietoon ja toisten mielipiteisiin. He näkevät suulliset suositukset luontevana osana digitaalista ympäristöä.²⁵²

Aulangon kulttuuriympäristöreitin näkökulmasta sosiaalisten suosituksen tarkoituksena ei niinkään ole ollut suositella tuotteita, vaan välittää tietoa reitistä. Reitien osalta ei myöskään voida tietää, ovatko suositukset tapahtuneet vai kasvotusten, sillä tätä ei ole määritelty vastauksissa. Siitä huolimatta suositukset vaikuttavat aineiston perusteella olleen tehokkaita tiedonvälittäjiä, joten niiden voidaan ajatella tukevan tutkimuskirjallisuuden näkökulmia suullisten suositusten vaikuttavuudesta.

---

²⁴⁶ Silverman 2001, 6.

²⁴⁷ Kolb 2013, 84.

²⁴⁸ Coggins et al. 2025.

²⁴⁹ ibid.

²⁵⁰ Silverman 2001, 22–24.

²⁵¹ King, Racherla & Bush 2014, 169.

²⁵² Kolb 2013, 10–11, 84; Silverman 2001, 110–111.

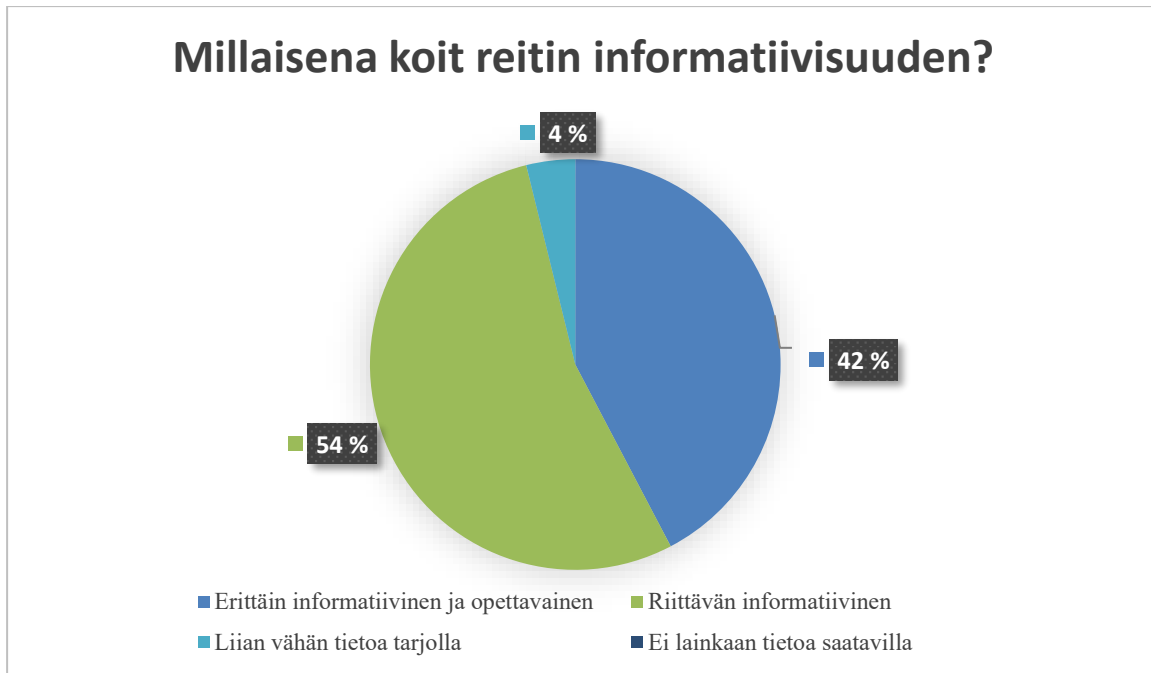
Vastausten perusteella tieto reitistä on levinnyt suullisten suositusten lisäksi erilaisten markkinointikanavien kautta. Kyselyaineiston perusteella tieto reitistä on tavoittanut vastaajia sosiaalisen median ja verkkosivujen kautta, lehti-ilmoituksista ja ilmoitustauluilta. Aineiston perusteella perinteiset markkinointikanavat, kuten ilmoitukset lehdessä, tavoittavat edelleen ihmisiä, mutta myös digitaalisissa ympäristöissä tapahtuva viestintä vaikuttaisi olevan tehokasta. Vastaukset tukevat monikanavaisen viestinnän tärkeyttä, joka tuli esille myös haastatteluaineistossa. Monikanavainen viestintä on tärkeää etenkin tilanteissa, joissa vastaanottajat eivät ole sijoittuneina yhteen paikkaan.²⁵³ Tämä on tunnistettu myös kirjallisuudessa, ja esimerkiksi Kolb toteaaakin, että kulttuuriorganisaatioiden olisi hyödyllistä löytää yhdistelmä perinteisiä markkinointikeinoja sekä sosiaalista mediaa asiakkaille viestiessä.²⁵⁴ Myös Floričić, Šker & Maras Benassi korostavat digitaalisen mainonnan tärkeyttä erityisesti kulttuurikohteille, sillä sen avulla on mahdollista tavoittaa laajempi yleisö, jolloin kulttuurinähtävyydet voivat houkutella enemmän kävijöitä ja tarjota osallistavampia kokemuksia.²⁵⁵ Kyselyaineistosta on huomattavissa, että tiedon saamiseen ja motivaatiotekijöihin liittyvät teemat kietoutuvat osittain toisiinsa. Vastaukset aiempiin kysymyksiin (Taulukko 3. & Taulukko 4.) sisälsivät useita samoja tekijöitä. Tiedon saaminen reitistä ei aineiston perusteella ainoastaan mahdollista osallistumista, vaan se toimii osalle vastanneista myös motivaation lähteenä. Tiedonlähteet ja eri kanavat, joiden kautta tieto saadaan, voivat siis samanaikaisesti herättää kiinnostuksen ja motivoida osallistumaan. Tämä korostaa edelleen viestinnän ja markkinoinnin merkitystä kävijöiden tavoittamisessa.

---

²⁵³ HA4.

²⁵⁴ Kolb 2013, 22–23.

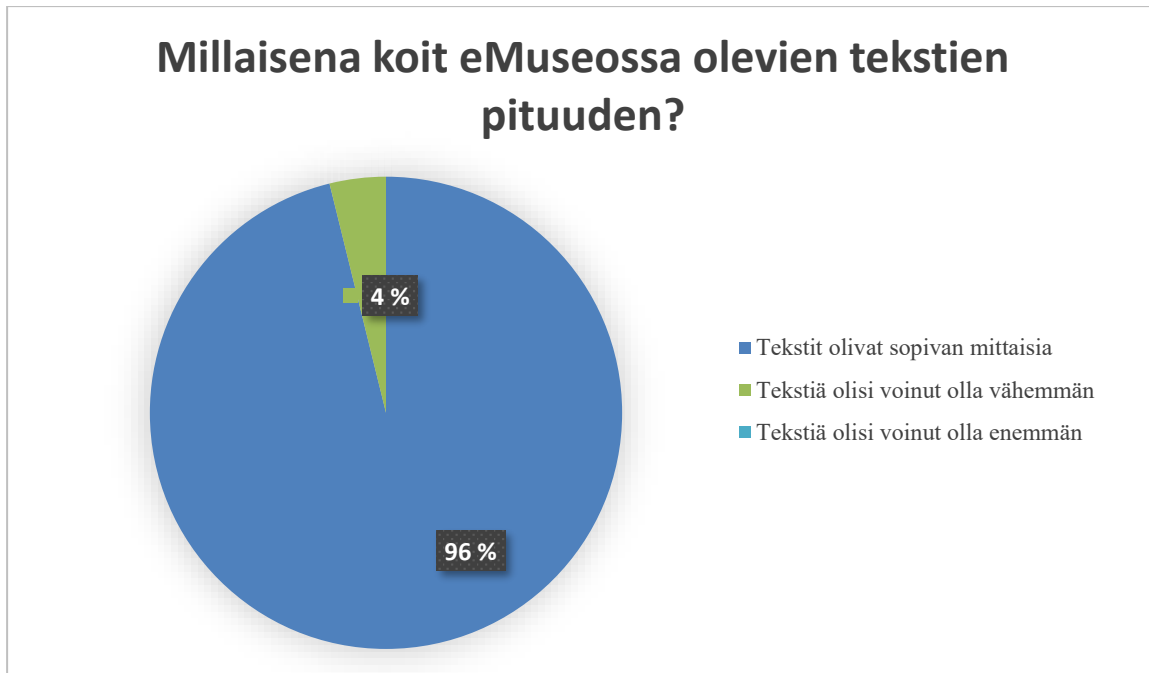
²⁵⁵ Floričić, Šker & Maras Benassi 2023, 83.

Taulukko 5. Kysymys nro. 2: Millaisena koit reitin informatiivisuuden?

Seuraava kysymys koski reitin tekstien sisältöä. Kysymyksen avulla pyrittiin selvittämään, millaisena kävijät kokivat kulttuuriympäristöreitin aiheisiin liittyvien tekstien informatiivisuuden. Vastaukset olivat positiivisia, sillä 0 % vastaajista oli sitä mieltä, että teksteissä ei ollut lainkaan tietoa saatavilla, ja vain 4 % oli sitä mieltä, että tietoa oli tarjolla liian vähän. Yllä olevasta kaaviosta voidaan myös huomata, että 42 % vastanneista koki tekstien olevan erittäin informatiivisia ja opettavaisia. 54 % vastanneista kokivat tekstit riittävän informatiivisina. Esimerkiksi Iakovaki ja muut ovat todenneet, että digitaalisten kulttuurireittien tavoitteena on lisätä kulttuuriperinnön tai kulttuuriympäristöjen näkyvyyttä, edistämistä ja tulkintaa hyödyntämällä erilaisia teknologioita. Lisäksi ne pyrkivät tarjoamaan lisätietoa, joka parantaa käyttäjäkokemusta.²⁵⁶ Tämän vuoksi kulttuuriympäristöreiteillä sijaitsevat tekstit ovat tärkeitä. Informaatiotekstit ovat keskeinen väline kulttuuriperinnön tulkinnassa ja tiedonvälityksessä. Ne takaavat sen, etteivät reitit ole ainoastaan kohteita luetteloiva sivusto. Lisäksi aineisto viittaa siihen, että reittien tekstien tulee sisältää riittävästi kontekstuaalista ja mielenkiintoista tietoa.

²⁵⁶ Iakovaki et al. 2023, 1516.

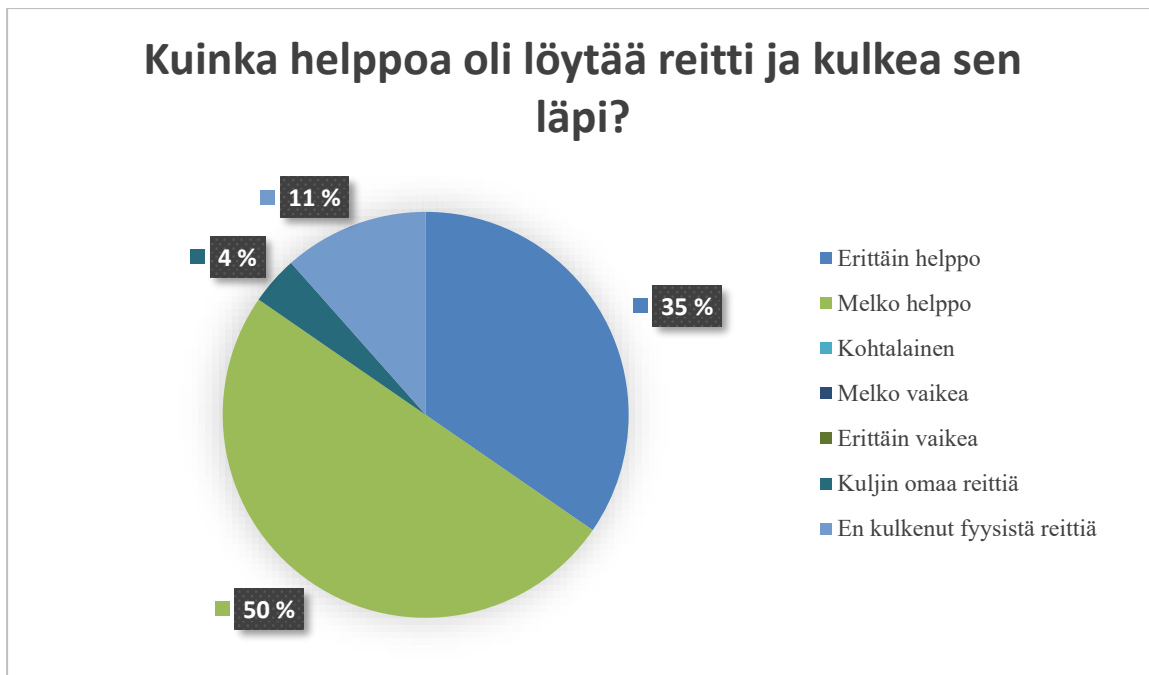
Taulukko 6. Kysymys nro. 4: Millaisena koit eMuseossa olevien tekstien pituuden?

Tekstien pituutta käsiteltiin neljännessä kysymyksessä. Kuten yllä olevasta taulukosta voidaan huomata, enemmistö vastaajista (96 %) piti tekstien nykyistä pituutta sopivana. Ainoastaan pieni osa vastanneista (4 %) koki, että tekstiä olisi voinut olla vähemmän, ja yksikään vastanneista (0 %) ei halunnut eMuseoon enempää tekstisisältöä. Vastaukset kietoutuvat edellisen kysymyksen kohdalla mainittuun tekstien informatiivisuuteen ja kulttuuriperinnön tulkitsemiseen, sillä tekstien pituus ja sisältö vaikuttavat siihen merkittävästi. Museokohteiden sekä kulttuurireittien opaste- ja selitetekstien pituudelle on esitetty käytännön suosituksia, joita voidaan soveltaa myös digitaalisiin kulttuuriympäristöreitteihin. Informaatiotekstien on suositeltavaa olla tiiviitä, sillä vierailijat käyttävät usein vain lyhyen ajan tekstien lukemiseen.²⁵⁷ Optimaalinen pituus tulkinnallisille teksteille on noin 150–300 sanaa.²⁵⁸ Aulangon kulttuuriympäristöreitin tekstiosuudet sisältävät noin 150–260 sanaa, joten ne vastaavat suositeltua pituutta. Lisäksi teksteissä olisi suositeltavaa käyttää selkeää kieltä, ja jakaa se kappaleisiin, joka parantaa niiden luettavuutta.²⁵⁹ Tämä on toteutettu Aulangon kulttuuriympäristöreitin tekstien osalta, ja lisäksi reitille on lisätty kuvia, jotka elävöittävät ja katkaisevat tekstiä, ettei se tuntuisi lukijalle liian raskaalta.

²⁵⁷ Johnson 1.9.2025.

²⁵⁸ *ibid.*

²⁵⁹ *ibid.*

Taulukko 7. Kysymys nro 5: Kuinka helppoa oli löytää reitti ja kulkea sen läpi?

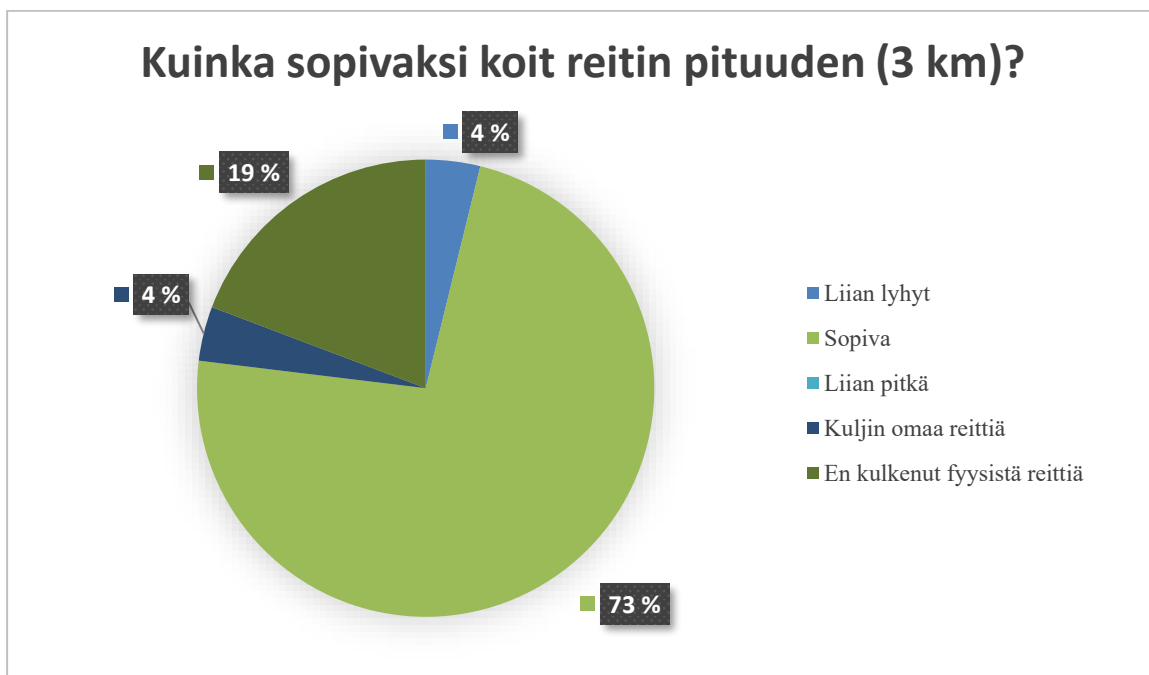
Kysymys viisi koski reitin fyysistä löydettävyyttä. Tämän kysymyksen avulla pyrittiin selvittämään, onko reitti ohjeiden perusteella löydettävissä, ja miten helppo sen läpi on kulkea. Kysymyksessä pyrin ottamaan huomioon myös sen, että reitti on mahdollista kulkea vapaavalintaisella tavalla. Vastauksista voidaan havaita, että kävijät ovat löytäneet reitin melko onnistuneesti. Taulukko 7. osoittaa, että 35 % vastanneista koki reitin löydettävyyden ja kulkemisen erittäin helpoksi. Enemmistö vastanneista (50 %) koki reitin olevan melko helposti löydettävissä ja kuljettavissa. Vastanneista 11 % ei kulkenut fyysistä reittiä, vaan ovat tutustuneet reittiin ainoastaan eMuseo-sivustolla, ja 4 % vastanneista on kulkenut omaa reittiään.

Boyd ja Timothy korostavat kylttien sijoittamisen tärkeyttä reiteille, sillä ne laadukkaasti suunniteltuna ohjaavat kävijää kulkemaan reitillä.²⁶⁰ Aulangon kulttuuriympäristöreitin osalta aihetta on sovellettu kuvailemalla reitin aloituspiste tarkasti. Aulangon alueella sijaitsee monia erilaisia polkuja, jotka olivat tärkeitä ottaa huomioon kulttuuriympäristöreittiä suunnitellessa. Tämän vuoksi eMuseoon oli välttämätöntä kuvailla reitin aloituspiste tarkasti. Fyysiset opasteet ja kyltit on korvattu kulttuuriympäristöreitillä karttapisteillä, jotka opastavat

²⁶⁰ Boyd & Timothy 2014, 198–199.

kulkemisessa. Aulangon näkötornin läheisyyteen on lisäksi sijoitettu kyltti, josta on mahdollista QR-koodin kautta tutustua kulttuuriympäristöreittiin.

Vastaukset reitin löydettävyyteen liittyen ovat positiivisia. Kyselyssä oli saatavilla myös vastausvaihtoehdot: ”kohtalainen”, ”melko vaikea” ja ”erittäin vaikea”. Kyseisiin kategorioihin ei tullut lainkaan vastauksia. Tulokset osoittavat reitin ohjeistusten olevan tällä hetkellä riittäviä, sillä vastausten perusteella kaikki kyselyyn vastanneet ovat löytäneet reitin ja onnistuneet kulkemaan sen läpi.

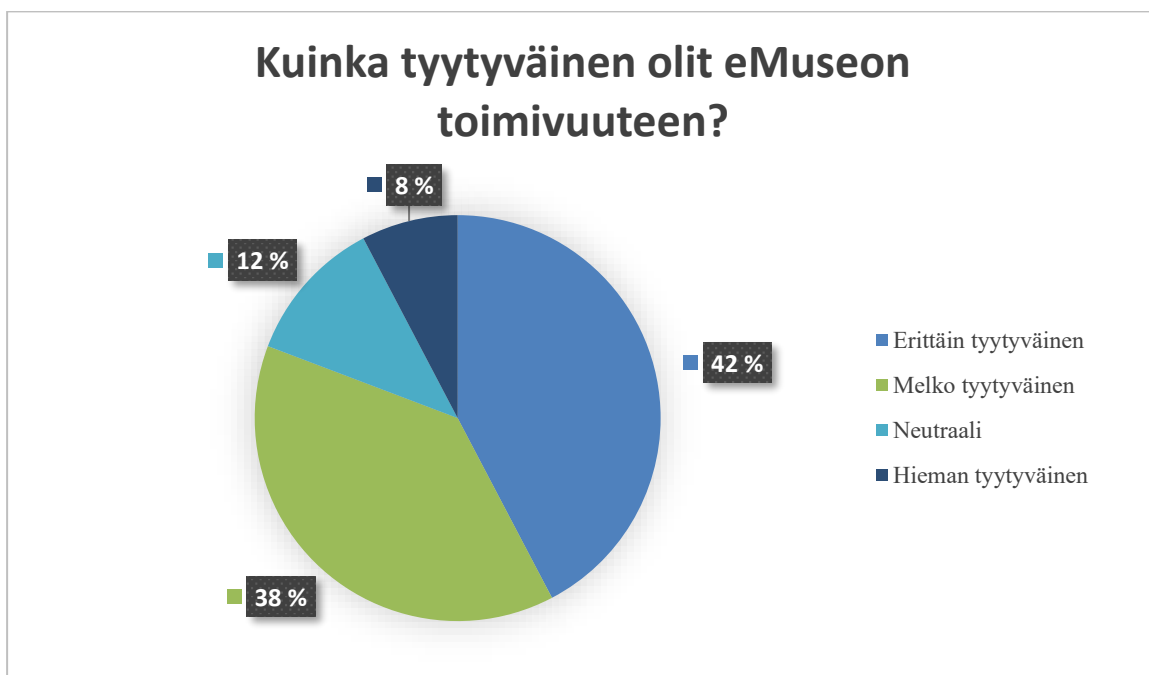

Taulukko 8. Kysymys nro. 6: Kuinka sopivaksi koit reitin pituuden (3 km)?

Kuudes kysymys käsitteli reitin fyysistä pituutta. Kulttuuriympäristöreitin kokonaispituus on noin kolme kilometriä, ja pituuden määrittäminen oli yksi keskeisimmistä asioista suunnitteluprosessin aikana. Reitin pituuden suunnittelussa pyrittiin löytämään tasapaino käytettävyyden, saavutettavuuden ja kävijäkokemuksen välillä siten, ettei reitti muodostuisi liian pitkäksi tai toisaalta liian lyhyeksi. Suunnitteluprosessissa piti huomioida myös se, miten karttapisteet saataisiin sijoitettua kartalle tasaisesti. Taulukosta 8. nähdään, että palautekyselystä saatujen vastausten perusteella noin kolmen kilometrin pituus osoittautui toimivaksi ratkaisuksi, sillä 73 % vastanneista koki reitin olevan sopivan pituinen. Ainoastaan 4 % vastaajista oli sitä mieltä, että reitti oli liian lyhyt. Vastanneista kukaan (0 %) ei kokenut reittiä liian pitkäksi. Osa vastanneista (4 %) oli kulkenut omaa reittiä, ja 19 % ei ollut

kulkenut fyysistä reittiä lainkaan, joten nämä vastaukset eivät ole reitin pituuden tarkastelun kannalta oleellisia.

Vastausten perusteella kolmen kilometrin pituus vaikuttaisi tällä hetkellä olevan ideaalinen, eikä reitin pituutta ole tarpeellista muuttaa. Huomionarvoista on myös se, että reittiä ei ole pakollista kulkea kartan osoittamalla tavalla, vaan pituuden voi päättää itse. Tämä antaa kävijälle vapauden muokata reitin pituutta haluamallaan tavalla ja esimerkiksi omalle kunnolle sopivaksi.

Taulukko 9. Kysymys nro. 7: Kuinka tyytyväinen olit eMuseon toimivuuteen?

Seuraavalla kysymyksellä pyrin selvittämään eMuseo-alustan toimivuutta ja käytettävyyttä²⁶¹. Alustan sujuva toimivuus ja käytettävyys ovat tärkeitä ominaisuuksia positiivisen käyttäjäkokemuksen saavuttamiseksi, joten aihetta oli myös olennaista selvittää palautekyselyn avulla. Vastaukset olivat jälleen rohkaisevia, mutta niissä oli havaittavissa myös vaihtelua. Yllä oleva taulukko havainnollistaa, että enemmistö (42 %) vastanneista oli erittäin tyytyväinen eMuseon toimivuuteen. 38 % vastanneista koki olevansa sivuston toimivuuteen melko tyytyväinen, ja 12 % koki sivuston käyttämisen neutraalina. 8 % oli

²⁶¹ Käytettävyydellä tarkoitetaan käyttäjän ja laitteen tai verkkosivun yhteistoiminnan kehittämistä tehokkaammaksi ja käyttäjän kannalta miellyttäväksi. Käytettävyyden menetelmissä hyödynnetään kognitiivisen psykologian sekä ihmisen ja koneen vuorovaikutuksen tutkimusta. Sinkkonen et al. 2009, 12.

sivustoon vain hieman tyytyväinen, mutta kukaan vastanneista (0 %) ei ollut valinnut eMuseon toimivuuden osalta vaihtoehtoa ”ei lainkaan tyytyväinen”.

Käyttäjäkokemus liittyy olennaisesti sovellusten käytettävyyteen ja toimivuuteen, ja se sisältää monia ulottuvuuksia, kuten graafisen suunnittelun, käyttöliittymän ja käyttöohjeet.²⁶² Palautekyselyn vastauksista voidaan havaita, että eMuseon toimivuuteen ollaan pääosin tyytyväisiä. Osa vastanneista kuitenkin koki käytön neutraalina tai hieman haasteellisena, joten toimivuuteen voisi olla hyödyllistä kiinnittää huomiota, ja esimerkiksi tarkempi tutkimus sivuston käytettävyydestä saattaisi olla oleellista. Sinkkonen ja muut käsittelevät käytettävyyden ulottuvuuksia teoksessaan *Käytettävyyden psykologia*. Heidän mukaansa kulttuurierot vaikuttavat ihmisten havaitsemiseen ja käyttäytymiseen esimerkiksi verkkosivujen ja käyttöliittymien osalta. Tästä esimerkkinä he käyttävät verkkosivun valikon havaitsemista, jota etsitään kulttuurin mukaan joko vasemmalta tai oikealta puolelta näyttöä. Hyvän käytettävyyden saavuttamiseksi on oleellista kohdentaa se omalle kohderyhmälle.²⁶³ Myös Iakovaki ja työryhmä tunnistavat ongelman siinä, että sovellusta saattavat käyttää erilaisista kulttuuritaustoista tulevat ihmiset, jolloin sovellus saattaa vaikuttaa hankalalta joillekin käyttäjäryhmille. Koko sovelluksen tulisi kielivaihtoehtojen ja asianmukaisen median tarjoamisen lisäksi mukautua eri kulttuuriryhmien tarpeisiin.²⁶⁴ Aulangon kulttuuriympäristöreittiä saattavat käyttää Aulangolla vierailevat matkailijat, joten sovelluksen tulisi olla helpokäyttöinen kaikista kulttuuritaustoista tuleville. Tämä vaatisi reitin tarkempaa tarkastelua ja kehitystä. Reitti on kuitenkin tällä hetkellä käännetty englanniksi, joka edesauttaa useampien matkailijoiden mahdollisuutta tutustua reittiin.

Myös navigointi, eli käyttäjän liikkuminen verkkosivustolla, on oleellinen osa käyttöliittymää, sillä sen avulla käyttäjä löytää etsimänsä sisällön. Navigointi on sisällön saavuttamista helpottava rakenne, jonka vuoksi navigointiratkaisut tulisi suunnitella huolellisesti.²⁶⁵ Tätä olisi hyödyllistä tarkastella Aulangon kulttuuriympäristöreitin näkökulmasta. eMuseon teknisestä käytettävyydestä vastaavat ensisijaisesti sivuston ylläpitäjät, mutta sivustolle syötettyä reittiä voi muokata esteettisesti käyttäjäystävällisemmäksi. Tätä voidaan tehdä

---

²⁶² Iakovaki et al. 2023, 1512.

²⁶³ Sinkkonen et al. 2009, 30–31.

²⁶⁴ Iakovaki et al. 2023, 1519.

²⁶⁵ Sinkkonen et al. 2009, 36–37.

esimerkiksi ulkoasua muokkaamalla, miellyttävämpien värien valinnalla sekä tekstien sijoittelulla.

4.4.1 Avoimen kysymyksen sisällönanalyysi

Kysymyslomakkeen viimeinen kysymys oli avoin kysymys, johon vastaajat saivat halutessaan vapaasti ilmaista mielipiteensä reitistä ja jättää kehitysehdotuksia. Kysymykseen tuli 19 vastausta, joiden sisällöllinen vaihtelu oli hyvin merkittävää. Suuri osa vastauksista sisälsi useita aiheita, joten vastaukset on pilkottu osiin, jotka olen jakanut edelleen eri teemoihin. Näin pyrin varmistamaan, että kaikki vastauksissa esille tulleet näkökulmat on huomioitu. Lopullisiksi teemojen pääluokiksi muodostuivat: reitin sisältöön liittyvä palaute, käytettävyys, positiivinen palaute ja kehitysehdotukset. Olen muodostanut palautteista ja niiden pääluokista havainnollistavan taulukon, jolla pyrin yksinkertaistamaan vastausten analysointia. Avaan aineistoa tarkemmin seuraavissa kappaleissa.

Reitin sisältö	Käytettävyys	Positiivinen palaute	Kehitysehdotukset
Tekstit koettiin informatiivisiksi ja kiinnostaviksi.	eMuseon käyttö koettiin sujuvaksi.	Reitti koettiin miellyttäväksi ja onnistuneeksi kokonaisuudeksi.	Esteettömyyden huomioiminen.
”Tiesitkö”-osuuksia pidettiin kiinnostavina.	Osalla haasteita sivustolla navigoinnissa (tekstien löytäminen, siirtyminen kartalle).	Avoimuus digitaalisia reittejä ja niiden käyttöä kohtaan.	Video- ja äänimateriaalin lisääminen reitille.
Tekstien pituus ja tasapainoisuus koettiin sopivana.	Sivuston ulkoasu ajoittain epäselvä.	Museon uudistuminen ja digitaalisuus.	Tekstien tarkentaminen.
Kirjoitusasua kuvattiin hyväksi.	Selkeämmän ohjeistuksen tarve.		Lapsia aktivoivat tehtävät reitin yhteyteen.
			Kuvien lisääminen mahdollisuuksien mukaan.

Taulukko 10. Palautekyselyn avoimen kysymyksen teemat ja vastaukset.

Ensimmäiseksi teemaksi muodostui teksteihin ja niiden sisältöön liittyvät maininnat, joita oli vastauksissa yhteensä viisi kappaletta. Vastauksissa oli positiivinen sävy, ja ne käsittelivät esimerkiksi tekstien pituutta. Vastauksissa korostui sisällön mielenkiintoisuus ja uuden oppiminen historiasta. Vastauksissa mainittiin myös tekstien tasapainoisuus sekä hyvä kirjoitusasu. Eräs vastaaja kommentoi tekstejä seuraavasti: ”Tekstin ”tiesitkö”-osuudet erittäin kiinnostavia! Tekstit olivat kokonaisuudessaan paljon kertovia ja mielenkiintoisia! Kiitos!”²⁶⁶

Seuraavana teemana aineistosta nousi esiin eMuseon käytettävyyteen ja teknisiin huomioihin liittyvät vastaukset. Mainintoja tähän teemaan liittyen oli yhteensä seitsemän, ja niiden sävy vaihteli positiivisesta kehittävään. Eräs vastanneista pohti eMuseon toimivuutta liikuntarajoitusten ja yksin liikkumisen kannalta positiivisessa valossa, mutta totesi samalla, ettei kuitenkaan itse suosi QR-koodien käyttöä. Palautteessa kommentoitiin myös laitteen varassa liikkumista, jota vastaaja ei kokenut positiivisen asiana.²⁶⁷ Osassa vastauksista korostui eMuseon hyvä tekninen toimivuus sekä halu hyödyntää palvelua jatkossakin. Osa vastauksista sisälsi kuitenkin myös käytettävyyteen ja teknisiin huomioihin liittyviä haasteita. Vastauksissa oli havaittavissa rakentava näkökulma, ja kommenteissa esiteltiin hyödyllisiä havaintoja reitin mahdollista jatkokehitystä varten. Esimerkiksi eräs vastaus koski reitin etusivun ulkoasua. Vastaaja oli havainnut, että ”jatka palveluun” -painike sulautuu taustalla olevaan kuvaan, ja ehdotti värin vaihtamista tai painikkeen uudelleen sijoittamista sivulle.²⁶⁸ Myös Sinkkonen ja muut korostavat käyttöliittymien ulkoasun tärkeyttä visuaalisen navigoinnin näkökulmasta. Heidän mukaansa käyttäjän huomiota voi kuljettaa näyttöä pitkin, ja näkyvä struktuuri voidaan rakentaa siten, että navigointi on helppoa.²⁶⁹ Ulkoasun suunnittelussa on hyödyllistä ottaa huomioon elementtien kontrasti toisiin elementteihin esimerkiksi niiden tummuuden, värin, koon ja muodon sovittamisella.²⁷⁰

Aineistosta on huomattavissa, että eMuseo on käyttäjien näkökulmasta ajoittain vaikeakäyttöinen, sillä vastauksissa toistuu reitin tekstien löytämisen haasteet. Eräs vastaajista kuvailee eMuseon käyttöä kattavasti:

---

²⁶⁶ Palautekyselyn aineisto: Kysymys nro 8. Vastaus 18/19.

²⁶⁷ Palautekyselyn aineisto: Kysymys nro 8. Vastaus 7/19.

²⁶⁸ Palautekyselyn aineisto: Kysymys nro 8. Vastaus 17/19.

²⁶⁹ Sinkkonen et al. 2009, 92.

²⁷⁰ Sinkkonen et al. 2009, 96.

eMuseon käyttäminen vaatii hieman perehtymistä. Aluksi menin loopissa eMuseolle ohjaavan sivun ja reitin välillä, kun klikkasin ensimmäisen kohdan "tutustu" painiketta. Myös eMuseon reitin selostepisteiltä palaaminen takaisin kartalle voisi olla ohjeistetumpi. Sen kyllä hoksaa, että yläoikean e paikka pistettä painamalla voi palata, mutta tämä tieto voisi olla sanallisesti esim. kunkin infotekstin jälkeen esim. "Pääset palaamaan takaisin kartalle valitsemalla [kuva symbolista] yläoikealta." ²⁷¹

Vastauksen perusteella käyttäjä on kohdannut haasteita eMuseon käytössä ja sivustolla liikkumisessa, mutta on lopulta onnistunut löytämään ratkaisut ongelmiin. Tämä viittaa siihen, että sivusto ei ole täysin intuitiivinen, mutta sen käyttö on opittavissa lyhyen perehtymisen jälkeen. Vastaaja mainitsee myös karttanäkymälle palaamiseen liittyvän ohjeistuksen puutteen. Tämä on kuitenkin lyhyesti sanallistettu eMuseossa "Reitin alkupiste"-kohdan yhteydessä. On kuitenkin mahdollista, että lause jää käyttäjiltä huomaamatta, joka tukee vastaajan esittämää ajatusta ohjeistamisen toistamisen tarpeesta useammassa kohdassa. Sinkkonen ja muut ovat todenneet, että selkeä ja helposti opittava järjestelmä parantaa tuotteen tehokkuutta, jolloin virheiden korjaamiseen ei kulu aikaa. Heidän mukaansa opittavuus on yksi keskeisimpiä osa-alueita käytettävyyden näkökulmasta, ja epäintuitiivisissa tuotteissa jopa kokeneiden käyttäjien virheikäyttö kasvaa. ²⁷² Vastauksista voidaan havaita, että eMuseon sivustolla eteneminen vaikuttaisi ajoittain olevan haasteellista. Tämä havainto, samoin kuin sivuston ulkoasua koskevat kommentit, kytkeytyvät vahvasti käytettävyyteen ja navigointiin, joita käsiteltiin aiemmin (Taulukko 9.). Avoimeen kysymykseen saatu palaute vahvistaa käsitystä siitä, että Aulangon kulttuuriympäristöreitin käytettävyyteen ja toimivuuteen voisi olla aiheellista kiinnittää huomiota käytössä olevien mahdollisuuksien puitteissa, etenkin ulkoasun muokkaamisen ja selkeän ohjeistamisen kautta. Sivuston vaikeakäyttöisyyteen saattaa vaikuttaa myös tottumattomuus digitaalisten kulttuuriympäristöreittien käyttöön.

Kolmanneksi teemaksi aineiston pohjalta muodostui kehitysehdotuksia sisältävät palautteet. Osa myös edellisen kategorian vastauksista sisälsi kehittämiseen liittyviä kommentteja, mutta kohdistuivat suoraan sivuston käytettävyyteen, joten ne oli perusteltua liittää kyseiseen kategoriaan. Kehittämiseen liittyviä mainintoja kerääntyi aineistosta viisi. Eräs vastaaja oli

---

²⁷¹ Palautekyselyn aineisto: Kysymys nro 8. Vastaus 8/19.

²⁷² Sinkkonen et al. 2009, 194.

jättänyt kommentin koskien lasten osallistamista reitillä, jota kannattaa mahdollisesti hyödyntää tulevaisuudessa:

Vedetyllä kierroksella oli erilaisia tehtäviä luonnon tarkkailuun liittyen. Tällaisten lisääminen selosteiden loppuun voisi aktivoida myös lapsia ja auttaa heitä odottamaan, kun huoltajat tutustuvat tekstiin.²⁷³

Kaksi vastausta koski reitin esteettömyyttä, johon toivottiin kiinnitettävän enemmän huomiota. Toisessa vastauksista ehdotettiin lisäämään eMuseoon videomateriaalia reitistä, jossa myös selitettäisiin sanallisesti sivustolla olevat tekstit.²⁷⁴ Samankaltainen pohdinta nousi esille reittiä suunnitellessa, mutta ajallisten resurssien puutteen vuoksi se jäi vielä toteuttamatta. Tällä hetkellä Aulangon kulttuuriympäristöreitin saavutettavuus perustuu siihen, että reitin saa kulkea haluamallaan tavalla, ja että se on saatavilla digitaalisesti, joka tarjoaa tutustumiseen monipuolisuutta ja vapautta. Esimerkiksi liikuntarajoitteisten on mahdollista kulkea reitti esteettömällä sijainnilla, jossa he voivat lukea tekstit valitsemillaan paikoilla. Sivustolle on mahdollista syöttää ääni- ja videotiedostoja, joten näitä olisi tulevaisuudessa mahdollista sekä kannattavaa hyödyntää saavutettavuuden parantamiseksi.

Neljäs esille noussut teema oli positiiviset palautteet, joita kerääntyi aineistosta kahdeksan. Vastauksista ilmeni, että kulttuuriympäristöreitti on ollut usealle käyttäjälle mieluinen ja onnistunut kokemus. Palautteet olivat yleisluontoisia ja myönteisiä mainintoja reitistä, eivätkä ne viitanneet erityisesti mihinkään tiettyyn osa-alueeseen reittiä koskien. Eräs palaute on kuitenkin tämän tutkielman näkökulmasta erityisen merkityksellinen, sillä se koski museotoiminnan kehittymistä ja digitalisaatiota: ”Erittäin ilahtuneena totean museon venyvän ja uudistuvan vaikka mihin.

Kiitos kaikille!”²⁷⁵

Palautteet viestivät myönteisestä suhtautumisesta digitaalisten ratkaisujen hyödyntämiseen, joka on esimerkiksi kulttuuriympäristöreittien tulevaisuuden kannalta rohkaisevaa. Vaikka palautekyselyn aineistossa on havaittavissa myös negatiivisempia miellelyhtymiä esimerkiksi eMuseon käyttöön ja digitaalisuuteen, on positiivisempia sävyjä havaittavissa enemmän.

---

²⁷³ Palautekyselyn aineisto: Kysymys nro 8. Vastaus 8/19.

²⁷⁴ Palautekyselyn aineisto: Kysymys nro 8. Vastaus 1/19.

²⁷⁵ Palautekyselyn aineisto: Kysymys nro 8. Vastaus 6/19.

5 Tutkimustulokset ja pohdinta

Tässä pro gradu -tutkielmassa olen käsitellyt kulttuuriympäristöihin ja niitä esitteleviin digitaalisiin reitteihin liitettyjä merkityksiä. Olen tarkastellut, miten nämä merkitykset rakentuvat asiantuntijoiden, käyttäjien ja instituutioiden välisessä vuorovaikutuksessa. Painopisteenä tutkimuksessa ovat olleet digitaaliset kulttuuriympäristöreitit, erityisesti Aulangon kulttuuriympäristöreitti, joka on muodostanut tutkimukseen käytännönläheisen näkökulman. Digitaalisten kulttuuriympäristöreittien osalta olen pyrkinyt selvittämään, mitkä tekijät vaikuttavat niiden onnistumiseen tiedonvälittäjinä. Lisäksi tutkielman tavoitteena oli tutkia ja tuottaa Aulangon kulttuuriympäristöreitin kehitysmahdollisuuksia, jotta se palvelisi kulttuuriympäristöjen tunnettuuden edistämistä käyttäjäystävällisesti. Tässä luvussa pyrin tuomaan tarkemmin ilmi tutkimuksen tuloksia ja vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Esittelen kuitenkin Aulangon kulttuuriympäristöreittiä koskevat kehitysehdotukset tarkemmin seuraavassa luvussa.

Tämän tutkielman aineiston perusteella voidaan todeta, että kulttuuriympäristöihin ja reitteihin liitetyt merkitykset rakentuvat moniulotteisesti. Nämä merkitykset kytkeytyvät erityisesti yhteistyöhön, osallistamiseen, vuorovaikutukseen, uuden oppimiseen, markkinointiviestintään, digitaalisten reittien monipuolisuuteen ja saavutettavuuteen. Kulttuuriympäristöihin liitetyt merkitykset painottuvat hieman eri tavoin asiantuntijoiden ja käyttäjien näkökulmissa. Käyttäjien näkökulmissa korostuvat henkilökohtaiset kokemukset, virkistyskäyttö ja kiinnostus historiaan sekä luontoon, kun asiantuntijat puolestaan painottavat esimerkiksi kulttuuriympäristöjen suojelua, yhteiskunnallista merkitystä ja tiedonvälittämisen tärkeyttä. Aineiston perusteella on kuitenkin havaittavissa useita yhteyksiä niissä asioissa, joita sekä asiantuntijat että kulttuuriympäristöreittien käyttäjät pitävät tärkeinä ja merkityksellisinä.

Yhteistyö nousi haastatteluaineiston perusteella välttämättömäksi osaksi kulttuuriympäristötyötä ja kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisäämistä. Se koettiin erityisesti asiantuntijoiden osalta merkitykselliseksi. Yhteistyötä toteutetaan monipuolisesti eri tahojen kanssa esimerkiksi tapahtumissa, yhteishankkeissa ja viestinnässä. Aineistosta voidaan havaita, että yhteistyöhön liittyy myös osallistaminen, joka nousi esille varsinkin haastatteluaineistossa. Osallistava kulttuuri on lisääntynyt viime vuosina, ja esimerkiksi museoille tärkeä vapaaehtoistyö nivoutuu osallistavaan toimintaan. Osallistaminen liittyy

tähän tutkielmaan ja kulttuuriympäristöihin olennaisesti, sillä tutkimusaineisto ja tutkimuskirjallisuus osoittavat, että kulttuuriympäristöjen merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa yleisön ja asiantuntijoiden kanssa. Siksi on keskeistä sisällyttää yleisöt mukaan tähän vuorovaikutukseen, jolloin heidän on mahdollista tuoda esille omat mielipiteensä. Digitaaliset kulttuuriympäristöreitit voivat tarjota uusia mahdollisuuksia tällaisen vuorovaikutuksen toteuttamiseksi. Tämä toteutuu etenkin silloin, jos reitit sisältävät palautekyselyitä, kommentointimahdollisuuksia tai muita elementtejä, jotka mahdollistavat kaksisuuntaisen viestinnän reitin luoneen organisaation kanssa.

Kulttuuriympäristöihin ja reitteihin liitettyjä merkityksiä ovat myös oppiminen ja kulttuuriympäristökasvatus, jotka ovat nähtävissä sekä asiantuntijoiden että käyttäjien toimesta. Oppimisen halu on tulkittavissa Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselyn aineistosta, sillä kiinnostus historiaa tai luontoa kohtaan on nimetty vastauksissa yhdeksi suurimmista motivaatiotekijöistä osallistua reitille. Myös palautekyselyn avoimen kysymyksen vastauksissa esiintyi useita mainintoja uuden, mielenkiintoisen tiedon oppimisesta reitin aiheiden osalta. Sen sijaan haastatteluaineistossa oppimisen tärkeyttä tarkastellaan etenkin oman alueen kulttuuriympäristöjen tuntemisen näkökulmasta, josta voi syntyä monia hyötyjä, kuten henkilökohtaisen ja paikallisen identiteetin rakentumista tai yhteisöllisiä kokemuksia. Haastatteluaineistossa korostetaan lisäksi kulttuuriympäristöjen arvojen ymmärtämisen tärkeyttä, mikä tukee kulttuuriympäristöjen suojelua.

Kulttuuriympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä oppiminen saattaa kuitenkin joskus sisältää oletuksen kävijöiden roolista ainoastaan passiivisina tiedon vastaanottajina, mikä on tärkeää huomioida tämän tutkimuksen yhteydessä. Laurajane Smithin teorian mukaan museoiden ja kulttuuriperintökohteiden käyttäjät nähdään usein ensisijaisesti oppijoina, mikä rajoittaa ymmärrystä heidän roolistaan. Näkökulma asettaa kävijät asiantuntijatiedon vastaanottajiksi, vaikka todellisuudessa yleisöt osallistuvat aktiivisesti kulttuuriperinnön merkitysten muodostamiseen.²⁷⁶ Smith ei kiistä oppimisen tärkeyttä, ja etteikö sitä tapahtuisi, mutta hänen mukaansa kulttuuriperintökohteissa vierailulla on myös sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia vaikutuksia. Oppimisen lisäksi käyttäjät rakentavat ja tuottavat tietoa, joten ainoastaan oppimiseen keskittyvä näkökulma voi korostaa esimerkiksi museoiden

---

²⁷⁶ Smith 2021, 75.

institutionaalista valtaa.²⁷⁷ Oppimisen merkitystä ei kuitenkaan tule vähätellä, koska se on tämän tutkielman aineistoista havaittavissa tärkeäksi sekä asiantuntijoiden että käyttäjien keskuudessa. Smithin ajatukset yhdessä aineiston kanssa vahvistavat näkemystä siitä, että kulttuuriympäristöihin liitetyt merkitykset rakentuvat yhteistyössä kävijöiden, instituutioiden ja ammattilaisten kesken.

Myös aiemmin mainittua osallistamista on oleellista tarkastella samankaltaisista näkökulmista. Esimerkiksi Elisabeth Crooke kritisoi yhteisöjä ja kulttuuriperinnön politiikkaa käsittelevässä artikkelissaan sitä, että osallistamisen ja yhteistyön paikallisten kanssa odotetaan nykyään koskevan miltei kaikkea museotoimintaa, kun aikaisemmin se nähtiin erillisenä tehtävänä. Crooken mukaan museoista on tullut osa laajempia sosiaali- ja talouspolitiikan tavoitteita, ja vaikka yhteisö nähdään usein ruohonjuuritason käsitteenä, yhteisöpolitiikka on usein ylhäältä johdettua. Museotalalla onkin Crooken mukaan alettu haastaa vallitsevia käsityksiä siitä, kuka saa päättää mitä museoissa esitetään.²⁷⁸ Nämä osallistamiseen ja asiantuntijavallan haastamiseen liittyvät näkökulmat ovat linjassa myös Laurajane Smithin esittämään teoriaan auktorisoidusta kulttuuriperinnöstä, jossa hän kritisoi esimerkiksi asiantuntijoiden vallan määrää kulttuuriperinnön merkityksellisyyden määrittelyssä.²⁷⁹

Edeltävien näkökulmien myötä herää ajatus siitä, voiko osallistaminen joskus toimia ainoastaan politiikan välineenä. On siis oleellista tarkastella, missä määrin osallistava toiminta on aidosti osallistavaa. Osallistamisessa on keskeistä yleisöjen aito mahdollisuus vaikuttaa instituutioiden toimintaan, päätöksiin ja kulttuuriympäristöjen merkitysten rakentamiseen. Esimerkiksi kulttuurireittien kohteet ovat usein ylhäältä päätettyjä. Aulangon kulttuuriympäristöreitin näkökulmasta palautekysely mahdollistaa palautteen antamisen lisäksi vuorovaikutuksen kävijöiden ja museon välillä. On kuitenkin todettava, että reitin kohteet on päätetty museon toimesta, joten käyttäjät eivät ole voineet vaikuttaa kohteiden valintaan. Tulevaisuuden kulttuuriympäristöreittien suunnittelussa saattaisi olla hyödyllistä sisällyttää kohteiden valitsemiseen yleisön mielipiteet, joka lisäisi osallistumisen mahdollisuutta.

---

²⁷⁷ Smith 2021, 75–77.

²⁷⁸ Crooke 2011, 57–59.

²⁷⁹ ks. viitteet 171 & 172.

Vaikka osallistamiseen liittyvä kritiikki on syytä tunnistaa ja huomioida, tämän tutkielman näkökulmasta osallistamisen myönteiset puolet näyttävät keskeisempinä kuin kielteiset. Tutkimuksen aineistosta on havaittavissa, että osallistamisella on keskeinen merkitys kulttuuriympäristötyössä ja kulttuuriympäristöreittien näkökulmasta. Osallistamista ja vapaaehtoistyötä voidaan pitää tehokkaina keinoina tehostaa kulttuuriympäristötyön vaikutusta. Niiden avulla saadaan lisäksi näkyvyyttä kulttuuriympäristöihin liittyviin teemoihin. Esimerkiksi Hurahda Hämeeseen -hankkeen näkökulmasta, osallistaminen on välttämätöntä sen onnistumisen kannalta. Sekä osallistaminen että oppiminen kytkeytyvät myös kulttuuriympäristöjen tunnettuuden edistämiseen.

Aineisto osoittaa, että viestintä ja tapahtumat toimivat kulttuuriympäristöjen tunnettuuden edistämisessä merkittävinä välineinä, joita pidetään merkityksellisinä etenkin asiantuntijoiden, mutta myös käyttäjien osalta. Erilaiset paikalliset ja kansainväliset tapahtumat toimivat tehokkaina keinoina lisätä näkyvyyttä, ja niiden järjestäminen kertoo myös alan joustavuudesta sekä muuntautumiskyvystä. Aulangon kulttuuriympäristöreitille järjestetty kierros osoittaa tapahtumien vetovoimaisuuden, kun taas palautekyselyn tulokset osoittavat viestinnän tärkeyden. Aineiston perusteella markkinointiviestintä on merkityksellistä käyttäjien ja asiantuntijoiden keskuudessa. Monikanavaisen viestinnän voidaan todeta olevan tehokkainta tiedonvälittämistä, koska sen avulla tavoitetaan suurempia ihmismääriä. Tapahtumien, sanomalehtimainonnan, sosiaalisen median ja verkkosivustojen yhdistäminen luo kokonaisuuden, jonka avulla kulttuuriympäristöistä on mahdollista viestiä kokonaisvaltaisesti, ja tätä pidetään merkityksellisenä. Monikanavaisuuden tärkeys on huomattavissa myös Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselyn vastauksista, sillä niiden perusteella vastaajat ovat saaneet tiedon reitistä monien eri kanavien kautta.

Aineistosta on havaittavissa, että markkinointi ja suulliset suositukset motivoivat käyttäjiä osallistumaan, ja viestintä voidaan kokea tähän ikään kuin kutsuna. Sen sijaan asiantuntijoille viestintä näyttää ajoittain haasteena ja ennen kaikkea strategisena työkaluna, jota pyritään kehittämään. Viestintä on kuitenkin tärkeää kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisäämisen näkökulmasta niin asiantuntijoille kuin käyttäjillekin. Viestintä ja markkinointi voidaan nähdä keskeisenä osana kulttuuriympäristöjen merkitysten rakentumista, koska niiden avulla voidaan myös lisätä kiinnostusta aiheeseen. Tämä puolestaan korostaa suunnitelmallisuuden merkitystä.

Kulttuuriympäristöihin ja niitä esitteleviin reitteihin liitetään usein positiivisia merkityksiä, kuten aiemmin mainittu oppimisen tärkeys. Aineistosta voidaan kuitenkin selvästi havaita, että kulttuuriympäristöt ovat moniulotteisia kokonaisuuksia, joihin liittyy positiivisten näkökulmien lisäksi haasteellisia ulottuvuuksia. Kuten etenkin haastatteluaineistosta nousi esille, kulttuuriympäristöjen ymmärtämisen ja arvostamisen voidaan ajatella olevan niiden suojelun lähtökohtana, sillä mitä tärkeämpinä kulttuuriympäristöjä pidetään, sitä herkemmin niitä halutaan myös vaalia. Tähän vaikuttaa oleellisesti kulttuuriympäristön käsitteen ymmärtäminen ja siihen liitetyt merkitykset. Käsitteen ymmärtäminen ja monimutkaisuus nousivat aineiston perusteella haasteellisiksi osa-alueiksi.

Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselyn aineistossa ei ole suoraan nähtävissä kulttuuriympäristön käsitteen ymmärtämisen puutetta, mutta vastaajat ovat kuitenkin nimenneet pääasiallisiksi kiinnostuksen kohteikseen historian ja luonnon, eivät niinkään kulttuuriympäristöjä. Tämä saattaa viitata siihen, että reitin aihetta ei ole välttämättä sisäistetty, vaikka historia ja luonto toki ovatkin usein kulttuuriympäristöjen keskiössä. Aineistot viittaavat laajemmin siihen, että käsitteen määrittely on tärkeää. Sen avaaminen ja kohteiden merkitysten esittäminen ovat kulttuuriympäristöviestinnän kannalta keskeisiä. Arkisten ympäristöjen ja kulttuuriperintökohteiden korostamista pyritään jo edistämään esimerkiksi ympäristöministeriön toteuttamalla sanastotyöllä, Hurahda Hämeeseen -hankkeen avulla sekä Adoptoi monumentti -toiminnan kautta, mutta kulttuuriympäristön käsitteen ymmärtäminen saattaisi vaikuttaa positiivisesti myös digitaalisten kulttuuriympäristöreittien käyttästeeseen.

Vaikka digitaaliset reitit ovat aineiston perusteella monipuolisia kulttuuriympäristötiedon välittäjiä, erääksi haasteeksi nousivat tilastoinnin ja mittaamisen ongelmat, jotka saattavat vaikuttaa myös digitaalisten reittien onnistumiseen. Kulttuurireittien vaikuttavuuden ja hyötyjen mittaaminen koetaan haasteelliseksi, sillä tilastointiin liittyy useita aspekkeja, jotka pitäisi ottaa huomioon. Tätä on oleellista pohtia kulttuurireittien mittaamisessa, joka olisi tärkeää reittien kehittämisen kannalta. Tutkimustulokset herättävät kuitenkin kysymyksen siitä, missä määrin reittien vaikuttavuuden mittaaminen on mahdollista perinteisin mittarein. Etenkin isojen reittikokonaisuuksien osalta tilastointi voi olla haasteellista, mutta se saattaa olla suoraviivaisempaa pienemmillä, yhden toimijan reiteillä, kuten Aulangon kulttuuriympäristöreitillä. Kun kyseessä on vain yksi reitti, jonka ohessa ei ole suurta toimintaa, kävijöiden motiiveja voi olla helpompi selvittää.

Tämän tutkielman kannalta merkittävä havainto on, että kulttuuriympäristöihin kohdistuva mielenkiinto on kasvussa. Tämä on nähtävissä esimerkiksi Reittien lumoa -kampanjan tehokkuudessa, joka viittaa siihen, että esimerkiksi kulttuuriympäristöihin liittyvä sosiaalisen median sisältö aktivoi ihmisiä. Myös palautekyselyn vastausten positiivinen sävy kertoo aiheen vetovoimaisuudesta. Kiinnostus kulttuuriympäristöihin on nähtävissä myös vuoden 2025 toukokuussa järjestetyn opastetun kierroksen kautta. Kierrokselle osallistujat olivat aktiivisia ja esittivät monia kysymyksiä, joka kertoo aiheiden mielenkiintoisuudesta. Kiinnostuksen lisääntyminen voi laajemmasta kontekstista tarkasteltuna viitata ihmisten kasvavaan tarpeeseen ymmärtää historiaa ja omia elinympäristöjään paremmin. Tämä kasvava tarve tarjoaa uusia mahdollisuuksia myös kulttuuriympäristöreittien käytölle.

Mahdollisesti vieläkin tärkeämpänä havaintona tämän tutkielman osalta voidaan pitää sitä, että digitaaliset kulttuuriympäristöreitit nähdään monipuolisina, ja niiden käytölle ollaan avoimia. Tutkimuksen tulokset ja kulttuuriympäristöreitteihin liitetyt merkitykset ovat rohkaisevia tulevaisuuden kulttuuriympäristöreittien kannalta, sillä suhtautuminen reitteihin näyttäytyy positiivisena. Reitit nähdään kattavina kulttuuriympäristökasvatuksen välineinä, jotka tarjoavat joustavan tavan tutustua kulttuuriympäristöihin verrattuna perinteisiin reitteihin. Sekä asiantuntijat että käyttäjät liittävät monipuolisuuden ja joustavuuden merkityksiä digitaalisiin kulttuuriympäristöreitteihin. Aineistoista on tulkittavissa, että asiantuntijat tarkastelevat digitaalisia reittejä strategisesta näkökulmasta, kun taas käyttäjien näkökulma on kokemuslähtöinen ja käytännöllisempi. Tämä asetelma vaikuttaa kuitenkin luonnolliselta, ja aineiston perusteella voidaan todeta, että kaikki osapuolet ovat tunnistaneeet digitaalisten reittien teknologisten mahdollisuuksien hyödyt. Näitä mahdollisuuksia myös toivotaan sovellettavaksi reiteillä. Monipuolisuutta tarkastellessa on kuitenkin hyvä huomioida, ettei tiedon esittämisestä tule liian monimutkaista. Esimerkiksi liiallinen sisältö voi monipuolisuudesta huolimatta heikentää reitin käyttökokemusta.

Aineiston ja tutkimuskirjallisuuden perusteella voidaan päätellä, että reitit saattavat myös vahvistaa paikkasidonnaista oppimista. Tämä toteutuu etenkin, jos reitillä esiteltävät kohteet sijaitsevat konkreettisesti sen varrella. Tällöin on mahdollista yhdistää digitaalisten reittien monipuoliset hyödyt, kuten laajan tiedon tarjoaminen ja audiovisuaalisuus paikan päällä kokemiseen. Reitit voivat auttaa hahmottamaan kohteita osaksi arkiympäristöä, mikä tukee myös aineistossa esille nousutta tarvetta tehdä kulttuuriympäristöistä helpommin

ymmärrettäviä ja lähestyttäviä. Tätä voidaan toteuttaa esimerkiksi digitaalisen tarinankerronnan kautta, jota on mahdollista lisätä digitaalisiin reitteihin.

Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselyn aineisto toi esiin kehittämismahdollisuuksia etenkin selkeämmän ohjeistuksen, käytettävyyden ja reitin ulkoasun muokkaamisen osalta. Nämä kehitysmahdollisuudet kytkeytyvät lisäksi laajemmin digitaalisten kulttuuriympäristöreittien onnistumiseen tiedonvälittäjinä. Pysin tämän tutkimuksen avulla selvittämään reittien onnistumiseen liitettyjä ominaisuuksia, ja aineiston perusteella voidaan todeta, että digitaalisten reittien potentiaali monipuolisina tiedonvälittäjinä korostuu etenkin, jos ne ovat laadukkaasti toteutettuja, helppokäyttöisiä sekä löydettäviä. Näitä ominaisuuksia pidetään tärkeinä reitin onnistumisen kannalta niin asiantuntijoiden kuin käyttäjien osalta.

Digitaalisten reittien onnistumisen keskeiseksi osa-alueeksi tunnistettiin myös saavutettavuus. Saavutettavan tiedon olemassaolo on kulttuuriympäristöjen osalta tärkeää, sillä se mahdollistaa aiheesta oppimisen laajemmalle kohderyhmälle. Digitaalisten kulttuuriympäristöreittien osalta herää kuitenkin myös tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä, jotka koskevat digitaalisten ratkaisujen käyttöä. Digitaalisilla alustoilla sijaitseva tieto voi lisätä saavutettavuutta, mutta se saattaa kuitenkin myös sulkea pois sellaisia ihmisryhmiä, joilla ei esimerkiksi ole riittäviä taitoja tai välineitä käyttää digitaalisia sovelluksia. Tutkimuksen aikana on noussut esille, että kulttuuriympäristöillä on mahdollisuus lisätä yhteisöllisyyttä ja paikkaan kuulumisen kokemuksia. Tämän vuoksi on perusteltua todeta, että saavutettavuuteen on kiinnitettävä huomiota kulttuuriympäristöreittejä suunniteltaessa. Saavutettavan reitin avulla voidaan vähentää ulkopuolisuuden kokemuksia ja vahvistaa yhteisöllisyyttä.

Aineiston perusteella reiteissä arvostetaan etenkin käyttäjien osalta selkeitä ohjeita, mielenkiintoista ja sopivan pituista tekstiä, sekä audiovisuaalisuutta. Nämä asiat vaikuttavat reittien onnistumiseen, ja samoja elementtejä nousi esille myös Hämeenlinnan kaupunginmuseon työntekijöiden palautekyselyssä. Tämä osoittaa ammattilaisten näkemysten tukevan käyttäjien mielipiteitä. Aineistoista on havaittavissa, että epäselvä ohjeistus ja sivuston huono käytettävyys saattavat heikentää käyttökokemusta ja estää tiedon omaksumista. Iakovakin ja työryhmän mukaan matkailijat ovat nykyään usein teknologisesti taitavia, mutta osalta saattaa silti puuttua tarvittavaa teknologista osaamista. Tämän vuoksi

sovelluksen käyttöön liittyvä ohjeistus tai jopa koulutus voi olla tarpeellista.²⁸⁰ Ohjeistukseen ja käytettävyyteen on tärkeää panostaa reittiä suunnitellessa, jotta se palvelisi tiedon välittämistä tehokkaasti. Kulttuuriympäristötiedon välittämisen näkökulmasta olisi hyödyllistä pohtia tiedon mielenkiintoista esittämistä, joka on käyttäjille ymmärrettävää. Tämä lisää osaltaan kulttuuriympäristön tunnettuuden lisäämistä ja sen arkistamista suurelle yleisölle.

Tämän tutkielman kannalta erääksi keskeiseksi pohdinnan aiheeksi nousee Aulangon kulttuuriympäristöreittiin liitettyjen merkitysten ristiriitaisuus museon työntekijöiden ja reitin käyttäjien välillä. Hämeenlinnan kaupunginmuseon työntekijöiden palautekyselyssä nousi verrattain vahvasti esille reitin kohteiden irrallisuus, jota fyysiset opasteet voisivat minimoida. Tämä ei kuitenkaan tullut juurikaan esille Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselyssä. Syitä tähän eroavaisuuteen on perusteltua tarkastella. Eroa saattaa olennaisesti selittää se, että Aulangon reitin palautekyselyssä ei esitetty suoraa kysymystä opasteisiin liittyen. Mahdollisuus kehitysehdotusten esittämiselle oli kuitenkin tarjottu avoimen kysymyksen kautta, ja kysymyksen vastauksissa opasteet tulivat esille ainoastaan kerran, ikään kuin kysymyksenä. Tässä yhteydessä on syytä pohtia sitä, onko osa palautekyselyyn vastanneista osallistunut toukokuun opastetulle kierrokselle, jolloin reitin kulkeminen ei ole ollut omatoimista. Lisäksi merkittävä osa kyselyyn vastanneista oli tutustunut reittiin ainoastaan eMuseossa, eivätkä he olleet kulkeneet fyysistä reittiä. Nämä tekijät ovat saattaneet vaikuttaa siihen, millaisia kehitystarpeita aineistosta nousi esiin. Tulevaisuudessa olisi hyödyllistä tarkastella erikseen omatoimisten käyttäjien kokemuksia, ja erottaa ne selvästi mahdollisten kierrosten osallistuneiden mielipiteistä.

Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan pitää rohkaisevina tulevaisuuden kulttuuriympäristötyön ja digitaalisten reittien suunnittelun näkökulmasta. Tutkimustulosten yleistettävyyttä tarkastellessa on kuitenkin otettava huomioon, että Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselyyn vastanneiden otanta jäi melko pieneksi. Lisäksi kyselyssä ei selvitetty vastaajien taustatietoja, kuten sukupuolta tai ikää, mutta tämä olisi ollut perusteltua. Esimerkiksi asuinpaikan selvittämisellä olisi voitu saada lisää tietoa siitä, ovatko reitin käyttäjät paikallisia vai matkailijoita. Tämä rajoittaa osittain käyttäjäryhmien välisten erojen tarkastelua. Vastauksista voidaan silti havaita, että digitaalisille reiteille on kysyntää, jonka vuoksi tämä tutkimus on ollut ajankohtainen ja merkityksellinen.

---

²⁸⁰ Iakovaki et al. 2023, 1520.

6 Aulangon kulttuuriympäristöreitin kehitysehdotukset ja loppuyhteenveto

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut lähemmin Aulangon kulttuuriympäristöreittiä, jonka osalta olen pyrkinyt luomaan kehitysehdotuksia, jotta se palvelisi paremmin kulttuuriympäristötiedon välittämistä. Esittelen seuraavaksi nämä kehitysehdotukset, jotka perustuvat aineistosta saatuihin tuloksiin, mutta myös omakohtaiseen kokemukseeni reitin toteutuksesta. Tarkoituksena on tuoda esiin kehittämiskohteita, joiden avulla reittiä voitaisiin parantaa, mutta joita on mahdollista soveltaa myös tulevaisuuden kulttuuriympäristöreittien suunnittelussa. Ensimmäinen, ja mielestäni tärkein kehitysehdotus liittyy reitin ohjeistukseen. Reitillä esiteltävät kohteet eivät sijoitu fyysisesti reitin varrelle, joten tätä pitäisi entisestään selventää ohjeistuksessa, vaikka asia onkin mainittu tekstissä. Aulangon kulttuuriympäristöreitin tapauksessa ei ollut mahdollista suunnitella reittiä siten, että kohteet sijaitsevat fyysisesti reitillä, koska ne ovat isoja kokonaisuuksia ja sijaitsevat maantieteellisesti kaukana toisistaan. Tulevia reittejä suunnitellessa voisi kuitenkin olla hyödyllisempää, jos kohteet olisivat koettavissa paikan päällä. Tämä saattaisi vahvistaa käyttäjien kokemusta kulttuuriympäristöistä ja vahvistaa konkreettista oppimista, eivätkä kohteet näyttäytyisi irrallisina.

Aulangon kulttuuriympäristöreitin potentiaali välittää tietoa kulttuuriympäristöistä voisi vahvistua, jos reitillä esiteltäisiin kulttuuriympäristön käsitettä. Toisena kehitysehdotuksena esitänkin, että reitille lisättäisiin erillinen osio, jossa avattaisiin käsitettä lyhyesti. Tämä saattaisi tukea käyttäjien kokonaiskuvan hahmottamista kulttuuriympäristöistä ja auttaisi sijoittamaan tekstien sisällöt laajempaan kontekstiin. Käsitteen määrittelyn sisällyttäminen reitille palvelisi myös sen arkistamista ja kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisäämistä.

Kolmas keskeinen kehitysehdotus liittyy käyttäjäkokemuksen parantamiseen, joka tuli esille palautekyselyn aineistossa. Kyselyn perusteella osa käyttäjistä koki sivustolla navigoinnin ajoittain haasteelliseksi. Tätä olisi mahdollista pyrkiä parantamaan johdonmukaisen ohjeistuksen lisäksi ulkoasun selkeyttämisellä ja esimerkiksi havainnollistavilla kuvilla, jotka helpottaisivat ohjeiden ymmärtämistä. Mahdollisimman selkeä sivusto palvelisi omatoimisia käyttäjiä tehokkaimmin. Selkeyttä on tärkeää tarkastella myös mobiilikäytön näkökulmasta, sillä eMuseo näyttäytyy huomattavasti selkeämmin tietokoneen näytöllä. Reitin käytön

kannalta on kuitenkin oleellista, että sivusto on käyttäjäystävällinen mobiililaitteella, sillä reittiä kuljettaessa puhelin on todennäköisesti ensisijainen käyttöväline.

Lisäksi Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselyn vastauksissa nousi esiin esteettömyyden näkökulma. Reitti ei ole tällä hetkellä esteetön, eikä sitä voida tämänhetkisessä sijainnissa suunnitella esteettömäksi. Liikuntarajoitteisten on kuitenkin mahdollista kulkea reitti haluamallaan paikalla, sillä reitti on saatavilla eMuseossa digitaalisesti. Vaikka reittiä ei ole mahdollista muuttaa esteettömäksi, sen saavutettavuutta voitaisiin kuitenkin parantaa. Esitänkin viimeisenä kehitysehdotuksena, että reitille lisättäisiin kuvat tai videot sen fyysisestä ympäristöstä. Lisäksi saavutettavuutta voisivat edistää äänitiedostot, jotka sisältäisivät eMuseon tekstit puhuttuina.

Tämä tutkielma on vahvistanut käsitystäni kulttuuriympäristöjen tärkeydestä. Aineiston pohjalta tekemiäni päätelmien myötä on oleellista todeta, että kulttuuriympäristöt ovat moniulotteisia kokonaisuuksia, jotka tuottavat yhteiskunnallisia, kulttuurisia, sosiaalisia ja yksilöllisiä hyötyjä sekä hyvinvointivaikutuksia. Ne myös tukevat kestävästä kehityksen tavoitteita sekä kulttuuriperinnön säilymistä. Tutkimus osoittaa, että kulttuuriympäristöjen ymmärtäminen on niihin liittyvän toiminnan keskipisteenä. Tämä saattaa helpommin johtaa niiden arvostukseen sekä suojeluun. Kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisääminen edellyttää aktiivista, pitkäjänteistä, kohderyhmälähtöistä ja monikanavaista viestintää sekä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Digitaalisilla kulttuuriympäristöreiteillä on aineiston pohjalta erinomainen kyky välittää tietoa kulttuuriympäristöistä, ja niiden käytölle ollaan avoimia niin asiantuntijoiden kuin käyttäjien keskuudessa. Tämä havainto kannustaa digitaalisten reittien suunnittelua myös tulevaisuudessa, ja digitaaliset reitit tarjoavatkin monipuolisen vaihtoehdon kulttuuriympäristöihin tutustumiseen.

Tutkimuksessa selvisi, että digitaalisilla kulttuuriympäristöreiteillä on vahvaa potentiaalia lasten ja nuorten kulttuuriympäristökasvatuksessa. Vaikka muutamia kulttuuriympäristöpolkuja on jo suunniteltu opetuskäyttöön, olisi niitä mielestäni mahdollista hyödyntää enemmän, etenkin digitaalisessa muodossa. Esitänkin jatkotutkimuksen aiheeksi digitaalisten kulttuuriympäristöreittien vaikuttavuuden mittaamista pedagogisesta näkökulmasta. Olisi hyödyllistä selvittää lasten ja nuorten näkemyksiä digitaalisista reiteistä, jotta niitä pystyttäisiin kehittämään kyseisen kohderyhmän tarpeisiin. Myös lasten ja nuorten käsitystä kulttuuriympäristön käsitteestä olisi tärkeää pohtia, sillä varhaisessa vaiheessa

aloitettu kulttuuriympäristökasvatus tukee tiedon omaksumista. Lasten ja nuorten näkemysten pohjalta viestintää voitaisiin kehittää ja muokata tarkemmin kyseiselle kohderyhmälle. Lisäksi samankaltaisia asioita voisi olla hyödyllistä tutkia myös erilaisista kulttuuritaustoista tulevien näkökulmista.

Kuva 8. Näkymä Aulangolta, M/S Tampere ja poikia Rautatiesillalla. Kuvaaja Teuvo Kanerva 1957–1959. Museovirasto.

Lähteet

Kaikki internetlähteet tarkistettu 1.4.2026.

Tutkimusaineisto

Haastattelut

Haastattelu 1 (HA1): Kulttuuriympäristöasiantuntija, Hämeenlinnan kaupunginmuseo. Etähaastattelu 14.3.2025.

Haastattelu 2 (HA2): Suunnittelija, ympäristöministeriö. Etähaastattelu 18.3.2025.

Haastattelu 3 (HA3): Erityisasiantuntija, Museovirasto. Etähaastattelu 3.4.2025.

Haastattelu 4 (HA4): Projektipäällikkö, Hurahda Hämeeseen -hanke. Etähaastattelu 28.4.2025.

(Kaikissa haastatteluissa haastattelija Tia Kinnunen, muistiinpanot tekijän hallussa).

Kyselyt

Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekysely. Anonyymi kyselyaineisto (N=25). Vastaukset kerätty Webropol-alustalla ajalta 18.10.2024-9.10.2025.

Hämeenlinnan kaupunginmuseon työntekijöille suunnattu palautekysely. Anonyymi kyselyaineisto (N=5). Vastaukset kerätty Webropol-alustalla 3.12.2024.

Aulangon kulttuuriympäristöreitti

Reitin suunnittelu ja prosessin havainnointi vuosien 2024–2025 välillä.

Havainnointiaineisto

Opastettu kierros 24.5.2025. Aulangon kulttuuriympäristöreitti. Havainnointi.

Tutkimuskirjallisuus

af Forselles-Riska, Cecilia 2006: ”Menneisyyden muuttuvat paikat”. Teoksessa Knuuttila, Seppo, Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.) *Paikka – Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 218–231.

Alastalo, Marja & Åkerman, Maria 2015: ”Asiantuntijahaastattelun analyysi: Faktojen jäljillä”. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Alexander, Bryan 2011: *The New Digital Storytelling: Creating Narratives with New Media*. Santa Barbara: Praeger. EBSCOhost.

- Barthel-Bouchier, Diane (2013) 2016: *Cultural Heritage and the Challenge of Sustainability*. New York: Routledge. Ebook Central. <https://doi.org/10.4324/9781315431055>
- Bedwell, Wendy L. & Wildman, Jessica L. & DiazGranados, Deborah & Salazar, Maritza & Kramer, William S. & Salas, Eduardo 2012: "Collaboration at work: An integrative multilevel conceptualization". *Human Resource Management Review*, 22(2), 128–145. <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.utu.fi/science/article/pii/S1053482211000544>
- Bladen, Charles & Kennell, James & Abson, Emma & Wilde, Nick 2018: *Events Management: An Introduction*. Toinen painos. Lontoo: Routledge. EBSCOhost. <https://doi.org/10.4324/9781315695204>
- Bowitz, Einar & Ibenholt, Karina 2009: "Economic impacts of cultural heritage – Research and perspectives". *Journal of Cultural Heritage*, 10(1), 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.culher.2008.09.002>
- Boyd, Stephen W. & Timothy, Dallen J. 2015: *Tourism and Trails: Cultural, Ecological and Management Issues*. Bristol: Channel View Publications. Ebook Central. <https://doi.org/10.21832/9781845414795>
- Champion, Eric Malcom & Pujol Tost, Laia 2007: "A critical examination of presence applied to Cultural Heritage". *Presence. The 10th Annual International Workshop on Presence*, 245–256. https://www.researchgate.net/publication/228749964_A_Critical_Examination_of_Presence_Applied_to_Cultural_Heritage
- Crooke, Elisabeth 2011: "The politics of community heritage: motivations, authority and control". Teoksessa Waterton, Emma & Watson Steve (toim.) *Heritage and Community Engagement: Collaboration or Contestation?* Lontoo: Routledge, 55–69. ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=1397565&pq-origsite=primo#>
- Clark, Michael 2012: "Achieving memorable places "Urban sense of place" for successful urban planning and renewal?" Teoksessa Convery, Ian, Corsane, Gerard & Davis, Peter (toim.) *Making Sense of Place: Multidisciplinary Perspectives*. Woodbridge: Boydell Press, 119–132.
- Fingerroos, Outi & Kokko, Marja 2022: "Tutkimuseetiikka ja hyvä tieteellinen käytäntö". Teoksessa Fingerroos, Outi, Kajander, Konsta & Lappi, Tiina-Riitta (toim.) *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*. Tietolipas 274. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 64–89.
- Floričić, Tamara, Šker, Irena & Maras Benassi, Hermina 2023: "Enhancing Digital Promotion of Cultural Attractions: Assessing Websites, Online Marketing Tools and Smart Technologies". *Business Systems Research*, 14(1), 72–92. <https://doi.org/10.2478/bsrj-2023-0004>
- Föhl, Patrick S. & Pröbstle, Yvonne 2013: "Co-operation as a central element of cultural tourism: A German perspective". Teoksessa Smith, Melanie & Richards, Greg (toim.) *The Routledge Handbook of Cultural Tourism*. Lontoo: Routledge, 146–156. EBSCOhost. <https://doi.org/10.4324/9780203120958>
- Giaccardi, Elisa (toim.) 2012: *Heritage and Social Media: Understanding Heritage in a Participatory Culture*. New York: Routledge, 24–35. ProQuest Ebook Central. <https://doi.org/10.4324/9780203112984>
- Giannini, Tula & Bowen, Jonathan P. 2022: "Museums and Digital Culture: From Reality to Digitality in the Age of COVID-19". *Heritage* 5(1), 192–214. <https://doi.org/10.3390/heritage5010011>

- duCros, Hilary & McKercher, Bob 2012: *Cultural Tourism The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*. New York: Routledge. ProQuest Ebook Central.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=1039336&pq-origsite=primo>
- Harrison, Rodney 2013: *Heritage: Critical Approaches*. Routledge.
- Heikkurinen-Montell, Tuula 2003: ”Hämeen kiinteät muinaisjäänökset”. Teoksessa Putkonen, Lauri, Kaunisharju, Kirsi & Seppänen, Minna (toim.) *Rakennettu Häme - Maakunnallisesti arvokas rakennusperintö*. Helsinki: Rakennustieto Oy, 16–22.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2022: *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus. Toinen painos. Ellibs Ebooks. <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523458123>
- Holmes, Kirsten 2003: ”Volunteers in the heritage sector: a neglected audience?” *International Journal of Heritage Studies*, 9(4), 341–355. <https://doi.org/10.1080/1352725022000155072>
- Hovi, Tuomas 2017: ”Kulttuurimatkailu”. Teoksessa Edelheim, Johan & Ilola, Heli (toim.) *Matkailun avainkäsitteet*. Rovaniemi: Lapland University Press, 64–69.
https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63093/Matkailututkimuksen_avaink%C3%A4sitteet_pdfA.pdf
- Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto, Eerika & Mäkinen, Minna & Väkeväinen, Nina 2022: ”Havainnointi ja haastattelu”. Teoksessa Fingerroos, Outi, Kajander, Konsta & Lappi, Tiina-Riitta (toim.) *Kulttuurien tutkimuksen menetelmät*. Tietolipas 274. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 179–205.
- Iakovaki, Eleftheria & Konstantakis, Markos & Teneketzis, Alexandros & Konstantakis George 2023: ”Analyzing Cultural Routes and Their Role in Advancing Cultural Heritage Management within Tourism: A Systematic Review with a Focus on the Integration of Digital Technologies”. *Encyclopedia* 3(4), 1509–1522. <https://doi.org/10.3390/encyclopedia3040108>
- Jenkins, Henry & Purushotma Ravi & Weigel Margaret & Clinton Katie & Robison Alice J. 2009: *Confronting the Challenges of Participatory Culture Media Education for the 21st Century*. The MIT Press, Massachusetts Institute of Technology. <https://doi.org/10.7551/mitpress/8435.001.0001>
- King, Robert Allen, Racherla, Pradeep & Bush, Victoria D. 2014: ”What We Know and Don't Know About Online Word-of-Mouth: A Review and Synthesis of the Literature”. *Journal of Interactive Marketing* 28 (3), 167–183. <https://doi.org/10.1016/j.intmar.2014.02.001>
- Kolb, Bonita M. 2013: *Marketing for Cultural Organizations: New Strategies for Attracting Audiences*. New York: Routledge. Kolmas painos. ProQuest Ebook Central.
<https://doi.org/10.4324/9780203102367>
- Kähkönen, Sari 2015: ”Kulttuuriympäristöohjelmien kulttuuriympäristö”. *Tahiti*, 5(4).
<https://tahiti.journal.fi/article/view/85590>
- Leppänen, Marko & Pajunen, Adela 2017: ”Terveysmetsä: tunnista ja koe elvyttävä luonto”. Gummerus.
- Maaranen, Päivi 2001a: ”Esihistorian jäljet”. Teoksessa Lounatvuori, Irma & Putkonen, Lauri (toim.) *Rakennusperintömme – Kulttuuriympäristön lukukirja*. Helsinki: Rakennustieto, 15–20.

- Maaranen, Päivi 2001b: ”Arkeologisen perinnön hoito”. Teoksessa Lounatvuori, Irma & Putkonen, Lauri (toim.) *Rakennusperintömme – Kulttuuriympäristön lukukirja*. Helsinki: Rakennustieto, 188–190.
- Pentescu, Alma 2023: ”Cultural Heritage and New Technologies: Exploring Opportunities for Cultural Heritage Sites from Gen Z’s Perspective”. *Studies in Business and Economics*, 18(3), 230–243. <https://doi.org/10.2478/sbe-2023-0056>
- Putkonen, Lauri 2003: ”Rakennuskulttuuri Hämeessä”. Teoksessa Putkonen, Lauri, Kaunisharju, Kirsi & Seppänen, Minna (toim.) *Rakennettu Häme - Maakunnallisesti arvokas rakennusperintö*. Helsinki: Rakennustieto Oy, 30–61.
- Rautamäki, Maija 2001: ”Lähtökohtana maisema”. Teoksessa Lounatvuori, Irma & Putkonen, Lauri (toim.) *Rakennusperintömme – Kulttuuriympäristön lukukirja*. Helsinki: Rakennustieto Oy, 8–14.
- Sabah, Şenay (toim.) 2023: ”Introductory Chapter: From Traditional to Digital Storytelling.” Teoksessa *Digital Storytelling - Content and Application. Business, Management and Economics*, 1. Lontoo: IntechOpen, 3–7. <https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/135347>
- Shim, Hyeseung & Kyung Taek Oh & O’Malley, Conor & Ji Young Jun & Chung-Kon Shi 2024: ”Heritage Values, Digital Storytelling, and Heritage Communication: The Exploration of Cultural Heritage Sites in Virtual Environments”. *Digital Creativity* 35(2), 171–197. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14626268.2024.2313585>
- Silverman, George 2001: *Secrets of Word-of-Mouth Marketing: How to Trigger Exponential Sales Through Runaway Word of Mouth*. New York: Amacom. ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=243080>
- Simon, Nina 2010: *The Participatory Museum*. Santa Cruz: Museum 2.0. <https://participatorymuseum.org/read/>
- Sinkkonen, Irmeli & Kuoppala, Hannu & Parkkinen, Jarmo & Vastamäki, Raino 2009: *Käytettävyyden psykologia*. Adage Oy. https://vanhavillatehdas.fi/tiedon-visualisointi-aineistoja/Kaytettavyden_psykologia.pdf
- Smith, Laurajane 2021: *Emotional Heritage. Visitor Engagement at Museums and Heritage Sites*. Routledge. Taylor & Francis Ebooks Complete. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi:2443/10.4324/9781315713274>
- Smith, Laurajane 2006: *Uses of Heritage*. New York: Routledge.
- Smyth, Karen & Power, Andrew 2016: ”Heritage, health and place: The legacies of local community-based heritage conservation on social wellbeing”. *Health & Place* 39, 160–167. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2016.04.005>
- Svensson, Daniel, Sörlin, Sverker & Saltzman, Katarina 2021: ”Pathways to the Trail – Landscape, Walking and Heritage in a Scandinavian Border Region”. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography* 75(5), 243–255. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00291951.2021.1998216>

- Sørmoen, Oddbjørn 2009: *Accessibility to Cultural Heritage Nordic Perspectives*. TemaNord, 572. Tanska: Nordic Council of Ministers. 13–15. <https://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701020&dswid=-8516>
- Tilley, Christopher 2006: "Introduction: Identity, Place, Landscape and Heritage". *Journal of Material Culture* 2006 11(1–2), 7–32. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1359183506062990>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Ellibs Ebooks. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-04-0011-8>
- Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura 2013: "Kulttuuriperintökysymysten jäljillä". Teoksessa Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää ja Aura Kivilaakso (toim.) *Mitä on kulttuuriperintö?* Tietolipas 243. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2–27.
- Yıldırım, Özge & Ceylin, Özer & Derya Güleç & Sungur, Aslı 2021: "Route Generator for Integrating Cultural Heritage to Smart City: Ontheroute". Teoksessa Ioannides, Marinos, Fink, Eleanor, Cantoni, Lorenzo & Champion, Erik. (toim.) *Digital Heritage Progress in Cultural Heritage: Documentation, Preservation, and Protection*. 8th International Conference, EuroMed 2020, Virtual Event, November 2–5, 2020. Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-73043-7>
- Wang, ShuSheng & Xu, Yuqian & Yang, Xinyi & Zhang, Yuan & Yan, Pei & Jiang, Yuan & Wang, Kai 2023: "Urban cultural heritage is mentally restorative: an experimental study based on multiple psychophysiological measures". *Front. Psychol.* 14:1132052. <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2023.1132052/full>

Viranomais- ja asiantuntijälhteet

- Ahola, Teija, Tulonen, Annu & Utriainen, Heidi 2007: *Kulttuuriympäristöjen Häme. Hämeen alueellinen kulttuuriympäristöohjelma 2007–2013*. Hämeen ympäristökeskuksen raportteja 4/2007. Hämeenlinna: Hämeenlinnan Offsetkolmio. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/45225/HAMra_4_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hämeen liitto 2019: *Hämeen maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt*. <https://hameenliitto.fi/content/uploads/2021/08/Hameen-maakunnallisesti-arvokkaat-rakennetut-kulttuuriymparistot-selvitys-1.pdf>
- Lahdenvesi-Korhonen, Leena 2009: *Kulttuuriympäristöohjelma – miksi ja miten*. Suomen Ympäristö 10/2009. Helsinki: Ympäristöministeriö. <https://helda.helsinki.fi/items/324b9309-df64-4f04-bd19-42e19be0d490>
- Mattila, Mirva (toim.) 2023: *Valtioneuvoston periaatepäätös kulttuuriperintöstrategiasta 2023–2030*. Valtioneuvoston julkaisuja 7/2023. Helsinki: Valtioneuvosto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164637/VN_2023_7.pdf
- Mikkola, Marja & Jutila, Heli & Putkonen, Lauri & Seppälä, Sirkka-Liisa 2001: *Vanajaveden laakson maisema, esihistoria, rakennettu kulttuuriympäristö ja luonto*. Alueelliset ympäristöjulkaisut 245, Hämeen ympäristökeskus. Hämeenlinna: Hämeen ympäristökeskus.

Museovirasto, opetus- ja kulttuuriministeriö & ympäristöministeriö 2021: *Kulttuuriperintöbarometri 2021*. Haettu 30.4.2025.

https://stmuseovirastoprod.blob.core.windows.net/museovirasto/Museovirasto-kulttuuriperint%C3%B6barometri-2021_Kantar-TNS.pdf

Opetushallitus 2014: *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Määräykset ja ohjeet 2014:96. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/9959715>

Opetus- ja kulttuuriministeriö & Ympäristöministeriö 2014: *Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Ympäristöministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/43197/Kulttuuriymp%C3%A4rist%C3%B6strategia_2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Piltz, Martti & Soosalu, Laura 2016: *Porras–Renko-tie, Hämeen Härkätie, Hämeenlinna Museotien hoito- ja ylläpitosuunnitelma*. Tampere: Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. <https://www.doria.fi/handle/10024/133693>

Tyrväinen, Liisa & Halonen, Jaana I. & Pasanen, Tytti & Ojala, Ann & Täubel, Martin & Kivelä, Santtu, Leskelä, Riikka-Leena & Pennanen, Paula & Manninen, Juulia & Sinkkonen, Aki & Haahtela, Tari & Haveri, Hanna & Grotenfelt-Enegren, Mikaela & Lankia, Tuija & Neuvonen, Marjo 2024: *Luontoympäristön terveysvaikutukset ja niiden taloudellinen merkitys*. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 76/2024. Helsinki: Luonnonvarakeskus. <https://jukuri.luke.fi/items/6a6f2216-5f29-4f55-a4ac-b7c3d683eaf8>

Virkki, Kirsti n.d. ”Lakien ja sopimusten velvoitukset”. Varsinais-Suomen ELY-keskus. https://ymparistonyt.fi/wp-content/uploads/2020/09/Lakien-ja-sopimusten-velvoitukset_esimerkit_op.pdf

Ympäristöministeriö 2013: *Kulttuuriympäristö vaikutusten arvioinnissa*. Suomen ympäristö 14/2013. Helsinki: Ympäristöministeriö. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/3868db80-27d9-49ef-9da1-60a0240fbc2/content>

Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus 2021: *Kanta-Häme Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA 2021*. https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/documents/VAMA%202021_4%20Kanta-H%C3%A4me_0_1.pdf

Verkkosivut

Adoptoi monumentti: ”Info”. Haettu 13.11.2025. <https://adoptoimonumentti.fi/info/>

Coggins, Becca & Adams, Christina & Alldredge, Kari & Hopcus, Alyssa & Shamoun Justin & Bucklin Laura 2025: ”State of the Consumer 2025: When disruption becomes permanent”. McKinsey & Company. <https://www.mckinsey.com/industries/consumer-packaged-goods/our-insights/state-of-consumer#>

European Heritage Days: ”European Heritage Days (EHD)”. Haettu 15.1.2025. <https://www.europeanheritagedays.com/EHD-Programme/About/About-Us>

Hämeen Härkätie-yhdistys 2019: ”Nähtävyydet”. Haettu 1.4.2026.
<https://www.harkatie.com/nahtavyydet>

Johnson, Frank 2025: ”Museum Art Signage: The Unseen Architect of Engaging Visitor Journeys”.
Wonderful Museums. 1.9.2025. <https://www.wonderfulmuseums.com/museum/museum-art-signage/>

Keskiaikafestivaali 2025: ”Hämeen Keskiaikafestivaalia vietetään tänä vuonna jo kesäkuussa!”.
Haettu 30.3.2025. <https://keskiaikafestivaali.fi/>

Kielitoimiston sanakirja 2024: ”Tunnettuus”. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. Haettu
2.10.2025. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/tunnettuus>

Kotiseutuliitto a: ”Euroopan kulttuuriympäristöpäivät”. Haettu 15.1.2025.
<https://kotiseutuliitto.fi/kulttuuriymparistopaivat/>

Kotiseutuliitto b: ”eMuseo-mobiilioppaat”. Haettu 2.12.2024.
<https://kotiseutuliitto.fi/tietopankki/emuseo/>

Kulttuurikasvatussuunnitelma 2025: ”Hämeenlinnan seudun Kulttuuripolku”. Haettu 8.10.2025.
<https://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/suunnitelmat/hameenlinnan-seudun-kulttuuripolku/>

Momeo 2024: ”Tarinatallennin”. Haettu 1.3.2026. <https://www.momeo.fi/tarinatallennin>

Muinaismuistolaki 295/1963. Annettu 17.6.1963.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1963/19630295>

Museovirasto a: ”Maankäytön suunnittelu ja kulttuuriympäristöt”. Haettu 2.3.2026.
<https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto/maankayton-suunnittelu-ja-kulttuuriymparistot>

Museovirasto b: ”Kulttuuriympäristön palveluikkuna”. Haettu 2.3.2026.
<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Museovirasto 2009: ”Hämeen Härkätie”. 22.12.2009. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut
kulttuuriympäristöt. https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2118

Musiikkia linnassa: ”Musiikkia linnassa”. Haettu 30.3.2025. <https://musiikkia-linnassa.webnode.fi/>

Nelskylä, Lena 2025: ”Tämä japanilainen keksintö on jo niin vahvasti osa arkeamme, että asiantuntija
pohtii, missä menee raja”. 4.4.2025. *Yle*. <https://yle.fi/a/74-20153398>

ProAgria: ”Hurahda Hämeeseen”. Haettu 25.9.2025. <https://www.proagria.fi/hankkeet/hurahda-hameeseen>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK: ”Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK)”. Haettu 4.11.2025,
sivustoa päivitetty 16.3.2026. <https://tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>

UN Tourism 2015: ”Tourism and culture”. <https://www.unwto.org/tourism-and-culture>

Ympäristöministeriö 2024: ”Löydä uusi kiinnostava matkakohde kulttuuriympäristöpäivien Reittien
lumoa -kampanjasta”. 15.2.2024. *Valtioneuvosto*. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/loyda-uusi-kiinnostava-matkakohde-kulttuuriymparistopaivien-reittien-lumoa-kampanjasta>

Kuvat

Kuva 1. Näkymä Rapolanharjulta 1890-luvulla. C.O. Saxelinin kokoelma. Hämeenlinnan kaupunginmuseon valokuvakokoelmat.

Kuva 2. Hämeen härkätien kartta vuodelta 1740. Maanmittauskonttori. Jyväskylän yliopisto, Finna. https://www.finna.fi/Record/jyx.123456789_23642?sid=5301094014

Kuva 3. Hämeenlinnan alkuperäinen asema vuonna 1907. Hämeenlinnan kaupunginmuseon valokuvakokoelmat.

Kuva 4. Hämeenlinnan uudistettu asema vuonna 1921. Kuvaaja Enok Rytkönen. Hämeenlinnan kaupunginmuseon valokuvakokoelmat.

Kuva 5. Näkymä Vanajavedelle ja Hämeenlinnan keskustaan 1960–70-lukujen välillä. Kuvaaja Arvo Granholm. Hämeenlinnan kaupunginmuseon valokuvakokoelmat.

Kuva 6. Väkeä Hämeenlinnan torilla 1900-luvun alussa. Kuvaaja Enok Rytkönen. Hämeenlinnan kaupunginmuseon valokuvakokoelmat.

Kuva 7. Aulangon kulttuuriympäristöreitin kartta, OpenStreet Map. Kuvankaappaus eMuseo-sivustolta. <https://emuseo.fi/hmlmuseoaulanko/fi>

Kuva 8. Näkymä Aulangolta, M/S Tampere Ja Poikia Rautatiesillalla. Kuvaaja Teuvo Kanerva 1957–1959. Museovirasto. <https://www.finna.fi/Record/museovirasto.63C4F5ACEA3457DFCEA1CC7259474366?sid=5301097962>

LYHENTEET

OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö

YM Ympäristöministeriö

SYKE Suomen ympäristökeskus

Liitteet

Liite 1.

TALLENNETUN HAASTATTELUN KÄYTTÖLUPA

Haastattelun aihe: Pro gradu -tutkielma

Haastattelija:

Päivämäärä:

Haastattelun tarkoitus ja käyttö

Tämä haastattelu on osa Pro gradu -tutkimusta. Tutkimus käsittelee kulttuuriympäristöreittien roolia ja merkitystä kulttuuriympäristötietouden lisäämisessä. Haastattelusta saatua tietoa käsitellään luottamuksellisesti, ja sitä käytetään ainoastaan tutkimustarkoitukseen tätä tutkimusta varten.

Tietojen käsittely ja tallentaminen

- Haastattelu **tallennetaan**. Allekirjoittamalla hyväksyt, että haastattelussa esille tulleita asioita saa tallentaa ja käyttää Tia Kinnusen Pro gradu -tutkielmassa.
- Haastattelun äänite **säilytetään**. Tutkimuksen keston laajuus on enintään joulukuuhun 2025 saakka. Haastattelunauhoite litteroidaan ja se jää tekijän omiin kokoelmiin.
- Haastateltavan organisaatio ja työtehtävä **mainitaan** tutkimuksessa, ellei toisin sovita.

Oikeutesi

- Osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista.
- Voit perua suostumuksesi milloin tahansa ilman seuraamuksia.
- Sinulla on oikeus pyytää tietojesi poistamista tai tarkastella niitä ennen julkaisua.

Suostumus

Olen lukenut ja ymmärtänyt tämän lomakkeen sisällön.

Annan suostumukseni haastatteluun ja tietojeni käyttöön yllä mainitulla tavalla.

Haastateltavan nimi:

Allekirjoitus: _____

Haastattelijan nimi:

Allekirjoitus: _____

Päivämäärä:

Liite 2.

Haastattelurunko 1 (HA1)

1. Kertoisitko lyhyesti työnkuvastasi ja työstäsi kulttuuriympäristöjen parissa?
2. Miksi kulttuuriympäristöt ovat mielestäsi merkityksellisiä?
3. Osaatko sanoa, minkälainen merkitys kulttuuriympäristöillä on Hämeenlinnassa?
4. Ovatko hämeenlinnalaiset kiinnostuneita omista kulttuuriympäristöistään? Miten tämä näkyy?
5. Onko Adoptoi monumentti -toiminnalla ollut vaikutusta kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisäämisessä?
6. Olit mukana Aulangon kulttuuriympäristöreitin suunnittelussa. Millaisena näet samankaltaisten reittien potentiaalin kulttuuriympäristötietouden lisäämisessä?
7. Millaisia haasteita kulttuuriympäristötietouden ja niiden tunnettuuden lisäämiseen liittyy erityisesti Hämeenlinnassa?

Liite 3.

Haastattelurunko 2 (HA2)

1. Kertoisitko lyhyesti työnkuvastasi ympäristöministeriöllä ja työstäsi kulttuuriympäristöjen parissa?
2. Millaisia tavoitteita ympäristöministeriöllä on kulttuuriympäristöjen näkyvyyden ja arvostuksen edistämiseksi?
3. Kertoisitko esimerkkejä toimenpiteistä, joita ympäristöministeriö on toteuttanut kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisäämiseksi?
4. Koetko, että kulttuuriympäristöjen arvostus on lisääntynyt tai vähentynyt viime vuosina? Miksi?
5. Millä tavoilla ympäristöministeriö tukee paikallisyhteisöjä kulttuuriympäristötyön toteuttamisessa?
6. Millaisia haasteita kulttuuriympäristötietouden ja kulttuuriympäristöjen tunnettuuden lisäämiseen liittyy?
7. Kerroit, ettet työskentele varsinaisesti kulttuuriympäristöreittien parissa, vaan teet reittitoimijoiden kanssa yhteistyötä. Osaatko sanoa, onko reittien suosio ja niiden suunnittelu lisääntynyt viime vuosina? Millä tavoin tämä näkyy?
8. Koetko mahdolliseksi, että kulttuuriympäristöreiteillä voisi olla rooli esimerkiksi ympäristöministeriön kulttuuriympäristöihin liittyvien tavoitteiden saavuttamisessa?

Lisäkysymys: Onko mahdollista selvittää, kuinka monta kulttuuriympäristöreitteihin liittyvää tapahtumaa on ilmoitettu, esimerkiksi vuoden 2024 Kulttuuriympäristöpäivien yhteydessä?

Liite 4.

Haastattelurunko 3 (HA3)

1. Kertoisitko lyhyesti työnkuvastasi Museovirastolla ja Euroopan neuvoston kulttuurireittien parissa?
2. Miksi kulttuuriympäristöt ovat mielestäsi merkityksellisiä?
3. Museovirasto on Euroopan neuvoston kulttuurireittitoiminnan kansallinen koordinaattori Suomessa. Kertoisitko tarkemmin, miten toiminta näkyy Suomessa?
4. Millä tavoin Museovirasto osallistaa ja tukee paikallisia reittitoimijoita? Millaista yhteistyö on?
5. Minkälaisia hyötyjä kulttuurireitit tuottavat?
6. Millaisena näet reittien opetukselliset mahdollisuudet? Voisiko reittejä soveltaa esimerkiksi kulttuuriympäristökasvatuksessa?
7. Onko Museovirasto asettanut tavoitteita Euroopan neuvoston kulttuurireittitoimintaa koskien?
8. Pystytkö kertomaan, minkälaisia haasteita reittitoimintaan liittyy?
9. Minkälaisilla toimenpiteillä kulttuurireittitoiminnasta tiedotetaan suurelle yleisölle? Miten reittien tunnettuutta pyritään edistämään?

Mahdolliset lisäkysymykset:

1. Osaatko kokemuksesi perusteella kertoa asioita, joita pitää ottaa huomioon kulttuurireittiä suunnitellessa ja toteuttaessa, esimerkiksi Euroopan neuvoston reittitoiminnan näkökulmasta?
2. Onko kulttuurireittien kävijätilastoja jollakin tapaa selvitetty? Kuinka suosittuja ne ovat ja minkälaista palautetta niistä on tullut Suomessa?

Liite 5.

Haastattelurunko 4 (HA4)

1. Kertoisitko vähän itsestäsi ja työnkuvastasi?
2. Voisitko kertoa tarkemmin Hurahda Hämeeseen -hankkeesta ja sen tavoitteista?
3. Miksi kulttuuriympäristöt ovat mielestäsi merkityksellisiä?
4. Hurahda Hämeeseen -hankkeessa osallistetaan paikallisia toimijoita ja asukkaita esimerkiksi työpajoilla ja haastatteluilla. Pystytkö kertomaan tarkemmin näistä, sekä mahdollisista muista keinoista, miten paikallisyhteisöjä osallistetaan hankkeen eri vaiheissa?
5. Millä tavoilla paikallisyhteisöjä tuetaan hankkeen tai ProAgrian kautta?
6. Minkälainen vastaanotto hankkeella on ollut? Minkälaisia reaktioita olette saaneet asukkailta, toimijoilta tai muilta sidosryhmiltä?
7. Miten arvioisit hankkeen vaikuttavuutta kulttuuriympäristöjen tunnettuuden edistämisen näkökulmasta?
8. Minkälaisia konkreettisia hyötyjä arvelet hankkeen tuottavan?
9. Pystytkö nimeämään haasteita, joita hankkeeseen liittyy? Onko esimerkiksi viestinnässä, osallistamisessa tai yhteistyössä ilmennyt vaikeuksia?
10. Mitä konkreettisia toimenpiteitä tai viestintäkanavia hankkeessa käytetään yleisön tavoittamiseksi?
11. Käsittelen tutkimuksessani teitä ja reittejä kulttuuriympäristöinä. Pystytkö sanomaan, tuleeko hankkeessa esiteltäviin kohteisiin sisältymään joitakin reittikohteita, kuten Hämeen Härkätie tai muita historiallisia kulkureittejä?

Liite 6.

Aulangon kulttuuriympäristöreitin palautekyselyn lomake

Kiitos, että vierailit Aulangon kulttuuriympäristöreitillä!

Haluaisimme kuulla palautetta kokemuksestasi. Vastauksia käytetään museon toiminnan sekä reitin kehittämiseen. Vastauksesi auttavat meitä kehittämään reittiä entistä paremmaksi, joten kaikki vastaukset ovat arvokkaita!

Kyselyyn vastaaminen kestää noin 5 minuuttia ja vastaukset ovat anonyymejä.

1. Mikä sai sinut lähtemään reitille? *

2. Millaisena koit reitin informatiivisuuden? *

- Erittäin informatiivinen ja opettavainen
- Riittävän informatiivinen
- Liian vähän tietoa tarjolla
- Ei lainkaan informatiivinen

3. Miten sait tiedon reitistä? *

4. Millaisena koit eMuseossa olevien tekstien pituuden? *

- Tekstit olivat sopivan mittaisia
- Tekstiä olisi voinut olla vähemmän
- Tekstiä olisi voinut olla enemmän

5. Kuinka helppoa oli löytää reitti ja kulkea sen läpi? *

- Erittäin helppo
- Melko helppo
- Kohtalainen
- Melko vaikea
- Erittäin vaikea
- Kuljin omaa reittiä
- En kulkenut fyysistä reittiä

6. Kuinka sopivaksi koit reitin pituuden (3 km)? *

- Liian lyhyt
- Sopiva
- Liian pitkä
- Kuljin omaa reittiä
- En kulkenut fyysistä reittiä

7. Kuinka tyytyväinen olit eMuseon toimivuuteen?

- Erittäin tyytyväinen
- Melko tyytyväinen
- Neutraali
- Hieman tyytyväinen
- En lainkaan tyytyväinen

8. Vapaa sana! Alle voit kirjoittaa reitistä risut ja ruusut, palautetta ja kehitysehdotuksia!

Liite 7.**Hämeenlinnan kaupunginmuseon työntekijöille suunnattu palautekysely****1. Mitä mieltä olet eMuseon tekstien pituudesta?**

- Tekstiä olisi saanut olla enemmän
- Tekstiä oli sopivasti
- Tekstiä olisi saanut olla vähemmän

2. Mitä mieltä olet tekstien informatiivisuudesta?

- Tekstit olisivat voineet sisältää enemmän tietoa
- Teksteissä oli sopivasti tietoa
- Teksteissä oli liikaa tietoa

3. Oliko reitti mielestäsi sopivan pituinen (3 km)?

- Kyllä
- Ei
- Muu, mikä?

4. Mitä mieltä olit reitistä? (maasto, maisemat, reitin kulkusuunnat yms.)**5. Pitäisikö reitillä olla opasteet/merkit niissä kohdissa, joissa tekstit on tarkoitus lukea?"**

6. eMuseossa esiteltävät kohteet eivät sijaitse fyysisesti Aulangon kulttuurireitin varrella. Koitko tämän hämmentävänä tai tuntuiko asia ns. irralliselta? Lisäisikö opasteiden laittaminen kontekstia reitille?

7. Vapaa sana! Alle saa kertoa kehitysehdotuksia, risuja ja ruusuja tai muita kommentteja.